

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ใน
จังหวัดสุพรรณบุรี

The Developing Identity and Creating Value for Cultural Tourism in the
Community of Ethnic Groups in Suphan Buri Province

โดย

พระสุพรรณวชิราภรณ์, ดร.

พระครูใบฎีกาศักดิ์ดีน้อย สนตจิตโต, ดร.

พระครูภาวนาวรรณรักษ์, ดร.

ดร.เพ็ญพรรณ เพ็ญฟูลอย

นางสาวภัทรกุล ศิลปรัตน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800766044

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ใน
จังหวัดสุพรรณบุรี

The Developing Identity and Creating Value for Cultural Tourism in the
Community of Ethnic Groups in Suphan Buri Province

โดย

พระสุพรรณวชิราภรณ์, ดร.

พระครูใบฎีกาศักดิ์ตินัย สมนจิตโต, ดร.

พระครูภาวนาวรรณรักษ์, ดร.

ดร.เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย

นางสาวภัทรกุล ศิลปรัตน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800766044

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

The Developing Identity and Creating Value for Cultural Tourism in the
Community of Ethnic Groups in Suphan Buri Province

By

Phrasuphanvachiraporn, Dr.

Phrakrubaidakasakdanai Suntajitto, Dr.

Phrakhru Bhavanavarannurak, Dr.

Dr. Penphan Fuangfooloy

Miss Phattharakul Silparat

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Suphanburi Srisuvarnabhumi Buddhist College

B.E. 2566

Research Project Funded

By Thailand Science Research and Innovation Fund

MCU RS 800766044

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี
ผู้วิจัย:	พระสุพรรณวชิราภรณ์, ดร., พระครูใบฎีกาศักดิ์ดนัย สมนจิตโต, ดร., พระครูภาวนาวรรณรักษ์, ดร., ดร.เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย, นางสาวภัทรกุล ศิลปรัตน์
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ
ปีงบประมาณ:	2566
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี 2) เพื่อพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี และ 3) เพื่อเชื่อมเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ด้วยกระบวนการวิจัยแบบผสานวิธี ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในพื้นที่วิจัย 3 แห่งในอำเภอท่าช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ การสอบถาม และการสนทนากลุ่ม คณะผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองแล้วนำวิเคราะห์เพื่ออภิปรายผลและเสนอแนะด้วยการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า:-

ชาติพันธุ์ลาวครั้ง ชาติพันธุ์ละว้า ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ยังคงความเข้มแข็งในการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของตน ชาติพันธุ์ละว้ามีประชากรน้อย ภาษาและวัฒนธรรมกำลังจะสูญหาย ชาติพันธุ์ลาวครั้งเป็นชุมชนที่พึ่งพาตนเองได้ มีผลิตภัณฑ์จำหน่ายสร้างรายได้ หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ส่วนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ซึ่งอยู่ค่อนข้างห่างไกล ทำเลที่ตั้งอยู่ในธรรมชาติสวยงาม สมาชิกชุมชนเข้มแข็งเปิดรับการเรียนรู้ มีอัตลักษณ์ชุมชนที่เป็นคุณลักษณะที่เหมาะสมต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงการสร้างเครือข่ายขยายความร่วมมือ ทั้งหน่วยงานของรัฐและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในพื้นที่ต่าง ๆ ต่อไป

Research Title: The Developing Identity and Creating Value for Cultural Tourism in the Community of Ethnic Groups in Suphan Buri Province

Researchers: Phrasuphanvachiraporn, Dr., Phrakrubaidekasakdanai Suntajitto, Dr., Phrakhru Bhavanavarannurak, Dr., Dr.Penphan Fuangfooloy, Miss Phattharakul Silparat

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Suphanburi Srisuvarnabhumi Buddhist College.

Fiscal Year: B.E. 2566

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

ABSTRACT

The objectives of this research are 1) To analyze the identity and way of life of ethnic communities in Suphan Buri province. 2) To develop community activities and products that promote cultural tourism among ethnic communities in Suphan Buri province. 3) To strengthen community networks for the development of cultural tourism among ethnic communities in Suphan Buri province. Through a mixed-method research process, including qualitative research and participatory research in three research areas in Dan Chang district, Suphan Buri province. The research tools used include surveys, interviews, questionnaires, and group discussions. The research team collected data themselves and analyzed the results, providing recommendations through descriptive reports.

The study found that :-

The Lao Krang ethnic group, Lawa ethnic group, and Karen ethnic group continue to maintain the strength in preserving their identities. The Lawa ethnic group has a small population, and their language and culture are at risk of fading away. The Lao Krang ethnic group is a self-sustaining community with marketable products that generate income,

receiving continuous support from government agencies. As for the Karen ethnic group, though relatively distant, their settlement in a beautiful natural environment fosters a strong community that is open to learning. They possess a community identity suitable for developing community products and promoting cultural tourism. Additionally, they engage in building networks and expanding cooperation between government agencies and other ethnic groups in various areas for future development.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี ผู้วิจัยขออนุโมทนาขอบคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ แม่แพ แสนเงิน ปราชญ์ชุมชนชาติพันธุ์ละว้าบ้านกกเชียง พระครูวิจิตรสุพรรณคุณ หรือ หลวงพ่อเสน่ห์ วัดพุน้ำร้อน และพ่อชาลี งามยิ่ง ปราชญ์ชุมชนกะเหรี่ยงบ้านกล้วย อาจารย์พิรุณวัลย์ บ้านพลูหลวง ผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและชุมชน สมาชิกชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนในพื้นที่วิจัยทุกท่าน

ขอขอบคุณ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่ได้สนับสนุนทุนวิจัย ให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทาง พร้อมทั้งให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ทุกท่านที่ช่วยอำนวยความสะดวกทุกขั้นตอน

ขออนุโมทนาขอบคุณผู้ร่วมวิจัยทุกท่าน ที่ร่วมมือร่วมใจดำเนินการกระบวนการวิจัย ทั้งการประสานงานรับรองเอกสาร ลงพื้นที่วิจัยและทำกิจกรรมต่างๆ ทุกครั้งจนสำเร็จลุล่วง ขอขอบใจเจ้าหน้าที่สำนักงานวิทยาลัย ที่ช่วยลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัยในครั้งนี้

ประโยชน์ทั้งหลายอันพึงมีจากงานวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยขอบูชาพระคุณ บิดา มารดา ครู อาจารย์ นักปราชญ์ราชบัณฑิตทั้งหลาย และผู้มีอุปการะคุณทุก ๆ ท่าน ที่ได้เมตตาอบรมสั่งสอน แนะนำ เป็นที่ปรึกษาให้ความรู้ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันนี้

พระสุพรรณวชิราภรณ์,ดร.

หัวหน้าโครงการวิจัย

30 มิถุนายน 2566

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	4
1.3 ปัญหาการวิจัย	4
1.4 ขอบเขตการวิจัย	4
1.5 นิยามศัพท์	6
1.6 กรอบแนวคิดการวิจัย	7
1.7 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย	9
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิด ที่เกี่ยวข้อง	11
2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์	11
2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับภูมิสังคม	13
2.1.3 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	16
2.1.4 แนวคิดการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม	18
2.1.5 แนวคิดเกี่ยวกับการเชื่อมโยงเครือข่าย	21
2.1.6 แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม	27
2.1.7 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน	29
2.1.8 แนวคิดด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการสร้างมูลค่า	43
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	48
2.3 ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่วิจัย	53

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 วิธีดำเนินการวิจัยและรูปแบบการวิจัย	57
3.2 พื้นที่วิจัย	61
3.3 ผู้ให้ข้อมูลวิจัย	62
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	62
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	65
3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล/การปฏิบัติการวิจัย	66
3.7 เป้าหมายการวิจัยเชิงคุณภาพ	67
3.8 การนำเสนอข้อผลการวิจัย	68

บทที่ 4 ผลการศึกษาวิจัย

4.1 ผลการศึกษา วัตถุประสงค์ข้อที่ 1	69
4.2 ผลการศึกษา วัตถุประสงค์ข้อที่ 2	88
4.3 ผลการศึกษา วัตถุประสงค์ข้อที่ 3	94
4.4 องค์ความรู้จากการวิจัย	99

บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษาวิจัย	101
5.2 อภิปรายผล	104
5.3 ข้อเสนอแนะ	108

บรรณานุกรม

109

ภาคผนวก

ก เครื่องมือวิจัย	117
ข การประสานงานกิจกรรมวิจัยในพื้นที่	126
ค ผู้ให้ข้อมูลวิจัย	131
ง ภาพการดำเนินการวิจัย	134
จ จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	141

ประวัติคณะวิจัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์ ถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญของโลก ซึ่งกำเนิดขึ้นมานับ 1 ล้านกว่าปี มีการรวมตัวอยู่กันเป็นครอบครัว เป็นหมู่เหล่า เป็นชุมชน และเป็นกลุ่มสังคม (Social Groups)¹ มีลักษณะการอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบ มีจุดมุ่งหมายบางอย่างร่วมกัน มีความพยายามในการสร้างรูปแบบพฤติกรรมร่วมกันของกลุ่มตนเองอย่างเป็นระบบ ต่อมากลุ่มสังคมขนาดเล็ก ๆ เหล่านี้ได้พัฒนาเป็นชุมชน ชาติ และประเทศ ที่มีความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาการอยู่ตลอดเวลาด้วยการกระทำของมนุษย์ทั้งสิ้น มนุษย์ถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญและมีคุณค่าในการพัฒนาสังคม ชุมชน ท้องถิ่น ความก้าวหน้าและพัฒนาการของทางเทคโนโลยีการสื่อสารแบบไร้พรมแดน ทำให้มนุษย์ต้องวิ่งตามและกระโจนเข้าสู่สิ่งใหม่อย่างไร้การใคร่ครวญ สมาชิกในสังคมทุกระดับทะยานตัวเข้าหาความเจริญทางวัตถุ ที่เป็นเพียงความเจริญภายนอก พร้อมทั้งผสมผสานและปรับตัวของบริบททางสังคมอย่างหลงลืมความสำคัญของชีวิตที่เป็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นที่สังคมควรตระหนักและให้คุณค่านั้นก็คือ **อัตลักษณ์และวัฒนธรรม** ที่เป็นการสะท้อนถึงตัวตน ชาติกำเนิด รากเหง้าที่มีคุณค่าทางชาติพันธุ์ เดินทางผ่านยุคสมัยและดำเนินไปวิถีชีวิตที่มีความกลมกลืนกันของมนุษย์ในแต่ละสังคม และเมื่อเราศึกษาชุมชนใดก็ตาม คงจะปฏิเสธไม่ได้ที่จะต้องสนใจไปที่ **วัฒนธรรม** เพื่อสะท้อนถึงตัวตนของสมาชิกในชุมชนชาตินั้นๆ ที่มีความแตกต่างในวิถีชีวิตของมนุษย์และสังคม นัยยะของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมก็คือ “สัญลักษณ์” (Symbol) ที่ใช้ในการแสดงคามมีอยู่ ความเป็นตัวตน หรือเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มที่ควรได้รับการอนุรักษ์ ส่งเสริม และสร้างมูลค่าจากคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างมูลค่า สร้างรายได้ให้กับชุมชน ทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับประเทศชาติที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ซึ่งมีกรอบแนวคิดด้าน

¹ วิลาศ ศรีมหาโว, **สังคมวิทยาการเมืองการปกครอง**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, พ.ศ. 2556), หน้า 178.

การแก้ไขปัญหาและการสร้างความเข้มแข็งด้านสังคม ชุมชน ความมั่นคงและคุณภาพของประชาชน เช่น ด้านประชาชนมีคุณภาพชีวิตและมีรายได้ที่ดีขึ้น

จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นจังหวัดที่มีความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ มีอายุราวยุคหินใหม่ ยุคสัมฤทธิ์ ยุคเหล็ก ยุคสุวรรณภูมิ ฟูนัน อมรวดี ทวารวดี อุทอง เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำท่าจีน ในเขตภาคกลางด้านตะวันตกของประเทศไทย มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมและมีประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์เด่น ถือได้ว่าจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นศูนย์รวมทางวัฒนธรรมเพราะมีเชื้อชาติรวม 11 ชาติพันธุ์² ซึ่งมีชาติพันธุ์ที่มีความเข้มแข็งจำนวน 3 ชาติพันธุ์ คือ

1. ลาวครั่ง อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอด่านช้าง และอำเภอเดิมบางนางบวช
2. ละว้า อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอด่านช้าง
3. กะเหรี่ยง อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอด่านช้าง

ดังนั้นการนำคุณค่าของชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ มาจัดระบบระเบียบภายใต้เอกลักษณ์ของตนให้เป็น “เครื่องมือ” ในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ จะก่อให้เกิดรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น และประเทศ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงเป็นการดึง “จุดเด่น” ของสิ่งที่มีอยู่ในชาติพันธุ์หรือบุคคลทางวัฒนธรรมสร้างเป็น “จุดขาย” ที่สะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ บูรณาการหลักพุทธธรรม เช่น สัปายะ³ หรือหลักสันโดษ 3 เชื่อมโยงส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถสร้างผลกระทบต่อคุณภาพของการท่องเที่ยวในแ่งมุมเชิงเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวของแผนพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรี (ปีพ.ศ. 2561 – 2566) ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนสอดคล้อง

² สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี, แผนพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2561-2565 (ฉบับทบทวน), ประจำปีงบประมาณ 2564, หน้า 11.

³ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 12, พ.ศ. 2546.

กับกระแสโลก ด้วยการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สัมผัสถึงธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น และไม่ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติที่มีอยู่เดิม⁴

สำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีเรื่องอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นฐานเริ่มต้นของกระบวนการพัฒนา และมีข้อมูลการศึกษาวิจัยเชิงพื้นที่หรือศึกษาเฉพาะกลุ่มเป็นฐานข้อมูลเบื้องต้นบางส่วนแล้ว เช่น อัตลักษณ์ชุมชนเมืองโบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี⁵ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มไทยพวน : กรณีศึกษาชุมชนตลาดเก้าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี⁶ เป็นต้น ซึ่งเป็นการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่น ภูมิทัศน์ชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชน บูรณาการในการสร้างมูลค่าและเพิ่มรายได้กลับสู่สมาชิกชุมชน การวิจัยครั้งนี้จะช่วยพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น สังคม และประเทศชาติ และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรีที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศ

จากเหตุผลที่ได้กล่าวอ้างมาในเบื้องต้นแล้วนั้น ทำให้คณะผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการวิจัยนี้ เพื่อศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดสุพรรณบุรีที่จะนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชน การเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีการบูรณาการระหว่างศาสตร์ คือ การพัฒนาสังคม มนุษยศาสตร์ และพระพุทธศาสนา เป็นต้น ซึ่งมีการบูรณาการระหว่างวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรี ศรีสุวรรณภูมิ กับหน่วยงานภายนอก เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด พัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานการท่องเที่ยวสุพรรณบุรี วิสาหกิจชุมชน เป็นต้น คณะผู้วิจัยมีประสบการณ์ในการทำงานกับชุมชนในพื้นที่และภาคีเครือข่ายมาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง ดังนั้น โครงการวิจัยนี้ จะช่วยให้เกิดองค์ความรู้พื้นฐานก่อให้เกิดประโยชน์ทางวิชาการเกี่ยวกับวิเคราะห์

⁴ สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี, แผนพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2561-2565 (ฉบับทบทวน), ประจำปีงบประมาณ 2564, หน้า 201.

⁵ อินทรา พงษ์นาค และศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์, อัตลักษณ์ชุมชนเมืองโบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี, บทความวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร, วารสารสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2558), หน้า 511 – 523.

⁶ วีรพร รอดทัศนาศา, การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มไทยพวน : กรณีศึกษาชุมชนตลาดเก้าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี, (กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2557),

อัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ และการมีส่วนร่วมในการวางแผนทางการเพิ่มมูลค่าจากการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน ประโยชน์เชิงชุมชนและสังคมด้านการรักษาเอกลักษณ์ คุณค่าความเป็นมนุษย์ ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเท่าเทียมของศักดิ์ศรีของมนุษย์ ซึ่งจะช่วยขับเคลื่อนสังคมและประเทศชาติให้หลุดพ้นกับดักรายได้ปานกลาง และความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของประชาชนในประเทศไทยต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี
3. เพื่อเชื่อมเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

1.3 ปัญหาการวิจัย

1. อัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรีมีลักษณะเป็นอย่างไร
2. มีกระบวนการใดบ้างที่นำไปใช้ในการพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี
3. วิธีการเชื่อมเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรีควรเป็นอย่างไร

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** โครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี” เป็นการศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์และวิถีชุมชน การพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชน และเชื่อมเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อพัฒนาศักยภาพ องค์ความรู้ และยกระดับการสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งสู่การพัฒนาสังคมในองค์กรรวม คณะผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิง

ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) พื้นที่วิจัย คือ อำเภอด่านช้าง และอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ สอบถาม พูดคุย สนทนา กลุ่ม ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองแล้วนำวิเคราะห์เพื่ออภิปรายผลและเสนอแนะด้วยการเขียนบรรยายเชิงพรรณนาต่อไป

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาในพื้นที่ใน 3 พื้นที่ ดังนี้

ผู้วิจัยได้ศึกษาและคัดเลือกเมือง ย่าน และชุมชนที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลวิจัยเบื้องต้น มีพื้นที่อยู่ใน 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอด่านช้าง อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่ ตำแหน่งที่ตั้งอยู่ในบริบทชุมชนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (User) ครบทั้ง 3 ชาติพันธุ์ ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง อำเภอเดิมบางนางบวชและอำเภอด่านช้าง ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง อำเภอด่านช้าง และชาติพันธุ์ละว้า อำเภอด่านช้าง รวมทั้งหมดจำนวน 48 คน

โดยผู้วิจัยศึกษาเฉพาะพื้นที่ซึ่งมีความเหมาะสม เพื่อให้กิจกรรมของกระบวนการวิจัยสามารถให้ผลวิเคราะห์บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้

3. ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

3.1 ประชากร กลุ่มชุมชนชาติพันธุ์ลาวครั้ง อำเภอเดิมบางนางบวช และกลุ่มชุมชนชาติพันธุ์ลาวครั้ง อำเภอด่านช้าง, กลุ่มชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง อำเภอด่านช้าง และกลุ่มชุมชนชาติพันธุ์ละว้า อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประชาชน จำนวน 27 คน (แบ่งเป็น 3 กลุ่มชาติพันธุ์ ๆ ละ 9 คน) ผู้นำท้องถิ่น จำนวน 6 คน (แบ่งเป็น 3 กลุ่มชาติพันธุ์ ๆ ละ 2 คน) นักวิชาการด้านด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ จำนวน 3 คน (แบ่งเป็น 3 กลุ่มชาติพันธุ์ ๆ ละ 1 คน) ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น จำนวน 6 คน (แบ่งเป็น 3 กลุ่มชาติพันธุ์ ๆ ละ 2 คน) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องของรัฐและเอกชน จำนวน 6 คน (แบ่งเป็น 3 กลุ่มชาติพันธุ์ ๆ ละ 2 คน) รวมทั้งหมด 48 คน

3.3 การสุ่มตัวอย่าง แบบเจาะจง ประชาชนท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 3 คน

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา การดำเนินการวิจัยโครงการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอารยธรรมทวารวดี” ใช้ระยะเวลา 1 ปี ในกรอบปีงบประมาณ 2566 (โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2565 - 30 กันยายน 2566)

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

อัตลักษณ์ (Identity) หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะตัว ที่บ่งบอก หรือชี้ชัดความเป็นตัวตนของบุคคล สังคม ชุมชน ภูมิภาคนั้น ๆ เช่น เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ความเชื่อ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่ไม่มีทั่วไป ไม่เป็นสากลกับสังคมอื่น ๆ ของพื้นที่อำเภอเดิมบางนางบวช อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

ชาติพันธุ์ (Ethnicity) หมายถึง ลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มคนซึ่งมีความแตกต่างทางวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและมีประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์เด่น เช่น การกินอยู่ การแต่งกาย ภาษา ความเชื่อและยังคงสืบสานกันมาจนถึงปัจจุบัน

วัฒนธรรมชุมชน (Community Culture) หมายถึง วิถีชีวิต การดำรงชีวิต วิธีคิดและการปฏิบัติ ที่สะท้อนความเป็นตัวตนของสมาชิกในชุมชน ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มที่ควรได้รับการอนุรักษ์ ส่งเสริม และสร้างมูลค่าจากคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) หมายถึง รูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ หาประสบการณ์ และการตระหนักรู้คุณค่าของวัฒนธรรมในชุมชนนั้น ๆ

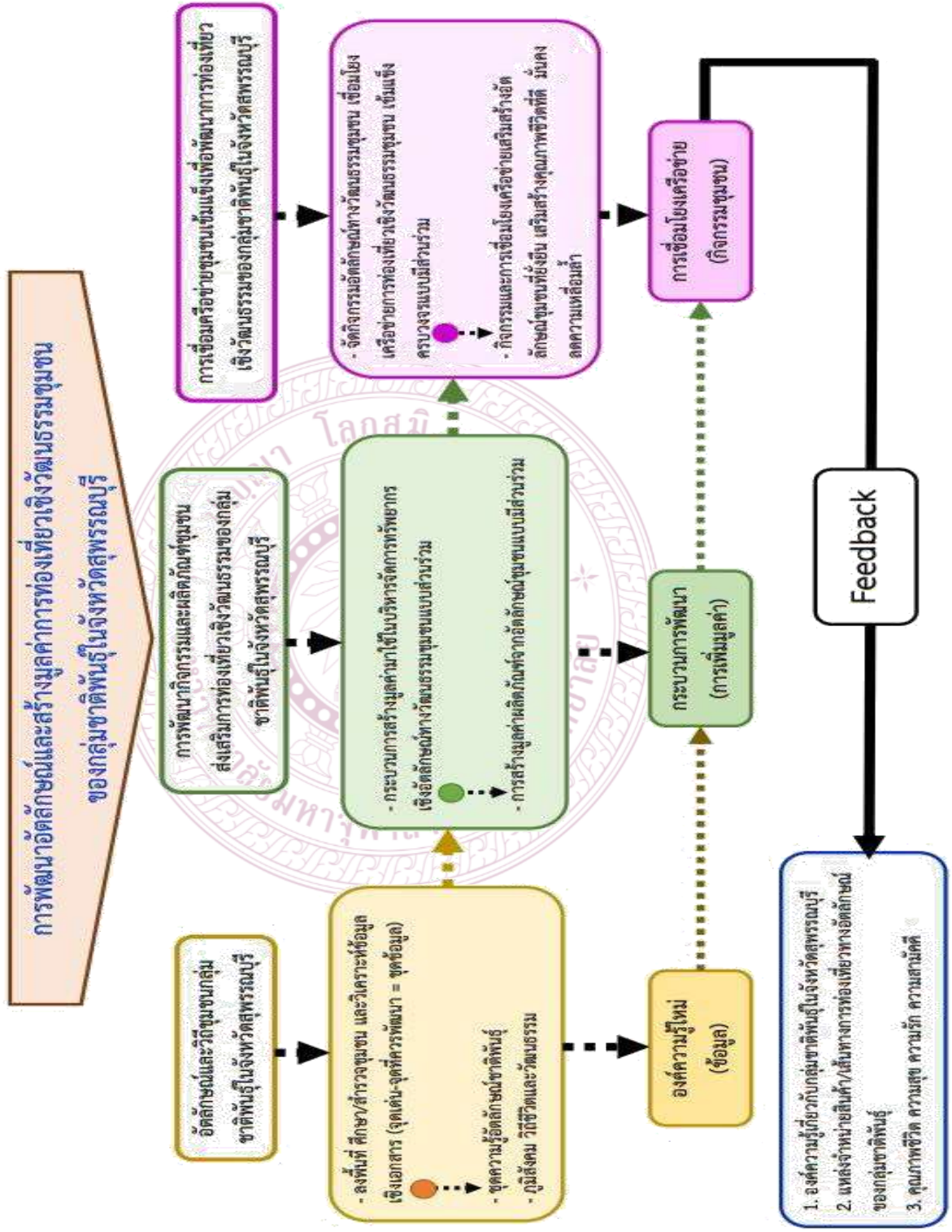
การพัฒนาเครือข่าย (Network Development) หมายถึง การพัฒนากลุ่มบุคคลที่มารวมตัวกัน ประสานสร้างความสัมพันธ์ เชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มของตนกับกลุ่มบุคคลอื่น ที่มีลักษณะโครงสร้างกิจกรรมคล้าย ๆ กัน บนพื้นฐานของมิตรภาพ และการบรรลุเป้าหมายของกิจกรรมร่วมกัน

มูลค่า (Value) หมายถึง ผลที่เกิดจากความสามารถในการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง สิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน ทั้งวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนที่ได้รับการส่งเสริมให้เกิดมีมูลค่า ก่อเกิดรายได้ต่อสมาชิกในชุมชนอย่างยั่งยืน

1.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับแผนงานวิจัย เรื่อง “การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) พื้นที่วิจัย คือ อำเภอด่านช้าง และอำเภอดำเนินนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งแบ่งประเภทขององค์ความรู้เชิงนวัตกรรมออกเป็น ๒ ประเภท คือ

1. นวัตกรรมเชิงพื้นที่ (Area Innovation) ที่ประกอบไปด้วยนวัตกรรมการจัดทำสื่อความรู้ ที่จับต้องได้ ผสานกับองค์ความรู้ที่จับต้องไม่ได้
2. นวัตกรรมเชิงกระบวนการ (Process Innovation) ที่ประกอบไปด้วยนวัตกรรมกระบวนการ ประกอบด้วยการสัมภาษณ์ สอบถาม พูดคุย สนทนากลุ่ม แล้วนำวิเคราะห์เพื่ออภิปรายผลและเสนอแนะ ด้วยการเขียนบรรยายเชิงพรรณนาต่อไป
3. กิจกรรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐาน สมาชิกในชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อน คงความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไว้อย่างมีคุณค่า
4. การปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็นการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมร่วมกับ ชมรมท่องเที่ยวอำเภอด่านช้าง สมาคมท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี วัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวอำเภอด่านช้าง เพื่อเปิดเส้นทางท่องเที่ยวให้กลุ่มนักท่องเที่ยวได้รู้จัก เข้าถึง และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมในชุมชนต่าง ๆ รวมถึงชุมชนที่เป็นพื้นที่วิจัยด้วย

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ประโยชน์ด้านวิชาการ

เกิดองค์ความรู้ การอนุรักษ์ และการถ่ายทอดภูมิปัญญา ทั้งในโรงเรียน สถานศึกษา ด้วยการนำองค์ความรู้ไปใช้และนำไปขยายผลในวงวิชาการต่อไป

2. ประโยชน์ด้านสังคมและชุมชน

เกิดการกระจายความเท่าเทียมและการเข้าถึงการบริการภาครัฐ ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตน ชุมชนชาติพันธุ์ (ต้นแบบ) เกิดความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและชุมชน และนำกระบวนการไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมต่อไปอย่างยั่งยืน

3. ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ

เกิดการนำไปสู่โอกาสให้ชุมชนชาติพันธุ์นำกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากอัตลักษณ์ชุมชน เชื่อมโยงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ด้วยภูมิสังคมและวัฒนธรรมเป็นฐานจังหวัดสุพรรณบุรีไปพัฒนาและต่อยอดในการสร้างมูลค่าเพิ่มได้

4. ประโยชน์ด้านนโยบาย

ภาครัฐ และภาคเอกชนมีจิตสำนึกต่อกันเกิดเครือข่ายในการแก้ปัญหาของชุมชนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมเพื่อ พัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนให้ดีขึ้น และนำไปสู่ความยั่งยืน เสริมสร้างความเข้มแข็งในพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนของบทที่ 2 นี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่วิจัย ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวคิดและหลักการพื้นฐานของการวิจัย ซึ่งเป็น แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของ กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี มีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิด ที่เกี่ยวข้อง
 - แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์
 - แนวคิดเกี่ยวกับภูมิสังคม
 - แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 - แนวคิดการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม
 - แนวคิดเรื่องการเชื่อมโยงเครือข่าย
 - แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม
 - แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน
 - แนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการสร้างมูลค่า
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่วิจัย
4. เป้าหมายการวิจัย

2.1 แนวคิด ที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยและคณะได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีจากงานวิจัยที่สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี” มีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์

อัตลักษณ์ ถือเป็นสิ่งที่แสดงการดำรงอยู่ของใครอย่างมีความหมาย มีร่องรอย และมีความเป็นตัวตนบนห้วงแห่งความสัมพันธ์ของเวลาเปลี่ยนแปลงของกาลเวลา ความสำคัญที่มีลักษณะเป็นสากลที่สุดก็คืออัตลักษณ์ ดังนั้นอัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานสำหรับการดำรงอยู่ของทุกชีวิต นักวิชาการหลายสาขาจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์กันอย่างกว้างขวาง

1) ความหมายของอัตลักษณ์

คำว่า อัตลักษณ์ (Identity)¹ ประกอบด้วยคำว่า อัตต + ลักษณะ ซึ่งคำว่า อัตต นั้นหมายถึงตนหรือตัวเอง ส่วนคำว่า ลักษณะ หมายถึง คุณสมบัติเฉพาะตัว ดังนั้นเมื่อรวมคำกันแล้วจึงได้ความหมายว่า ลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ส่งผลให้เกิดการจำได้หมายรู้ได้ในสิ่งนั้นอย่างชัดเจน และสามารถสื่อความเข้าใจในสิ่งที่มีเอกลักษณ์เฉพาะนั้นได้

อภิญา เพ็ญฟูสกุล² ได้ให้คำจำกัดความของ อัตลักษณ์ ว่าเป็นความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองว่า “ฉันเป็นใคร” เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น ผ่านการมองตัวเองและการมองคนอื่นมองเราในขณะหนึ่ง

อคิน รพีพัฒน์³ กล่าวไว้ว่า อัตลักษณ์ มีความหมายไปถึงสิ่งที่แสดงถึง “ความแตกต่าง” (Difference) ของสิ่งหรือบุคคลด้วย ทั้งยังสื่อได้ถึงความแตกต่างของวิถีชีวิตในมิติประวัติศาสตร์ทาง

¹ ดิน ปรัชญพฤทธิ, **ทฤษฎีองค์การ**, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, พ.ศ. 2538), หน้า 389 – 390.

² อภิญา เพ็ญฟูสกุล, **อัตลักษณ์** เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ, พ.ศ.2543), หน้า 1 - 2.

³ อคิน รพีพัฒน์, **วัฒนธรรมคือความหมาย** : ทฤษฎีและวิธีการคิดของคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, พ.ศ. 2551), หน้า 2.

วัฒนธรรม (Cultural History) ที่เป็นองค์รวมอันซับซ้อนกันของความรู้ ความเชื่อ ศิลปกรรม กฎหมาย ประเพณี ความสามารถและลักษณะนิสัยอื่นๆ ที่คนได้รับมาในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมได้อย่างดี

สรุปได้ว่า อัตลักษณ์ หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะของบุคคลที่แสดงความเป็นตัวตน (Self) ซึ่งคุณสมบัตินี้จะมีอยู่เฉพาะบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ลักษณะที่แสดงถึงความแตกต่างนั้นยังเป็นภาพจำของบุคคลอื่น ๆ ทั่วไป ซึ่งอัตลักษณ์นั้นอาจจะเป็นได้ทั้งรูปธรรมและนามธรรมก็ได้

2) ประเภทของอัตลักษณ์

อัตลักษณ์ของบุคคล เป็นการเพ่งมอมมองตนเองของแต่ละบุคคลซึ่งอาจมีหลายมุมมอง ขึ้นอยู่กับสังคมและบทบาทของบุคคลในสังคมที่แตกต่างกันออกไป แบ่งออกได้เป็น 5 ประเภท คือ

- อัตลักษณ์ปัจเจกบุคคล (Individual Identity) เป็นการมองตนเองในหลายแง่มุม
- อัตลักษณ์ร่วม (Collective Identity) เป็นกระบวนการในการสร้างจิตสำนึกร่วมของบุคคลกับสมาชิกในกลุ่มสังคม โดยจะทำให้เห็นความแตกต่างในกลุ่มสังคมที่อาศัยสัญลักษณ์ต่าง ๆ ของกลุ่มสังคม เพื่อสร้างระบบวัฒนธรรม เช่น การละเล่นพื้นบ้าน ประเพณี วัฒนธรรม ศิลปกรรม ที่มีบทบาทในการสร้างและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์โดยตรง
- อัตลักษณ์ขององค์กร (Corporate Identity) เป็นการแสดงออกของลักษณะเฉพาะตัวขององค์กรที่สามารถรับรู้ด้วยการแสดงออกทางพฤติกรรม
- อัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) เป็นอัตลักษณ์ทางสังคมที่เคลื่อนไหวตัวควบคู่ไปกับอัตลักษณ์ทางสังคมเป็นผลผลิตที่สั่งสมมาจากการใช้วาทกรรม (Product of Discourse)
- อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) เป็นการเสนอตัวแปรสำหรับการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมได้แก่ โลกทัศน์ (Worldview) เป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับธรรมชาติของเป้าหมายชีวิตความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์จักรวาลและสิ่งต่าง ๆ รอบตัว

พระมหาพรชัย สิริวิโร⁴ และคณะ ได้อธิบายถึงประเภทของอัตลักษณ์ไว้เป็น 2 ลักษณะด้วยกัน คือ

⁴ พระมหาพรชัย สิริวิโร และคณะ, รายงานวิจัย เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จังหวัดแม่ฮ่องสอน, (อยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. 2560), หน้า 10.

1. อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity) อัตลักษณ์ส่วนบุคคลเป็นการมองคุณลักษณะเฉพาะของบุคคล ซึ่งเป็น “เรา” “เขา” “เธอ” เป็นต้น ในแง่มุมต่างๆ ว่า “เป็นใคร” มีสัญลักษณ์อย่างหนึ่งอย่างใดหรือลักษณะส่วนบุคคลในตัวบุคคล มีความเป็นตัวของตัวเองแตกต่างจากบุคคลอื่นอย่างไร ทำให้มองเห็นว่าอัตลักษณ์เป็นคุณลักษณะประการหนึ่งในตัวบุคคล

2. อัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) อัตลักษณ์ทางสังคม หมายถึง รูปแบบสังคมที่มีวัฒนธรรมทั่วไป มีประวัติศาสตร์ มีตำนาน มีการจัดตั้งองค์กร มีดินแดน ซึ่งทั้งหมดเป็นฐานที่ทำให้คนมีอัตลักษณ์เป็นของตัวเอง และมีวัฒนธรรมโดดเด่น ควรแก่การอนุรักษ์และสืบทอด ในมิตินี้อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของการใช้สัญลักษณ์ (Symbolic Aspect) ด้วยเช่นกัน

สรุปได้ว่า อัตลักษณ์ทางสังคมนั้น จะเป็นการเชื่อมโยงระหว่างตัวตนของอัตลักษณ์ส่วนบุคคลกับโลกหรือบริบทแวดล้อม ซึ่งนำไปสู่การเกิดขึ้นของอัตลักษณ์ทางสังคม ตามการศึกษาแบบสังคมวิทยาที่รับรู้อัตลักษณ์ผ่านทางโครงสร้างและระบบสังคมที่แตกต่างกัน แต่เคลื่อนตัวเข้ามารวมตัวกันได้เป็นหลัก ในขณะที่นักมานุษยวิทยาได้ศึกษาความหมายและรูปแบบที่แสดงออกมาผ่านทางวัฒนธรรมและความเชื่อต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของแต่ละกลุ่มคนจนกลายเป็นชุมชนขึ้นมา

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับภูมิสังคม

1) ความหมายของภูมิสังคม

คำว่า “ภูมิสังคม” นั้นแยกเป็น 2 คำ คือคำว่า “ภูมิ” หมายความว่า ลักษณะของภูมิประเทศ ซึ่งหมายถึงสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา เช่น ดิน น้ำ ลม ไฟ ป่าไม้ ภูเขา แสงแดด ความแห้งแล้ง ความชุ่มชื้น พืชพันธุ์ธัญญาหารต่าง ๆ และคำว่า “สังคม” ซึ่งหมายถึง สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต แนวคิดและทัศนคติ ทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกันของผู้คนที่อยู่รอบ ๆ ตัวเราในพื้นที่แห่งนั้น ดังนั้นการจะพัฒนาด้านใด ๆ ก็ตาม จำเป็นต้องคำนึงสภาพภูมิประเทศอันเป็นบริบทพื้นฐานของกลุ่มสังคมในบริเวณนั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร มีรูปแบบสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของสมาชิกในชุมชนแบบไหน ตลอดจนวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม ในแต่ละชุมชนท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันแบบไหนอย่างไร และใช้หลักในการปรับตัวให้อยู่กับธรรมชาติให้ได้ ดังพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า⁵

⁵ ข้อมูลจากเว็บไซต์ <http://www.rdpb.go.th/th/King/หลักการทรงงาน-c24/10-ภูมิสังคม-v9182>

“...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเค้าต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...”⁶

คำว่า “ภูมิสังคม” (Social Geography) หรือ Geosocial หมายถึง ความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ทั้งทางด้านภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ชีวภาพ วิถีชีวิต ประเพณี ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรม (English-Thai : Longdo Dictionary) เป็นคำที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงใช้เป็นหลักการทรงงานที่ว่า “การพัฒนาใด ๆ ต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน” ดังนั้นการศึกษาวถีชีวิตของคนในชุมชนหนึ่งๆ ต้องให้ความเคารพและสอดคล้องกับ “ภูมิสังคม”⁷

ในการพัฒนาภูมิสังคมจำเป็นต้องใช้ ภูมิปัญญาของสมาชิกในชุมชนร่วมกับการพัฒนาชุมชน ให้สามารถดำเนินไปด้วยกัน ตามแนวทางดังต่อไปนี้⁸

- 1) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้แก่คนในชุมชนนั้น ๆ
- 2) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแล รักษา และส่งเสริมสุขภาพของคนในท้องถิ่น
- 3) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างความรัก ความสามัคคี สร้างความปรองดองและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน

⁶ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), หลักการทรงงาน 27 ประการ ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร, ข้อที่ 10 ภูมิสังคม, เว็บไซต์ <https://www.porpeang.org/content/5784/ข้อ-10-ภูมิสังคม>

⁷ ศิริพันธ์ นันสุนานนท์ และคณะ, บทความวิจัย เรื่อง ภูมิสังคมทางวิถีชีวิตและคุณค่าของพื้นที่สาธารณะต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชุ่มน้ำ, วารสารสิ่งแวดล้อม ENVIRONMENTAL JOURNAL ปีที่ 22 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม - กันยายน), (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, พ.ศ. 2561), หน้า 41-42.

⁸ วีรณัฐ วอนแก่นน้อย และคณะ, รายงานวิจัย เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการป่าชุมชนบ้านหินสาว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, พ.ศ. 2560), หน้า 9.

- 4) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน
- 5) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน
- 6) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน
- 7) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาเทคโนโลยี และนำความทันสมัย รู้เท่าทันเหตุการณ์ มาใช้ในชุมชน

8) การใช้ภูมิปัญญาในการสร้างกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อสมาชิกในชุมชน เช่น กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว กิจกรรมถ่ายทอดความรู้ของชุมชน เป็นต้น

ภูมิสังคม (Social Geography) มีความหมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่ง ที่มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่นั้น ๆ วิถีชีวิตดังกล่าวก่อให้เกิดเป็นแบบปฏิบัติเฉพาะกลุ่มชนที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ โดยแสดงออกมาในรูปแบบทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย เช่น อาชีพพื้นถิ่น ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม การรักษาโรค อาหารการกิน เป็นต้น⁹ ดังนั้นการศึกษาภูมิสังคมจึงมุ่งเน้นที่จะทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อม (Environment) กับรูปแบบของสังคมในท้องถิ่นนั้น (Local Social Pattern) ที่มีลักษณะของการปรับตัวของผู้คนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการดำรงชีวิต จนเกิดเป็นอัตลักษณ์ประจำถิ่น (Local Identity) จนเมื่อกาลเวลาผ่านไปเรื่องราวเหล่านั้นกลายเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (Local History)

2. ประเภทของภูมิสังคม

สำหรับการศึกษาภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมจะเป็นแนวคิดหนึ่งที่จะช่วยอธิบายกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ รวมไปถึงพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของภูมิสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเด็นต่อไปนี้¹⁰

1. การตั้งถิ่นฐาน เป็นการศึกษาถึงปัจจัยการเลือกตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ ของกลุ่มคน กลุ่มเชื้อชาติ ที่มีการตั้งถิ่นฐานด้วยปัจจัยที่แตกต่างกันออกไป

⁹ ตรึงใจ หุตากร และคณะ, **ภูมิสังคมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองสมุทรสาคร กรณีศึกษาภูมินามในอำเภอเมืองสมุทรสาคร**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), พ.ศ. 2559), หน้า 10.

¹⁰ ตรึงใจ หุตากร และคณะ, **ภูมิสังคมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองสมุทรสาคร กรณีศึกษาภูมินามในอำเภอเมืองสมุทรสาคร**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), พ.ศ. 2559), หน้า 19.

2. ความเชื่อและศาสนา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อของคนในพื้นที่ พิธีกรรมท้องถิ่น หรือพิธีกรรมทางศาสนา

3. วิถีชีวิตและการดำรงชีพ เป็นการศึกษาบริบทสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการอยู่อาศัย ปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการอุปโภคบริโภค รวมถึงการประกอบอาชีพและการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกในชุมชน

4. ปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างชุมชน เป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน โดยมีเครือข่ายของสมาชิกในชุมชนเป็นสื่อสัมพันธ์ เช่น การค้าขาย การถ่ายทอดวัฒนธรรม ผ่านเส้นทางคมนาคมทุกรูปแบบ

2.1.3 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่เก่าแก่ที่สุดในทัศนะของการท่องเที่ยวยุคใหม่ ซึ่งมีความเป็นมาตั้งแต่สมัยโรมันเป็นการท่องเที่ยวของกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง ตามแหล่งประวัติศาสตร์แหล่งวัฒนธรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเฉพาะกิจและงานรื่นเริงต่าง ๆ หรือการเข้าพิธีภัณฑ์ เป็นต้น การดำเนินกิจกรรมเหล่านี้ถือเป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ให้ประโยชน์ทั้งนักท่องเที่ยวและชุมชนที่เป็นเจ้าบ้านด้วย ได้มีผู้อธิบายและให้ความหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ดังนี้

Howel, R¹¹ กล่าวว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการไปท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้หาประสบการณ์และความบันเทิง โดยนักท่องเที่ยวเห็นว่าคนท้องถิ่นที่ไปเที่ยวนั้นมีวัฒนธรรมที่แปลกโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์จนสามารถดึงดูดใจให้ไปท่องเที่ยวได้

McIntoch and Goelder¹² ให้ความหมายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับประชาชนในท้องถิ่นอื่น ๆ หรือประเทศอื่น ๆ เพื่อที่จะเข้าใจซาบซึ้ง

¹¹ Howell, R., & Uysal, M. (1987). Tourism education for developing countries. *Tourism Management*, 8(1), 62-64.

¹² McIntosh, R. W., Goeldner, C. R., & Ritchie, J. B. (1995). *Tourism: principles, practices, philosophies* (No. Ed. 7). John Wiley and Sons.

ต่อวัฒนธรรมของประชาชนเหล่านั้นการท่องเที่ยวแบบนี้เป็นการก่อเกิดความรู้และการ ติดต่อสื่อสารซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความเข้าใจของคนทั้งโลกเข้าด้วยกัน อันนำไปสู่การอยู่ ร่วมกันอย่างสันติ

Reisinger (2010) กล่าวว่าการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นความสนใจพิเศษ ในการสืบค้นและแสวงหาประสบการณ์การมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมใหม่ ๆ ทั้งในด้านความงามสติปัญญา อารมณ์และจิตใจ

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา¹³ ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวใน แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีการให้ความรู้และความภูมิใจ ที่เน้นเสนอลักษณะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดีและสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคมและ ให้ทุกฝ่ายร่วมกันรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมนั้น โดยได้จำแนกประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตาม ลักษณะที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุได้แก่

1) ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์โบราณสถานและโบราณวัตถุ เป็นทรัพยากร ท่องเที่ยว ที่มนุษย์สร้างขึ้นตามประโยชน์ของมนุษย์เอง ทั้งที่เป็นมรดกในอดีตและได้สร้างเสริมขึ้นในสมัย ปัจจุบันซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนาเป็นสิ่งที่แสดงถึงอารยธรรมและความ เจริญก้าวหน้าของท้องถิ่นนั้นว่าในสมัยโบราณมีความเจริญด้านใดบ้าง และเหลือเป็นมรดกตกทอดมายังรุ่นหลังอย่างไรบ้าง จึงมีผลดึงดูดให้นักท่องเที่ยวไปเยือนพื้นที่นั้นทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์

2) ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรมเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่ มนุษย์สร้างขึ้นในรูปแบบของการำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมแต่ละกลุ่มชนที่มีความแตกต่างกันไป ตาม สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติโดยยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมที่มีผลต่อ การดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือนอาจแยกออกเป็นประเภทย่อยที่สำคัญได้ 2 ประเภทดังต่อไปนี้

2.1) ประเภทศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ ชุมชนหมู่บ้านเรือนแพ ตลาดน้ำ ศูนย์วัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้าน ดนตรีพื้นเมือง สินค้าพื้นเมือง ไร่ สวน เหมือง วิถีชีวิตอัยาศัยไมตรีของประชาชนเป็นต้น

¹³ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เพลส แอนด์ ดีไซน์ , พ.ศ. 2548), หน้า 62.

2.2) ประเภทประเพณี ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแห่เทียนพรรษา เทศกาลกินเจ ประเพณีลอยกระทง งานบุญบั้งไฟ งานพิธีโยนบัว ประเพณีอินทิล เป็นต้น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย¹⁴ ได้ให้ความหมายของ “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ว่าเป็น การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาทพระราชวัง วัด โบราณสถานโบราณวัตถุ ประเพณีวิถี การดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนงสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสม กับสภาพแวดล้อมการดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัยผู้ที่ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติ ความเป็นมา ความเชื่อ มุมมองความคิด ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่ง เหล่านี้

2.1.4 แนวคิดการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม (Cultural Resources Management)

เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นแนวคิดเพื่อการประยุกต์การเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของตนเองให้เกิดประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพต่อมนุษย์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของวัฒนธรรม ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ คน วิถีการดำรงชีวิต รวมถึงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ในการสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ต่อไป¹⁵

1. ความหมายของทรัพยากรวัฒนธรรม

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “วัฒนธรรม” ซึ่งเป็นเครื่องมือและกระบวนการในการอบรมสั่งสอน ปลูกฝัง กระบวนการเรียนรู้ในการปรับตัวเพื่อการดำรงชีวิตในสังคมรูปแบบเดียวกันและถ่ายทอด สืบต่อ ไปสู่คนรุ่น หลัง ในมุมมองของนักมานุษยวิทยา “วัฒนธรรม” นั้นหมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมของสมาชิกใน ชุมชนที่ถูกกลั่นออกมาจากความคิดที่จะหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อใช้ในการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน ของมนุษย์ เช่น การกิน การอยู่ การดำรงชีวิต วิถีชีวิต

¹⁴ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา , ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ.2558 – 2560, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงฯ, พ.ศ. 2558), หน้า 45-47.

¹⁵ วิฑูรย์ ตั้งเจริญ, *วิสัยทัศน์ศิลปวัฒนธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, พ.ศ. 2552), หน้า 17-25.

การพัฒนาศักยภาพของ “คน” และ “การจัดการ” เพราะคนส่วนใหญ่ในชุมชนเป็นเจ้าของ “ทรัพยากรทางวัฒนธรรม” โดยเฉพาะผู้นำชุมชน จำเป็นจะต้องมีการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมก่อนที่จะเปิดตัวสู่การท่องเที่ยว จึงมีความจำเป็นต้องทบทวนแนวคิดการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว ทางด้าน ความหมายและประเภทของทรัพยากรวัฒนธรรม การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว และขีดความสามารถในการรองรับ มีรายละเอียดดังนี้

1. ความหมายของทรัพยากรวัฒนธรรม (Culture Resource)

ความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต วัฒนธรรม ซึ่งแปลว่า เจริญ งอกงาม กับคำว่า ธรรม แปลว่า ความดี¹⁶

นักสังคมวิทยาได้แบ่งวัฒนธรรม ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material) ได้แก่ วัตถุสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการสังคม เช่น ที่อยู่อาศัย อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค

2) วัฒนธรรมทางความคิด (Idea) หมายถึง วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึนึกคิดทัศนคติ ความเชื่อต่าง ๆ เช่น ความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิดใหม่ ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ความเชื่อเรื่องโชคกลาง หรือเรื่องลี้ลับ นิยายปรัมปรา วรรณคดี สุภาษิต และอุดมการณ์

3) วัฒนธรรมด้านบรรทัดฐาน (Norm) เป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนที่สังคมกำหนดเอาไว้ ไม่ว่าจะเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ตาม แบ่งออกเป็น¹⁷

- วัฒนธรรมทางสังคม (Social Culture) เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการประพฤติหรือมารยาททางสังคม เช่น การไหว้ การจับมือ การเข้าแถว

- วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับกฎหมาย (Legal Culture) เป็นวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบและกฎเกณฑ์ เพื่อให้สมาชิกในสังคมอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

¹⁶ พวงผกา คุโรวาท, ศิลปะและวัฒนธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, พ.ศ. 2539), หน้า 37.

¹⁷ กนกวรรณ ชูชาญ, วิทยานิพนธ์ เรื่อง การจัดการความรู้ทางทรัพยากรวัฒนธรรมโดยผู้นำชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ชุมชนผามอน ดอนอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. 2552), หน้า 34-37.

- วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับจิตใจและศีลธรรม (Moral Culture) วัฒนธรรมประเภทนี้มีไว้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคม เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตา กรุณา และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

2. ประเภทของทรัพยากรวัฒนธรรม

ทรัพยากรวัฒนธรรมหลัก ทั้งที่เป็นมรดก และทรัพยากรวัฒนธรรมร่วมสมัยที่สร้างสรรค์และพัฒนาขึ้นมาใหม่ ได้แก่ ทรัพยากรทางโบราณคดี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติที่แสดงออก เช่น ศิลปะ ดนตรี การละเล่น ประเพณีปฏิบัติ นิทาน ขนบธรรมเนียม ความเชื่อ และพิธีกรรม

3. ทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

เป็นการนำมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนที่เป็นทรัพยากรของชุมชนมาพัฒนา เพื่อใช้จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน เป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน สะท้อนอัตลักษณ์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิตดั้งเดิม ในการส่งเสริมให้ธุรกิจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนก้าวต่อไปข้างหน้า

ชนัญ วงษ์วิภาค¹⁸ ได้กล่าวถึง การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมในฐานะที่เป็น “มรดกวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว” ว่า ในทวีปยุโรป อเมริกา ออสเตรเลีย นั้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีอิทธิพลอย่างมากต่อการวางแผนการจัดแสดงมรดกวัฒนธรรม ด้วยคำนึงถึงการใช้และผู้ชมมรดกวัฒนธรรมเป็นสำคัญ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติต้องเป็นการดูแลอย่างเป็นระบบ ดังนั้น ทุกฝ่ายจึงต้องร่วมมือกันเพื่อคงไว้ซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรม ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้จรรโลงไว้จนถึงผู้คนในปัจจุบันและลูกหลานในอนาคต จุดมุ่งหมายของหลักการจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรม คือ การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมหลัก ๆ ทั้งวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ และวัฒนธรรมด้านการนึกคิด

4. ชีตความสามารถในการรองรับได้ (Carrying Capacity)

เป็นการนำทรัพยากรวัฒนธรรมมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สอดคล้องไปกับหลักการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีความรอบคอบ มีส่วนร่วม การให้

¹⁸ ชนัญ วงษ์วิภาค, การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, พ.ศ. 2548), หน้า 176-194.

ความรู้ ความเข้าใจ เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับได้ของธรรมชาติ ทั้งด้านกายภาพ ด้านสังคม และระบบนิเวศ

สำหรับหลักการ แนวคิด และแนวทางในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมนั้นไม่ได้จำเพาะเจาะจงถึงทรัพยากรประเภทใดประเภทหนึ่ง พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง หรือกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่งเท่านั้น ทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความหมาย และมีความสำคัญหลายระดับ ที่สำคัญมีความเป็นพลวัต (Dynamic) อาจมีคุณค่าที่แตกต่างจากเดิมหรือคุณค่าเกิดขึ้นใหม่ตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์ ในการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมควรพิจารณาถึงคุณค่าและความหมายของทรัพยากรให้รอบคอบ เพื่อนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมของมนุษย์ที่มีอยู่ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อสังคมอย่างเต็มที่

ธนิช เลิศชาญฤทธิ¹⁹ ได้กล่าวว่า วิลเลียม โลว์และชาร์ลส์ แม็กกิมซี ได้นำเสนอคุณค่าของทรัพยากรวัฒนธรรมไว้ 4 ประการ คือ

- 1) คุณค่าเชิงสัญลักษณ์ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมประเภทนี้มีลักษณะเป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม ที่แสดงให้เห็นถึงความทรงจำทั้งในอดีตและปัจจุบัน
- 2) คุณค่าเชิงวิชาการ ทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทนี้เป็นข้อมูลข่าวสาร มีระบบ ระเบียบ มีหลักฐานและความน่าเชื่อถือ คุณค่าประเภทนี้เป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถศึกษาเรียนรู้ได้ นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
- 3) คุณค่าเชิงสุนทรีย์ เป็นคุณค่าเชิงความสวยงาม ความชอบ จินตนาการ ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจในการกระตุ้นการสร้างสรรค์ผลงานต่อไป
- 4) คุณค่าเชิงเศรษฐกิจ ทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทนี้จะมีความสำคัญในการใช้สอยโดยตรง เช่น การจัดสร้างแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านต่าง ๆ ซึ่งได้รับการนิยมในช่วงที่ผ่านมา ก่อกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรคสิ่งใหม่ขึ้นมา

¹⁹ ธนิช เลิศชาญฤทธิ, *การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), พ.ศ. 2554), หน้า 63-64.

นิยพรรณ วรณศิริ²⁰ ได้ให้ความหมายถึง ลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมที่สำคัญไว้ 4 ประการ มีรายละเอียดดังนี้

- 1) วัฒนธรรม เป็นผลผลิตของระบบความคิดมนุษย์ (Cognitive Systems) เป็นระบบทางชีวภาพ เพราะความคิดทั้งหลายนั้นเกิดจากระบบสมอง ระบบประสาท และระบบจิตใจของมนุษย์ทั้งสิ้น
- 2) วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ไม่ตายตัว สามารถเปลี่ยนแปลงรูปได้ วัฒนธรรมเป็นระบบความคิดของมนุษย์ และมนุษย์ก็มีความคิดที่ไม่คงที่ หรือถ้าคงที่ก็ไม่ถาวรอยู่ทนทาน จะมีการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ ซึ่งสิ่งนี้เองที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไปด้วย
- 3) วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ทุกคนได้มาจากการเรียนรู้ มนุษย์ได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมโดยการอบรม สั่งสอน บอกเล่า สังเกต ปฏิบัติร่วมกัน ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้วัฒนธรรมในสังคมของตนตั้งแต่เกิดจนตาย
- 4) วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่เรียกว่าเป็นสมบัติส่วนรวม ไม่มีใครยึดเป็นเจ้าของได้ บุคคลจะมีการเรียนรู้ร่วมกัน จะมีการประพฤติปฏิบัติจนเป็นที่ยอมรับในหมู่ของสมาชิกในสังคมเดียวกัน จนเห็นว่าวัฒนธรรมนั้นกลายเป็นสมบัติของส่วนรวมของสังคม และเป็นมรดกของชนรุ่นหลังต่อไป

2.1.5 แนวคิดเกี่ยวกับการเชื่อมโยงเครือข่าย (Network Connecting)

สำหรับความหมายเฉพาะของคำว่า “เครือข่าย” นั้นไม่ได้มีคำนิยามไว้อย่างชัดเจน แต่ก็มีผู้ให้คำนิยามไว้มากมาย ดังนี้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์²¹ ได้อธิบายความหมายของ *เครือข่าย* ว่าหมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล องค์กร การ สถาบัน ได้ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากันภายใต้วัตถุประสงค์ หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน

²⁰ นิยพรรณ วรณศิริ, *มานุษยวิทยา สังคมและวัฒนธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์, พ.ศ. 2540), หน้า 24.

²¹ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, *การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา, พ.ศ. 2543), หน้า 28.

กาญจนา แก้วเทพ²² ให้นิยามความหมายของคำว่าเครือข่าย หมายถึง รูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคล กลุ่ม องค์กร ที่มีทรัพยากร วิธีการทำงาน และกลุ่มเป้าหมายของตนเอง ซึ่งกลุ่มบุคคลเหล่านี้ได้ประสานกันมาเป็นระยะนานพอสมควร แม้ว่าองค์กรเหล่านี้จะมีบางอย่างร่วมกัน เช่น มีเป้าหมายร่วมกัน มีประโยชน์ร่วมกัน องค์กรเหล่านี้ก็ยังคงความเป็นเอกเทศอยู่ เพราะการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายเป็นการเข้าร่วมเพียงบางส่วนขององค์กรเท่านั้น

จะเห็นได้ว่า การสร้างเครือข่าวนั้นจะทำให้มีการติดต่อ การแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ การสร้างเครือข่ายควรสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อน ที่ต่างก็มีความเป็นอิสระมากกว่าสร้างการคบค้าสมาคมแบบฟุ้งฟิง นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายต้องไม่ใช่การสร้างระบบติดต่อด้วยการเผยแพร่ข่าวสารแบบทางเดียว แต่จะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันด้วย เป็นลักษณะของการเชื่อมโยงเครือข่าย ซึ่งก็คือความสัมพันธ์ ภายใต้วัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างมีเป้าหมาย²³

1. ความจำเป็นต่อการสร้างเครือข่าย

ในการพัฒนางานหรือการแก้ปัญหาใดๆ ที่ใช้วิธีดำเนินงานในรูปแบบที่สืบทอดกันเป็นวัฒนธรรมภายในกลุ่มคน หน่วยงาน หรือองค์กรเดียวกัน จะมีลักษณะไม่ต่างจากการปิดประเทศที่ไม่มีการติดต่อสื่อสารกับภายนอก การดำเนินงานภายใต้กรอบความคิดเดิม อาศัยข้อมูลข่าวสารที่ไหลเวียนอยู่ภายใน ใช้ทรัพยากรหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่พอจะหาได้ใกล้มือ หรือถ้าจะออกแบบใหม่ก็ต้องใช้เวลาานมาก จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนางานอย่างยิ่งและไม่อาจแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้ การสร้าง “เครือข่าย” สามารถช่วยแก้ปัญหาข้างต้นได้ด้วยการเปิดโอกาสให้บุคคล และองค์กรได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารรวมทั้งบทเรียน และประสบการณ์กับบุคคลหรือองค์กรที่อยู่นอกหน่วยงานของตน ลดความซ้ำซ้อน

²² กาญจนา แก้วเทพ, **เครื่องมือการทำงานแนววัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : สมาคาคทอเล็กแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, พ.ศ. ๒๕๓๘), หน้า.๓๕.

²³ พระดาวเหนือ บุตรสีเทา, วิทยานิพนธ์เรื่อง **การสร้างเครือข่ายและการจัดการเครือข่ายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของชุมชนบ้านพบรมนัสสุข อำเภอกู่เหล็ก จังหวัดสุโขทัย**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, พ.ศ. 2557), หน้า 12.

ในการทำงาน ให้ความร่วมมือ และทำงานในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เสมือนการเปิดประตูสู่โลกภายนอก

2. การเกิดขึ้นของเครือข่าย

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ่น)²⁴ ได้สรุปรายละเอียดเกี่ยวกับการก่อตัวของเครือข่ายว่า ใน การเกิดขึ้นของเครือข่ายนั้นมีการก่อตัวที่หลากหลายรูปแบบ ซึ่งสามารถจำแนกชนิดของเครือข่ายออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1) เครือข่ายที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เกิดจากความสมานฉันท์ร่วมแรงร่วมใจของฝ่ายต่าง ๆ ผู้คนมีใจตรงกัน ทำงานคล้ายคลึงกันหรือประสบกับสภาพปัญหาเดียวกันมาก่อน เข้ามารวมตัวกันเพื่อ แลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า การดำรงอยู่ของกลุ่มสมาชิกใน เครือข่ายเป็นแรงกระตุ้นที่เกิดขึ้นภายในตัวสมาชิกเอง (ฉันทะ) เครือข่ายเช่นนี้มักเกิดขึ้นในพื้นที่อาศัยความ เป็นเครือญาติ เป็นคนในชุมชนหรือมาจากภูมิลำเนาเดียวกันที่มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่คล้ายคลึงกันอยู่ รวมกันเป็นกลุ่ม สู่การพัฒนาเครือข่ายเพื่อให้ครอบคลุมต่อความต้องการของสมาชิก เครือข่ายประเภทนี้จะ ใช้เวลาก่อร่างสร้างตัวที่ยาวนาน แต่จะเข้มแข็ง ยั่งยืน และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มมากขึ้น

2) เครือข่ายจัดตั้ง มักจะมีความเกี่ยวพันกับนโยบายหรือการดำเนินงานของภาครัฐเป็นส่วน ใหญ่ การจัดตั้งอยู่ในกรอบความคิดเดิมที่ใช้กลไกของรัฐผลักดันให้เกิดงานที่เป็นรูปธรรมโดยเร็ว และ ส่วนมากภาคีหรือสมาชิกที่เข้าร่วมเครือข่ายมักจะได้มีพื้นฐานของความต้องการ ความคิด ความเข้าใจ หรือมุมมองในการจัดตั้งเครือข่ายที่ตรงกันมาก่อนที่จะเข้ามารวมตัวกัน ดำเนินงานเป็นขั้นตอนจนสามารถ สร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง เกิดเป็นความผูกพันระหว่างสมาชิกจนนำไปสู่การพัฒนาเป็นเครือข่ายที่แท้จริง

3) เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยสถานการณ์กำหนด เป็นการถือกำเนิดโดยไม่ได้เป็นไปตามธรรมชาติ ตั้งแต่แรก และไม่ได้เกิดจากการจัดตั้งโดยตรง แต่มีกระบวนการพัฒนาจากสถานการณ์ที่ผสมผสานอยู่ โดย เริ่มที่กลุ่มบุคคล/องค์กรมารวมกันด้วยวัตถุประสงค์กว้างๆ ในการสนับสนุนกันและเรียนรู้ไปด้วยกัน ไม่ได้ สร้างเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เฉพาะที่ชัดเจนมากนัก จะเป็นการได้รับฟัง หรือการไปเห็นการดำเนินงาน ของเครือข่ายอื่น ๆ มาแล้วเกิดความคิดที่จะรวมตัวกันแก้ไขปัญหา สร้างพันธมิตรสัญญาเป็นเครือข่ายช่วยเหลือ

²⁴ พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ่น), **เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, พ.ศ. 2547), หน้า 109-110.

และพัฒนาตนเอง เครือข่ายที่ว่านี้แม้จะไม่ได้เกิดจากแรงกระตุ้นภายในโดยตรงตั้งแต่แรก แต่ถ้าสมาชิกมีความตั้งใจจริงที่เกิดจากจิตสำนึกที่ดี เมื่อได้รับการกระตุ้นและสนับสนุน ก็จะสามารถพัฒนาต่อไปจนกลายเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งทำนองเดียวกันกับเครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติเครือข่ายในลักษณะนี้พบเห็นอยู่มากมาย เช่น เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายโรงเรียนสร้างเสริมสุขภาพ เป็นต้น

3. การรักษาและพัฒนาเครือข่าย

ตราบได้ก็ตามที่ภารกิจเครือข่ายยังไม่สำเร็จ ย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องรักษาเครือข่ายไว้ ให้สามารถดำเนินการต่อไปได้ และในบางกรณีหลังจากเครือข่ายได้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายแล้ว ก็จำเป็นต้องรักษาความสำเร็จของเครือข่ายไว้ หลักการรักษาความสำเร็จของเครือข่าย มีดังนี้

1) มีการจัดกิจกรรมร่วมที่ดำเนินอย่างต่อเนื่อง เครือข่ายจะก้าวไปสู่ช่วงชีวิตที่ถดถอยหากไม่มีกิจกรรมใดๆ ที่สมาชิกของเครือข่ายสามารถกระทำร่วมกัน ความยั่งยืนของเครือข่ายจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้มีการจัดกิจกรรมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งกิจกรรมดังกล่าวกลายเป็นแบบแผน (pattern) ของการกระทำที่สมาชิกของเครือข่ายยอมรับโดยทั่วกัน การรักษาเครือข่ายไว้ได้ต้องมีการกำหนด โครงสร้าง และตารางกิจกรรมไว้ให้ชัดเจน และต้องเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ เพียงพอที่จะดึงดูดสมาชิกให้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวด้วย

2) การรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกเครือข่าย สัมพันธภาพที่ดีเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในการรักษาเครือข่ายให้ยั่งยืนต่อไป ความสัมพันธ์ที่ดีเป็นเสมือนน้ำมันที่คอยหล่อลื่นการทำงานร่วมกันให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น เมื่อใดที่สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกบาดหมางไม่เข้าใจกัน หรือเกิดความขัดแย้งระหว่างกันโดยหาข้อตกลงไม่ได้ สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกก็จะเริ่มแตกร้าว ซึ่งหากไม่มีการแก้ไขอย่างทันท่วงที ก็จะนำไปสู่ความเสื่อมถอย และความสิ้นสุดลงของเครือข่ายได้ ดังนั้น ควรมีการจัดกิจกรรมที่มีจุดประสงค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกโดยเฉพาะ และควรจัดอย่างสม่ำเสมอไม่ใช่ว่าในช่วงที่มีปัญหาเกิดขึ้นเท่านั้น

3) การกำหนดกลไกสร้างระบบจิตใจ สมาชิกจะยังเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายตราบเท่าที่ยังมีสิ่งจูงใจเพียงพอที่จะดึงดูดให้เข้าไปมีส่วนร่วม จึงต้องกำหนดกลไกบางประการที่จะช่วยจูงใจให้สมาชิกเกิดความสนใจอยากเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งตามทฤษฎีแรงจูงใจแล้ว ปัจเจกต่างก็มีสิ่งจูงใจที่ต่างกัน ดังนั้น ควรทำการวิเคราะห์เพื่อบ่งชี้ถึงแรงจูงใจที่แตกต่างหลากหลายในแต่ละบุคคล แล้วทำการจัดกลุ่มของสิ่งจูงใจที่

ใกล้เคียงกันออกเป็นกลุ่ม ๆ อาทิ ค่าตอบแทน เกียรติยศชื่อเสียง การยอมรับ ฯลฯ วัตถุประสงค์ของการพัฒนาเครือข่าย และควรมีการทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจน เพื่อสร้างทักษะผูกพันระหว่างผู้รับทุนและผู้ให้การให้ค่าตอบแทนก็ไม่ควรให้ทั้งหมดในงวดเดียว การดำเนินงานจำเป็นต้องหาสิ่งจูงใจอื่นมาชดเชยสิ่งตอบแทนที่เป็นตัวเงิน ตามทฤษฎีของ Maslow ความต้องการการยกย่องจากผู้อื่น (esteem needs) ที่อยู่ในรูปของอำนาจเกียรติยศชื่อเสียง หรือสถานะทางสังคม เป็นสิ่งที่นำมาใช้จูงใจได้ อาจทำเป็นรูป “สัญลักษณ์” บางอย่าง ที่สื่อถึงการได้รับเกียรติยศ การยกย่องและมีคุณค่าทางสังคม

4) การจัดหาทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ หลายเครือข่ายต้องหยุดดำเนินการไป เนื่องจากขาดแคลนทรัพยากรสนับสนุน การดำเนินงานที่เพียงพอ ทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และบุคลากร ที่สำคัญคือ เงินทุนในการดำเนินงานซึ่งเปรียบเสมือนเส้นเลือดที่ไหลเวียนหล่อเลี้ยงเครือข่ายให้สามารถดำเนินการต่อไปได้

5) การให้ความช่วยเหลือและช่วยแก้ไขปัญหา เครือข่ายอาจเกิดปัญหาระหว่างการดำเนินงานได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายที่เพิ่งเริ่มดำเนินการใหม่ๆ การมีที่ปรึกษาที่ดีคอยให้คำแนะนำและคอยช่วยเหลือจะช่วยให้เครือข่ายสามารถดำเนินการต่อไปได้ และช่วยหนุนเสริมให้เครือข่ายเกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ควรมีที่ปรึกษาเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำเป็นแหล่งข้อมูลให้ศึกษาค้นคว้า และช่วยอบรมภาวะความเป็นผู้นำให้กับสมาชิกเครือข่าย

6) การสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง องค์กรหรือเครือข่ายที่เคยประสบความสำเร็จกลับต้องประสบกับความล้มเหลวอย่างรุนแรงเมื่อเวลาผ่านไป เพราะไม่ได้ “สร้างคน” ขึ้นมาเพื่อสานต่อภารกิจของเครือข่าย จำเป็นต้องสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง เครือข่ายต้องคัดเลือกคนที่มีคุณสมบัติเหมาะสมทั้งความรู้ ความสามารถ การมีประสบการณ์ร่วมกับเครือข่าย และที่สำคัญคือเป็นที่ยอมรับนับถือและสามารถเป็นศูนย์รวมใจของคนในเครือข่ายได้

4. การเชื่อมโยงเครือข่ายการพัฒนานวัตกรรม

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า นวัตกรรม นั้นหมายถึง สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นจากการใช้ความรู้ ทักษะ ประสิทธิภาพ และความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาขึ้น ซึ่งอาจจะมีลักษณะเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ บริการใหม่ หรือกระบวนการใหม่ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคม ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม

ก็น่าจะเป็นบทสรุปที่มีความกระชับและชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมุมมองทางด้านเศรษฐศาสตร์ ด้านเทคโนโลยี ด้านการจัดการ หากได้พิจารณาในประเด็นที่เป็นแกนหลัก พบว่ามีอยู่ 3 ประเด็น คือ²⁵

1. ความใหม่ (Newness) เป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับว่า มีคุณลักษณะเป็นนวัตกรรมได้นั้น ประการแรกจะต้องมีมิติของ ความใหม่ หมายถึง เป็นสิ่งใหม่ที่ถูกพัฒนาขึ้น ซึ่งอาจจะมีลักษณะเป็นตัวผลิตภัณฑ์ บริการ หรือกระบวนการ โดยจะเป็นการปรับปรุงจากของเดิม หรือพัฒนาขึ้นใหม่เลยก็ได้

2. ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ (Economic Benefits) ในมิติประการที่สองนี้ ก็คือ การให้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ หรือการสร้างความสำเร็จในเชิงพาณิชย์ กล่าวคือ นวัตกรรม จะต้องสามารถทำให้เกิดมูลค่าที่เพิ่มขึ้นได้จากการพัฒนาสิ่งใหม่นั้น ๆ ซึ่งผลประโยชน์ที่จะเกิด ขึ้นอาจจะสามารถวัดได้เป็นตัวเงินโดยตรง หรือไม่เป็นตัวเงินโดยตรงก็ได้

3. การใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ (Knowledge and Creativity Idea) ในมิติ ประการสุดท้ายของการเป็นนวัตกรรม ก็คือ การใช้ความรู้และ ความคิดสร้างสรรค์ หมายความว่า สิ่งที่จะถือเป็นนวัตกรรม ได้นั้นจะต้องเกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ เป็นฐานของการพัฒนาให้เกิดขึ้นใหม่ ไม่ใช่เกิดจากการลอกเลียนแบบ การทำซ้ำ เป็นต้น

2.1.6 แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม คำว่า “การมีส่วนร่วม” ได้มีผู้ให้ความหมายที่หลากหลาย และความแตกต่างกันไปตามความเข้าใจและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลซึ่งอาจจะมอง ทั้งในแง่ของแนวคิด หลักการ กระบวนการและวิธีการปฏิบัติ มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา ตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ได้แก่การวิจัย การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล ตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

การมีส่วนร่วมของประชาชน (public participation) หมายถึง การกระจายโอกาสให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารซึ่งเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต

²⁵ สมนึก เชื้อจระพวงษ์พันธ์, นวัตกรรม : ความหมาย ประเภท และความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ , (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, วารสารฉบับที่ 128 ปีที่ 33, ตุลาคม-ธันวาคม 2553), หน้า 54.

และความเป็นอยู่ โดยการให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นให้คำแนะนำปรึกษาตลอดจนควบคุมโดยตรงจากประชาชน นักวิชาการได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ดังนี้

โกวิท พวงงาม²⁶ กล่าวว่า วิธีการของทฤษฎีการมีส่วนร่วมพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. โครงการที่จัดทำขึ้นจะต้องแสดงให้เห็นกลุ่มเป้าหมายสนใจ จะสนองความต้องการของบุคคลได้อย่างแท้จริง
2. จะต้องให้กลุ่มเป้าหมายได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ให้มากที่สุด
3. การตัดสินใจหรือความคิดเห็นจะต้องเป็นกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่และไม่ขัดแย้ง ต่อความเชื่อต่างๆในชุมชนนั้น

โคเฮน และนอร์แมน (John M.Cohen and Norman T)²⁷ ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมโดยทั่วไปในขั้นตอนการวางแผนและตัดสินใจไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจและวางแผนได้เพียงอย่างเดียว ยังใช้การวางแผนและตัดสินใจควบคู่ไปกับขั้นตอนการปฏิบัติการด้วย การวางแผนและตัดสินใจยังเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องของการรับผลประโยชน์ และการตรวจสอบและประเมินผล ในกิจการพัฒนาด้วย จะเห็นว่าการวางแผนและตัดสินใจนั้นเกี่ยวข้องเกือบโดยตรงกับการปฏิบัติและก็เกี่ยวข้องกับการประเมินผลและการตรวจสอบและประเมินผลด้วยนอกจากนี้ก็จะมีผลสะท้อนกลับจากการตรวจสอบและประเมินผลและการปฏิบัติการกลับไปสู่การตัดสินใจอีกด้วย โดยแบ่งลักษณะการมีส่วนร่วม ออกเป็น 4 รูปแบบคือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือ การคิดริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ คือ การสนับสนุนทางทรัพยากรเข้าร่วมในการ บริหารการประสานขอความร่วมมือ

²⁶ โกวิท พวงงาม, การศึกษารูปแบบและแนวทางการเสริมความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.), (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, พ.ศ. 2539), หน้า 57-63.

²⁷ Cohen, John M. and Uphoff, Norman T. Rural Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation. In Rural Development Monograph No. ๒ The Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University, January. 1977, หน้า 66.

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ทางด้านสังคมและผลประโยชน์ส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

2.1.7 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

เป็นแนวคิดที่เกิดจากการประชุม Brundthland Commission เมื่อปี 1987 ซึ่งมุ่งที่จะแก้ปัญหาการพัฒนาที่ถูกครอบงำด้วยกระบวนทัศน์ที่เน้นเศรษฐกิจเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เนื่องจากการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยในช่วงที่ผ่านมา เกิดจากการขยายตัวทางการผลิตอย่างรวดเร็ว มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นปัจจัยหลักของการผลิตโดยปราศจากการวางแผนการใช้ ประโยชน์อย่างรอบคอบ และการป้องกันความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดการสะสมของ ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติตามระดับของการผลิตโดยรวม ที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งได้นำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมอันเกิดจากการแย่งชิงทรัพยากรและเชื่อมโยงไปถึง ความไม่เท่าเทียมในการครอบครองทรัพยากรระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม โดยพฤติกรรมการผลิตและการบริโภคที่เป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสร้างปัญหามลพิษของคนในสังคมทำให้วิถีการดำเนินชีวิตขาดความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่า ทั้งทางธรรมชาติ ศิลปกรรมและวัฒนธรรม และที่มากไปกว่านั้น ก็คือ ภาวะตกต่ำและเสื่อมโทรมของธรรมชาติ ส่งผลให้คนจนและผู้ยากไร้ มีความจำเป็นที่จะต้องบุกรุกเข้าใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้นเพียงเพื่อที่จะมีชีวิตอยู่รอดไปเพียงวันหนึ่ง ๆ เป็นผลให้สภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในภาวะเสื่อมโทรมอย่างหนัก ในขณะเดียวกันความเสื่อมโทรมของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก็ยิ่งเร่งให้คนจนและผู้ยากไร้มีความยากลำบากมากขึ้นในการดำรงชีวิต ผลสุดท้ายพวกเขาก็ยิ่งยากจนลงกว่าเดิม

แนวคิดการพัฒนาที่เน้นความยั่งยืนจึงเกิดขึ้นเพื่อที่จะพิทักษ์และคุ้มครองธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืนยาวนานไปจนถึงในอนาคต เพื่อสนองต่อความจำเป็นใน ความอยู่รอดของคนรุ่นหลัง หากก็ไม่ละเลยต่อชีวิตความเป็นอยู่ในคนในรุ่นปัจจุบัน ซึ่ง หลักการพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาที่เน้นความยั่งยืน มี 3 ประการ คือ

- 1) การให้ความสำคัญสูงสุดแก่คุณค่าของสิ่งแวดล้อม อันเป็นมิติแห่งความยั่งยืนของระบบนิเวศ
- 2) การขยายมิติเวลา ไปสู่ออนาคต ซึ่งเป็นมิติแห่งการมีวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล

3) ความยุติธรรม อันเป็นมิติแห่งความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสังคม

โดยในการประชุมสุดยอดเพื่อการพัฒนาสังคม (The world summit for social development) เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2538 ที่กรุงโคเปนเฮเกนได้สรุปว่า การพัฒนาสังคมจะต้องยึดคนเป็นศูนย์กลาง จุดมุ่งหมายของการพัฒนาคือ การจัดความยากจนที่แท้จริง การกระจายความยุติธรรมและการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งนี้เรื่องที่ต้องดำเนินการโดยเร่งด่วนได้แก่ ประชากร สุขภาพอนามัย การศึกษา การจ้างงาน ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติต่างๆ อาชญากรรมและความมั่นคงของชาติ²⁸

ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development) นั้นเป็นคำที่ใช้กันมากในการพัฒนาประเทศ มีการให้คำนิยามแตกต่างกันไปตามการแปลความของประเทศต่างๆ และได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายทัศนะ ดังนี้ คำว่ายั่งยืน (Sustainable) เป็นคำที่มาจากภาษาลาติน คือ Sustenere ซึ่งหมายถึงการส่งเสริมหรือสนับสนุน (Uphold) โดย เรดคลิฟท์ กล่าว ว่า ความยั่งยืนนั้นเกี่ยวข้องกับกิจกรรมหรือกระบวนการเพื่อสนับสนุน (Uphold) หรือปกป้อง (defended) ความสามารถในการดำรงอยู่²⁹

คณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development [WCED] ³⁰หรือที่เรียกในอีกนามหนึ่งว่าคณะกรรมการบรันต์แลนด์ (Brundtland Commission) กล่าวไว้ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ “การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่สนองตอบ ต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้อง ประนีประนอมยอมลดความสามารถของเขาในการที่จะสนองตอบความต้องการของตนเอง ” (Sustainable development is development that meets the needs for the present without compromising

²⁸ สุภางศ์ จันทวานิช, แนวคิดและเครื่องชี้วัดการพัฒนาสังคมและ คุณภาพชีวิตของประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, พ.ศ. 2539), หน้า 177 -178.

²⁹ พระมหาสุพร รุกขิตฺตมฺโม, พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 1, (นครราชสีมา : หจก. มิตรภาพการพิมพ์, พ.ศ. 2561) หน้า 13.

³⁰ World Commission on Environment and Development, Our common future, Oxford, Great Britain: Oxford University Press, 1987, p. 43.

the ability of future generations to meet their own needs) ทั้งนี้การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีระบบสังคมที่เป็น สังคมธรรมรัฐ มีระบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มั่นคง ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอกมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีประชาชนรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่าโดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นฐานในการผลิตเพื่อนำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือ องค์การยูเนสโก (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สนองความต้องการของประชาชนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้ประชาชนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความต้องการของตนเอง ” (Sustainable development refers to development that fulfills the current needs of populations without compromising the needs of future generations) และได้ขยายความว่าการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นความเข้าใจกว้างๆ เกี่ยวกับ วิทยาศาสตร์ทางธรรมชาติและเศรษฐศาสตร์ ขณะเดียวกันก็เกี่ยวข้องกับ หลักฐานทางวัฒนธรรมที่พร้อมด้วยการยึดถือความเป็นมนุษย์ และด้วยวิธีการ อย่างไรก็ตามแต่ ต้องทำให้เขาตระหนักถึงความสัมพันธ์ของเขากับคนอื่นๆ รวมทั้งเขารับผิดชอบต่อความต้องการจำเป็นตามแนวคิดพื้นฐานใหม่ที่จินตนาการไว้ เพื่อความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนชาวโลกและเพื่อการเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยอันยั่งยืนยาวนานของชีวิตมนุษย์ควรตั้งอยู่บนรากฐานทางวัฒนธรรมที่ยึดถือคุณค่าของ ความเป็นมนุษย์ด้วย³¹

เรดคลิฟท์³² กล่าวถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) จะมีข้อควรพิจารณา๓ ประเด็น คือ ประเด็นแรก การพัฒนาที่ยั่งยืน ควรได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นแนวคิด(Concept)อย่างหนึ่งที่เป็นประโยชน์ ส่วน ประเด็นที่สอง การพัฒนาที่ยั่งยืนก่อให้เกิดความจำเป็นที่ต้องใช้สติปัญญามาก พอๆกับความจำเป็นที่จะต้องใช้เวลาเห็น หรือนโยบายในทางการเมืองเพราะความคิดเรื่องความยั่งยืนสะท้อนถึง

³¹ UNESCO-ACEID. Educating for a Sustainable Future : A Trans disciplinary Vision for Concerted Action. Report of the Third UNESCO-ACEID International Conference, Bangkok Thailand, 1997,P. 6-23.อ้างถึงใน พระมหาสุพร รุกขิตธมฺโม ดร. , พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน.พิมพ์ครั้งที่ 1. นครราชสีมา, หจก.มิตรภาพการพิมพ์. 2561. หน้า 14.

³² Redclift, Micheal. .อ้างถึงใน พระมหาสุพร รุกขิตธมฺโม ดร. , พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (นครราชสีมา : หจก.มิตรภาพการพิมพ์, พ.ศ. 2561), หน้า 15.

ความกังวลในเรื่องเงื่อนไข หรือความจำกัดที่เกี่ยวกับมนุษย์อันเนื่องมาจากการใช้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งนำไปสู่ความไม่พอใจของบรรดามวลมนุษย์ทั้งหลาย

พระธรรมปิฎก กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนคือการพัฒนาที่มีคุณภาพครบทั้งสามด้าน ประกอบด้วย ชีวิตมนุษย์สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยมีหลักการสำคัญอยู่ที่เพื่อประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ ลดการเบียดเบียนกันและเกื้อกูลต่อกันให้มากขึ้น³³

ชัยศ อิมสุวรรณ์ กล่าวว่าแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นยุทธศาสตร์ของการพัฒนาที่ต้องการการจัดทรัพยากรทั้งธรรมชาติและมนุษย์ รวมทั้งทรัพยากรการเงินและวัสดุทั้งปวงให้เป็นไปในทิศทางที่ก่อให้เกิดความมั่งคั่ง และอยู่ดีกินดีโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสงวนไว้สำหรับคนรุ่นหลัง และการที่จะบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งจะเกิดการสมดุลของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมได้นั้นจะต้องพัฒนาคนให้มีความรู้ ความสามารถมีศักยภาพในการจัดการการพัฒนา³⁴

นิตยา กมลวาทินศา ได้ให้แนวคิดว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่ดำเนินไปโดยคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการตอบสนองความต้องการในปัจจุบันโดยไม่ส่งผลเสียต่อความต้องการในอนาคต เป็นการพัฒนาที่คำนึงถึงความเป็น “องค์รวม” คือ การกระทำสิ่งใดต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งอื่น ๆ ซึ่งการพัฒนาตามแนวคิดนี้ยึดหลัก ความรอบคอบ และค่อยเป็นค่อยไป รวมทั้งเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนไม่ได้ปฏิเสธ “ระบบเทคโนโลยี” เพียงแต่ต้องคำนึงว่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้นั้นเป็นไปในทาง สร้างสรรค์หรือทำลาย³⁵

ประเทศไทยได้รับแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมาปรับใช้ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) รัฐได้เน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาเน้นการพัฒนาอย่างองค์รวมโดยใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้ดีขึ้นจนกระทั่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ซึ่งเป็นกรอบทิศทางการ พัฒนาประเทศที่ได้บัญญัติและยึดแนวคิด “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นปรัชญา

³³ พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต),การพัฒนาที่ยั่งยืน,(กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกลด์คิม ทง, พ.ศ. 2549), หน้า 106.

³⁴ ชัยศ อิมสุวรรณ์, การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย., 2543), หน้า 2.

³⁵ นิตยา กมลวาทินศา, บริบทไทยว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสารเศรษฐกิจ และสังคม, 2546, หน้า 14.

ทางในการบริหาร ประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลาง มุ่งการพัฒนาที่มีดุลยภาพระหว่างมิติทาง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูลกันสู่การพัฒนาอย่างมีคุณภาพ มั่นคงและยั่งยืน นับเป็นการพัฒนา ประเทศอย่างองค์รวม โดยประชาชนที่ส่วนร่วม มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของประชาชนอย่างถาวร³⁶

จากความหมายที่กล่าวมาเบื้องต้นนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืนจากการยึดถือความเป็นมนุษย์และ คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรที่อยู่รอบตัวให้เกิดความสมดุลไม่ว่าจะเป็นสังคม เศรษฐกิจ การเมือง โดยนำ องค์ความรู้ที่มีอยู่จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกคนรุ่นหนึ่งที่ไม่ส่งผลกระทบตามมาภายหลังและคำนึงถึงเทคโนโลยี ที่นำมาใช้เป็นไปในทิศทางสร้างสรรค์ โดยพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางแบบองค์รวมยึดหลักทางสายกลางในการ ดำเนินการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม พัฒนาศักยภาพของคนให้มีความรู้ ความสามารถ มีศักยภาพใน การจัดการพัฒนามีดุลยภาพทั้งระหว่างมิติการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล และมี คุณภาพ มีความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

การพัฒนาที่ยั่งยืนคืออะไร

การพัฒนาที่ยั่งยืนคือการพัฒนาที่เน้นให้มนุษย์คำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติ บนโลก และให้มีการดำเนินการพัฒนาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยให้ เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนทั้งในยุคปัจจุบันและยุคต่อ ๆ ไป อย่างเท่าเทียมกัน

หลักการสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การสร้างสมดุลระหว่าง ๓ มิติของการพัฒนา อันได้แก่

- 1) มิติการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน คือการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ กระจายรายได้ให้อัตราประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม โดยเฉพาะคนที่มีรายได้น้อย
- 2) มิติการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาคนให้มีความรู้ มีสมรรถนะและมีผลิต คุณภาพสูงขึ้น ส่งเสริมให้เกิดสังคมที่มีคุณภาพ และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

³⁶ พระมหาสุพร ฤทธิธรรมโม ดร. , พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ ๑, (นครราชสีมา : หจก. มิตรภาพการพิมพ์, พ.ศ. 2561), หน้า 18.

3) มิติการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการให้ทรัพยากรธรรมชาติในปริมาณที่ระบบนิเวศสามารถฟื้นตัวกลับสภาพเดิมได้ การปล่อยมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อมในระดับที่ระบบนิเวศสามารถดูดซับและทำลายมลพิษนั้นได้ โดยให้สามารถผลิตมาทดแทนทรัพยากรประเภทที่ใช้แล้วหมดไปได้

ทั้งนี้ การพัฒนาที่ยั่งยืนจะทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีระบบสังคมที่เป็นสังคมธรรมรัฐ มีระบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มั่นคง ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอกมีคุณภาพ สิ่งแวดล้อมที่ดี ประชาชนรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นฐานในการผลิต เพื่อนำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

การพัฒนาที่ยั่งยืนจะสำเร็จได้จะต้องพัฒนาคนให้มีจริยธรรม สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้สรุปให้เห็น ปัญหาในการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ไม่ประสบความสำเร็จนั้น เกิดจากกิเลส 3 อย่าง ที่ขัดขวางจริยธรรม คือ ตัณหา มานะ และทิฐิ เราจึงต้องพัฒนาคนและเศรษฐกิจให้คู่ขนานไปกับการพัฒนาจริยธรรม ดังนั้น ระบบการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงขึ้นอยู่กับ 4 ปัจจัย ได้แก่

1. มนุษย์ : ต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีสุขภาพดี ขยัน อดทน รับผิดชอบ มีฝีมือ มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ พร้อมทั้งจะเป็นกำลังสำคัญในระบบเศรษฐกิจและสังคมที่จัดสรรให้เกื้อหนุนและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนโดยให้การศึกษา

2. สังคม: จัดระบบสังคม ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง การบริหาร ตลอดจนกิจการต่าง ๆ ให้ผสมกลมกลืนสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันบนฐานแห่งความรู้ความเป็นจริง สร้างบรรยากาศแห่งความไม่เบียดเบียน บรรยากาศแห่งความช่วยเหลือเกื้อกูล พิทักษ์ปกป้องคนที่อยู่ในสถานะต่าง ๆ ซึ่งมีโอกาสและมีความสามารถต่างกัน

3. ธรรมชาติ : วิถีชีวิตการพัฒนายึดหลักให้มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและดำรงชีวิตให้สอดคล้องและกลมกลืนกับธรรมชาติ

4. เทคโนโลยี : การพัฒนาเทคโนโลยี การใช้เทคโนโลยีที่เกื้อกูล ไม่ทำลายธรรมชาติ นำของเสียมาผลิตเวียนใช้ประโยชน์ สังคมไทยต้องพัฒนาเทคโนโลยีควบคู่ไปกับการพัฒนาตนเอง ต้องใช้

เทคโนโลยีเป็นส่วนประดิษฐ์เสกสรรของมนุษย์อย่างไม่ประมาทและเพื่อเกื้อหนุนให้ตนเองมีชีวิตดีงาม
สมบูรณ์ มีอิสรภาพและสันติสุข³⁷

องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน

มีสถาบันและนักวิชาการสาขาต่าง ๆ ได้ให้แนวทางในการจัดองค์ประกอบการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน เช่น

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กล่าวว่า การ พัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่ เน้น
ให้มนุษย์ คำนึงถึงขีด จำกัด ของทรัพยากรธรรมชาติบนโลก และให้มีการดำเนินการพัฒนาควบคู่ไปกับการ
อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้เป็นการพัฒนาที่ตอบสนอง ความต้องการของ
คนทั้งในยุคปัจจุบันและยุคต่อไปอย่างเท่าเทียมกัน หลักการสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การสร้าง
สมดุลระหว่าง ๓ มิติของการพัฒนา อันได้แก่

1. มิติการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ
กระจายรายได้ให้เอื้อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม โดยเฉพาะคนที่มีรายได้น้อย
2. มิติการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาคนให้มีความรู้มี สมรรถนะและมีผลิตภาพ
สูงขึ้น ส่งเสริมให้เกิดสังคมที่มีคุณภาพ และเป็นสังคม แห่งการเรียนรู้
3. มิติการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ในปริมาณที่ระบบนิเวศ
สามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมได้การปล่อยมลพิษออกสู่ สิ่งแวดล้อมในระดับที่ระบบนิเวศสามารถดูดซับ
และทำลายมลพิษนั้นได้โดยให้ สามารถผลิตมาทดแทนทรัพยากร ประเภทที่ใช้แล้วหมดไปได้³⁸

พระพรหมคุณาภรณ์ ซึ่งกล่าวว่า กระแสในการพัฒนาแบบใหม่มี 2 กระแส คือ กระแสแรกเป็น
การพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวคิดของคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (CSD) คือมุ่ง
พัฒนาควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญแก่สิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการเพิ่มจำนวนประชากร ส่งผลให้เกิด
ปัญหาทรัพยากรย่อยหรือและการเกิดมลภาวะกระแสที่สองคือ การพัฒนาตามแนวคิดของยูเนสโก

³⁷ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน**, (กรุงเทพฯ :
อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, พ.ศ. 2556), หน้า 12-14.

³⁸ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน**, (กรุงเทพฯ :
อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, พ.ศ. 2556), หน้า 12.

(UNESCO) ที่ให้ความสำคัญแก่คุณค่าของมนุษย์และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาสำหรับชาวพุทธแล้วการพัฒนาที่ยั่งยืนควรเป็นการพัฒนาเพื่อสร้างสังคมที่ยั่งยืนควบคู่กับตอบสนองความต้องการของตนได้โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสัตว์โลก และประชาชนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องเดือดร้อน นั่นหมายความว่า การทำกิจกรรมของมนุษย์ต้องสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติต้องบูรณาการทั้งเศรษฐกิจและธรรมชาติเข้าด้วยกัน เพื่อจะพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและ กำจัดความยากจนออกไป ดังนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงมีแนวทางสรุปได้ดังนี้

1. ต้องมีการวางนโยบายประชากรให้เหมาะสม เช่น ควบคุมจำนวน ประชากรด้วยการวางแผนครอบครัว ในการแก้ปัญหาประชากรที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือการแก้ปัญหาทางการศึกษา เพราะจะครอบคลุมไปถึงการแก้ปัญหาด้านอื่นๆทั้งหมด ทั้งปัญหาความยากจน สาธารณสุข ตลอดจนการอนุรักษ์ธรรมชาติ

2. ต้องอนุรักษ์หรือสงวนทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถดำเนินการได้หลายวิธีเช่น การประกาศพื้นที่เป็นป่าสงวน วนอุทยานแห่งชาติเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าการฟื้นฟูแหล่งธรรมชาติที่เสื่อมโทรม การรักษาดิน น้ำและอากาศให้ปลอดภัย สารเคมีและมลภาวะ

3. การผลิตเทคโนโลยีกำจัดการน้ำเสีย ตลอดจนการปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตไม่สุรุ่ยสุร่าย ประหยัดพลังงาน

การพัฒนาที่ยั่งยืนจะสำเร็จได้จะต้องพัฒนาคนให้มีจริยธรรม ปัญหาในการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ ไม่ประสบความสำเร็จนั้น เกิดจากกิเลส 3 อย่าง ที่ขัดขวางจริยธรรม คือ ตัณหา มานะ และทิฐิเราจึงต้องพัฒนาคนและเศรษฐกิจให้คู่ขนานไปกับการพัฒนา จริยธรรม ดังนั้น ระบบการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงขึ้นกับ ๔ ปัจจัย ได้แก่

1. มนุษย์: ต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีสุขภาพดีขยัน อดทน รับผิดชอบ มีฝีมือ มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ พร้อมทั้งจะเป็นกำลัง สำคัญในระบบเศรษฐกิจและสังคมที่จัดสรรให้เกื้อหนุน และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนโดยให้การศึกษาและจัดสรรปัจจัยเกื้อหนุน

2. สังคม: จัดระบบสังคม ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง การบริหาร ตลอดจนกิจการต่างๆ ให้ผสมกลมกลืนสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันบน พื้นฐานแห่งความรู้ความเป็นจริง สร้างบรรยากาศแห่ง

ความไม่เปื้อนเปื้อน บรรยากาศแห่งความช่วยเหลือเกื้อกูล พิทักษ์ปกป้องคนที่อยู่ในสถานะต่างๆ ซึ่งมีโอกาสและมีความสามารถต่างกัน

3. ธรรมชาติ: วิธีการพัฒนาต้องยึดหลักให้มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและดำรงชีวิตให้สอดคล้องและกลมกลืนกับธรรมชาติ

4. เทคโนโลยี: การพัฒนาเทคโนโลยีการใช้เทคโนโลยีที่เกื้อกูล ไม่ทำลายธรรมชาตินำของเสียมาผลิตเวียโนใช้ประโยชน์ใหม่ สังคมไทยต้องพัฒนา เทคโนโลยีควบคู่ไปกับการพัฒนาตนเอง ต้องใช้เทคโนโลยีเป็นส่วนประติษฐ์เสกสรรของมนุษย์อย่างไม่ประมาทและเพื่อเกื้อหนุนให้ตนเองมีชีวิตดีงามสมบูรณ์ มีอิสรภาพและสันติสุข แนวคิดและองค์ประกอบการพัฒนาที่ยั่งยืนข้างต้น³⁹

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สรุปลองค์ประกอบการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า

1. เป็นการพัฒนาที่ดำเนินไป โดยคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสนองความต้องการในปัจจุบันโดยไม่ส่งผลเสียต่อความต้องการในอนาคต
2. เป็นการพัฒนาที่คำนึงถึงความเป็น “องค์รวม” คือมองว่าการจะทำสิ่งใดต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดกับสิ่งอื่นๆ ดังนั้น การพัฒนาแนวนี้นึงยึด หลักความรอบคอบ และค่อยเป็นค่อยไป
3. การพัฒนาอย่างยั่งยืนไม่ได้ระบุว่าต้องปฏิเสธ “ระบบเทคโนโลยี” เพียงแต่ต้องคำนึงว่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้นั้นเป็นไปในทางสร้างสรรค์หรือทำลาย⁴⁰

วรัญญู เวียงอำพล กล่าวไว้ว่า การพัฒนาแบบยั่งยืนต้องเป็นการสร้างสรรค์ให้ชีวิตและสังคมดีขึ้น โดยต้องมีการพัฒนา 4 องค์ประกอบ คือ ธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม สังคม จิตใจ/ มนุษย์และเศรษฐกิจ ดังนี้

1. ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ยังคงสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติให้เหมือนเดิมที่สุดไม่ควรให้ธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไปมากนักหรือถ้าจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงต้องชดเชยหรือทดแทนธรรมชาติที่

³⁹ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน , พิมพ์ครั้งที่ 12, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, พ.ศ.2552), หน้า 107.

⁴⁰ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, โครงการ พัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย รายงานการศึกษาดัชนีสมบูรณ, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, พ.ศ. 2547), หน้า 2-7.

เสียไปมนุษย์ต้องไม่ก่อให้เกิดมลภาวะสู่สิ่งแวดล้อมการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐบาลเอกชนและประชาชนจะต้องได้รับความสนใจทั้งในระดับนโยบายระดับการวางแผนและระดับปฏิบัติ

2. สังคมคือ ประชาชนมีคุณภาพดีกินดีอยู่ดีสังคมปลอดภัยสงบสุขเป็นสังคมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันยังคงมีวัฒนธรรมเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น

3. จิตใจและมนุษย์ต้องมีการพัฒนาทั้งด้านร่างกายและจิตใจให้เข้มแข็งและสมบูรณ์อยู่เสมอ โดยเฉพาะในเรื่องของจิตใจ

4. เศรษฐกิจ ต้องมีการหมุนเวียนของรายได้มีมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น มีการผลิตที่เหมาะสมกับทรัพยากรและความต้องการของผู้บริโภค โดยที่การผลิตต้องไม่ก่อให้เกิดมลภาวะมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์แบบใหม่ที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีการคมนาคมที่สะดวกรวดเร็วประหยัด และปลอดภัยให้แก่ชุมชนรวมทั้งเป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร⁴¹

สมพร แสงชัย อธิบายการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้โดยมีองค์ประกอบดังนี้

1. ระบบการพัฒนามนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการพัฒนา หากต้องการจะแก้ไขปัญหาการพัฒนาอย่างแท้จริงและนำเอามนุษย์ที่พัฒนาแล้วมาเป็นแกนกลางของการพัฒนามนุษย์จึงจะเข้าถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และมีชีวิตที่ดีงามและช่วยให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนได้การพัฒนามนุษย์มี 3 ระดับคือ

1.1 ระดับพฤติกรรม โดยการสร้างพฤติกรรมเคยชินที่ดีพฤติกรรม เคยชินอิทธิพลต่อจิตใจและปัญญา หากพฤติกรรมเคยชินเกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมเกิดขึ้น จนกลายเป็นวัฒนธรรมและวินัยการบังคับควบคุมหรือการใช้อำนาจก็ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้น

1.2 ระดับจิตใจ ซึ่งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมและปัญญา จิตใจ ประสานกับพฤติกรรมและทำให้พฤติกรรมยั่งยืนด้วยการสร้างความรู้สึที่ดีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้จักสันโดษอย่างฉลาดและมีจุดหมายการมีสติไม่ปล่อยตัวและใจให้ตัวเองขึ้นต่อวัตถุและสิ่งบริโภคมามากเกินไป การมีอุดมคติและปณิธานในหน้าที่การงานและการบรรลุจุดหมายแห่งชีวิตและการมีทางจิตที่คิดให้

⁴¹ วรัญญ เวียงอำพล, การจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาบัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, พ.ศ. 2546), หน้า 29-30.

1.3 ระดับปัญญาซึ่งเป็นตัวแก้ปัญหาและจัดปรับพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดี เพราะปัญญามองเห็นระบบปัจจัยสัมพันธ์แห่งสรรพสิ่งชักนำให้คิดและพิจารณาถึงเหตุปัจจัย ทำให้เกิดความพอดี เพราะบริโภคด้วยปัญญาตรวจสอบพฤติกรรมโดยไม่ประมาทและขจัดความเชื่อถือ ค่านิยม และแนวคิดที่ผิดๆ พร้อมทั้งส่งเสริมสิ่งที่ดีงามเข้ามาแทนที่

2. ระบบการพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากต้องมีมนุษย์ที่พัฒนาแล้วเป็น แกนกลางของการพัฒนา ในฐานะทรัพยากรมนุษย์แล้วยังต้องมีสังคมที่เกิดจากเจตจำนงของมนุษย์และเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ สังคมต้องเกื้อกูลต่อธรรมชาติ ไม่เบียดเบียนมนุษย์แต่ส่งเสริมมนุษย์และธรรมชาติสร้างความสมดุลแห่งการพัฒนาทางเศรษฐกิจด้วยมัชฌิมาปฏิปทาที่เน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ ช่วยเหลือ ผู้อื่นและสิ่งที่มีชีวิตกับระบบนิเวศลดความต้องการทางวัตถุลง บริโภคเพื่อคุณค่าแท้จริงของชีวิตทำงานเพื่อพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ลดการแข่งขันและเพิ่มความร่วมมือและสร้างระบบเศรษฐกิจที่รู้จักประมาณพอดี ส่วนเทคโนโลยีซึ่งเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตต้องถูกใช้อย่างมีสติ และเป็นคุณอย่างแท้จริง รู้จักประมาณและมีสัมมาทิฐิ รู้จักพัฒนาและควบคุมตนเองและเน้นการพัฒนาคุณภาพของคนและให้คนเข้าถึงธรรมชาติ การศึกษาต้องเน้นการพัฒนามนุษย์โดยบูรณาการจริยธรรมเข้ากับวิชาการและวิทยาการทั้งหมดและการเมืองต้องมาจากประชาชนและเป็นธรรมาธิปไตย

3. ระบบธรรมชาติ จะถูกอนุรักษ์ได้ ถ้ามนุษย์มีทัศนคติที่ดีต่อธรรมชาติและเห็นว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เพราะมนุษย์ทุกคนอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติ มนุษย์ไม่ควรแปลกแยกจากธรรมชาติ และมนุษย์ควรทำความดีคืนให้แก่ธรรมชาติด้วยกล่าวโดยสรุปการพัฒนาที่ยั่งยืนประกอบไปด้วยองค์ประกอบต่างๆดังนี้

1. เศรษฐกิจ เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนทั้งในยุคปัจจุบัน และยุคต่อๆ ไปอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่ส่งผลเสียต่อความต้องการในอนาคต มีการผลิตที่เหมาะสมกับทรัพยากรและความต้องการของผู้บริโภค โดยที่การผลิตต้องไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ รวมถึงเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ มีมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น และมีการกระจายรายได้ให้อื้อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม โดยเฉพาะคนที่มีรายได้น้อย

2. สังคม เป็นการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน พัฒนาคอนให้มีความรู้ มีสมรรถนะและมีผลิตภาพสูงขึ้น ส่งเสริมให้เกิดสังคมที่มีคุณภาพ เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ รวมถึงการจัดระบบสังคม ตลอดจนกิจการ

ต่าง ๆ ให้ผสมกลมกลืนสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันบนพื้นฐานแห่งความรู้ความเป็นจริง สร้างบรรยากาศแห่งความไม่เบียดเบียน บรรยากาศแห่งความช่วยเหลือเกื้อกูล พิทักษ์ปกป้องคนที่อยู่ในสถานะต่าง ๆ ซึ่งมีโอกาสและมีความสามารถต่างกัน คนในสังคมมีคุณภาพดี กินดีอยู่ดี เป็นสังคมปลอดภัยสงบสุข และมีวัฒนธรรมเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น

3. ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการพัฒนาสีงแวดล้อมที่ยั่งยืน คือการพัฒนาที่ดำเนินไปโดยคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสนองความต้องการในปัจจุบันโดยไม่ส่งผลเสียต่อความต้องการในอนาคต คงสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติให้เหมือนเดิมที่สุด ไม่ควรให้ธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไปมากนัก หรือถ้าจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง ต้องชดเชยหรือทดแทนธรรมชาติที่เสียไป ต้องอนุรักษ์หรือสงวนทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปริมาณที่ระบบนิเวศสามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมได้ โดยให้สามารถผลิตมาทดแทนทรัพยากรประเภทที่ใช้แล้วหมดไปได้ วิธีการพัฒนาต้องยึดหลักให้มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและดำรงชีวิตให้สอดคล้องและกลมกลืนกับธรรมชาติ มนุษย์ต้องไม่ก่อให้เกิดมลภาวะสู่สิ่งแวดล้อม การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐบาลเอกชน และประชาชน จะต้องได้รับความสนใจทั้งในระดับนโยบาย ระดับการวางแผน และระดับปฏิบัติ

4. มนุษย์ เป็นการพัฒนามนุษย์ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการพัฒนา ต้องมีการพัฒนามนุษย์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจให้เข้มแข็งและสมบูรณ์อยู่เสมอ ให้มีคุณภาพ มีสุขภาพดี ชยัน อดทน รับผิดชอบ มีสติไม่ปล่อยตัวและใจให้ขึ้นต่อวัตถุและสิ่งบริโภคมามากเกินไป มีฝีมือ มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญพร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญในระบบเศรษฐกิจและสังคมที่จัดสรรให้เกื้อหนุน และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยให้การศึกษาและจัดสรรปัจจัยเกื้อหนุน การสร้างพฤติกรรมเคยชินที่ดี หากพฤติกรรมเคยชินเกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมเกิดขึ้นจนกลายเป็นวัฒนธรรมและวินัย การบังคับควบคุมหรือการใช้อำนาจก็ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้น

5. เทคโนโลยี เป็นการพัฒนาเทคโนโลยี โดยใช้เทคโนโลยีที่เกื้อกูล ไม่ทำลายธรรมชาติ มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์แบบใหม่ที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้องคำนึงว่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้นั้น เป็นไปในทางสร้างสรรค์หรือทำลาย ใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ และเป็น

คุณอย่างแท้จริง รู้จักประมาณและมีสัมมาทิฐิ รู้จักพัฒนาและควบคุมตนเองต้องพัฒนาเทคโนโลยีควบคู่ไปกับการพัฒนาตนเอง เพื่อเกื้อหนุนให้ตนเองมีชีวิตดีงาม สมบูรณ์ และสันติสุข

เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนมีขอบข่ายและเนื้อหาที่กว้างขวางมากมี 2 ประการ คือ

1. ความสมดุล (Equilibrium) นั่นคือ การพัฒนาที่สอดคล้องกว้างขวางและเชื่อมประสานกัน อย่างมีดุลยภาพทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ทั้งในลักษณะสัดส่วนปริมาณ และการกระจาย

2. ความเท่าเทียมกัน (Equation) คือ ผลที่ได้จากการพัฒนาจะต้องกระจายไปอย่างเท่าเทียมกันในทุกมิติของพื้นที่ และช่วงเวลา ทั้งมนุษย์และสิ่งแวดล้อม⁴²

กรอบแนวทางการประเมินความยั่งยืนของระบบเกษตรและอาหาร หรือ SAFA (Sustainability Assessment of Food and Agriculture systems) เป็นกรอบแนวทางในการประเมินความยั่งยืนใน 4 มิติคือ สิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ และการบริหารจัดการในห่วงโซ่อุปทาน ตัวชี้วัดของ SAFA ประกอบด้วย 21 ประเด็นหลัก และ อีก 58 ประเด็นย่อย รวม 118 ตัวชี้วัดอย่างไรก็ตามตัวชี้วัดนี้ถือเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความยั่งยืน ดังนี้

ก. มิติการบริหารจัดการในห่วงโซ่อุปทานประกอบด้วยจริยธรรมในการบริหาร ความรับผิดชอบการมีส่วนร่วม นิติรัฐและการบริหารแบบองค์รวม

ข. มิติสิ่งแวดล้อมประกอบด้วยสภาพแวดล้อม น้ำที่ดิน ความหลากหลายทางชีวภาพ ทรัพยากรและพลังงานและสวัสดิภาพของสัตว์

ค. มิติเศรษฐกิจประกอบด้วยการลงทุนความเปราะบางคุณภาพของผลิตภัณฑ์และเศรษฐกิจชุมชน

ง. มิติสังคมที่มักมุ่งมองเรื่องคุณภาพชีวิต ประกอบด้วยวิถีชีวิตที่มีคุณค่า การค้าที่เป็นธรรม สิทธิแรงงานความเท่าเทียมความปลอดภัยของมนุษย์และสุขภาพความหลากหลายทางวัฒนธรรม อย่างไร

⁴² สยามชาย ศรีสันต์, **สังคมวิทยากับการพัฒนา**, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2539), หน้า 5-18.

ก็ตามในการศึกษาขึ้นนี้จะเลือกเฉพาะประเด็นมิติทางสังคมเป็นหลักและจะเลือกเฉพาะตัวชี้วัดบางตัวมาเลือกใช้เท่านั้น⁴³

การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของคนในรุ่นปัจจุบัน เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย ฯลฯ โดยจะไม่ทำให้ความสามารถในการตอบสนองความสามารถต่าง ๆ ดังกล่าวของคนรุ่นต่อ ๆ ไป ต้องเสียหายไป เมื่อพิจารณาแล้วล้วนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเท่าเทียมกันของคนรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นต่อไป ซึ่งความเท่าเทียมกันนี้จะก่อให้เกิดความยุติธรรมในการกระจายความมั่งคั่ง ที่เกี่ยวข้องกับระบบความสัมพันธ์ 3 ระบบ⁴⁴ คือ 1) ระบบนิเวศ/สิ่งแวดล้อม 2) ระบบเศรษฐกิจ และ 3) ระบบสังคม เพื่อความเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน WCED จึงกำหนดแนวทางพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อสิ่งแวดล้อม ไว้ดังนี้

2.1 การให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยเน้นให้ผู้เรียนได้รู้จักธรรมชาติที่อยู่รอบตัวเราอย่างแท้จริง เน้นการศึกษานิเวศวิทยา ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อม การดำรงชีวิตอย่างกลมกลืน เรียบง่ายตามธรรมชาติ ยึดหลักการทางศาสนา ยอมรับความจริง ไม่ฝืนธรรมชาติ และใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า

2.2 การสร้างจิตสำนึกแห่งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นการทำให้บุคคลทั่วไปหรือสมาชิกในชุมชนตระหนักในคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสร้างความรู้สึกรัก จิตสำนึก การรับรู้ถึงประโยชน์ ด้วยการให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และผลกระทบที่จะเกิดขึ้น รวมทั้งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การดำเนินชีวิตอย่างสอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติ

2.3 การส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยให้เอื้อต่อสิ่งแวดล้อม เป็นการดำรงชีวิตที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับธรรมชาติ เอื้อต่อสิ่งแวดล้อม การสร้างการรับรู้ถึงผลที่จะตามมา ซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตที่ไม่เบียดเบียนธรรมชาติ

⁴³ FAO. (2014). SAFA (Sustainability Assessment of Food and Agriculture systems) GUIDELINES, Version 3.0, pp.20. (เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๒), เข้าถึงได้จาก: <http://www.cusri.chula.ac.th/>.

⁴⁴ ปราโมทย์ สมัครการ, วิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาเครือข่ายลุ่มน้ำแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่, (เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้, พ.ศ. 2550), หน้า 12.

2.1.8 แนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการสร้างมูลค่า

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ถือเป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งเดิมที่เคยมีอยู่ เคยเป็นอยู่ ให้มีความแตกต่างจากเดิม ซึ่งผลิตภัณฑ์นั้นอาจอยู่ในรูปของสินค้าหรือบริการก็ได้ สิ่งที่เป็นสาเหตุสำคัญของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ มาจากประเด็นดังต่อไปนี้

1.1 ลูกค้า ผู้ที่เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการแสวงหาความคิดใหม่ ๆ ที่เป็นส่วนสำคัญในการนำความคิดเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เพื่อนำไปวางขายตามความต้องการของลูกค้า และปัญหาสำคัญคือ ความต้องการของลูกค้าที่แปรผันไปตามปัจจัยมากมาย เช่น รายได้ ความสนใจ ยุคสมัย สังคม กาลเวลา ดังนั้น การเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ขึ้นอยู่กับการต้องการของลูกค้าในปัจจุบัน และแนวโน้มความนิยมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การแก้ไขปัญหาความต้องการของลูกค้าอาจได้มาด้วยวิธีการดังต่อไปนี้⁴⁵

- การสำรวจความต้องการของลูกค้าโดยตรง
- เทคนิคการเลียบเคียงถาม
- การถกปัญหาแบบเจาะกลุ่ม
- การตอบรับข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็น
- การเปรียบเทียบผลจากการใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในปัจจุบันที่ลูกค้าต้องการจริง กับ

แนวโน้มผลิตภัณฑ์ใหม่ที่กำลังจะเกิดในอนาคต

1.2 ผู้จัดการฝ่าย หรือร้านค้า ถือเป็นผู้ที่ติดต่อกับลูกค้าผู้ซื้อสินค้าโดยตรง ดังนั้นผู้จัดการฝ่ายจึงถือได้ว่าเป็นบุคคลที่ต้องรับทราบปัญหาความต้องการที่แท้จริงของลูกค้าก่อนใคร การจะพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าจึงต้องอาศัยข้อมูลและแนวคิดจากผู้จัดการฝ่าย ก็จะสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้ไม่ยากนัก

1.3 คู่แข่ง ในกรณีนี้เป็นหน้าที่ของผู้บริหารหรือผู้นำที่จะต้องคอยเฝ้าดู คอยสังเกต การพัฒนาหรือการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ และหาข้อมูลอยู่ตลอดเวลาเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนเองให้มีคุณภาพที่ดีกว่า แตกต่างกว่า มีสมรรถนะที่สูงกว่า ตอบโจทย์ด้วยสรรพประโยชน์ที่ครบครันมากกว่า

⁴⁵ ศาคร คันธโชติ, การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๘), หน้า ๖๗.

1.4 พนักงานของบริษัทคู่แข่ง เป็นการเก็บข่าวสารข้อมูลด้วยการหาโอกาสพูดคุยหรือจ้างมาร่วมงาน เพราะเราสามารถใช้ประสบการณ์แนวคิด เทคนิค ความรู้พื้นฐานจากบริษัทเดิมของพนักงานเหล่านั้น โดยไม่ต้องฝึกฝน ลองผิดลองถูก ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อต้นทุนและการตลาดได้ แต่อย่างไรก็ตามการได้มาซึ่งโอกาสเหล่านั้นก็ย่อมมีความเสี่ยงในประเด็นดังกล่าวเช่นกัน

2. ความหมายของการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการสร้างมูลค่าเพิ่ม

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ว่า

ศิริวรรณ เสรีรัตน์⁴⁶ อธิบายความหมายของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ว่า เป็นการนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่แบบริเริ่ม การปรับปรุงธุรกิจให้มีคุณสมบัติที่ดีขึ้น โดยผลิตภัณฑ์ใหม่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1) มีลักษณะริเริ่มหรือมีความเป็นเอกลักษณ์ (Innovated Product) คือ เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความแตกต่างจากผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิม และสนองตอบความต้องการของผู้ซื้อได้

2) มีคุณลักษณะที่สามารถทดแทนผลิตภัณฑ์เดิม อาจเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่หรือผลิตภัณฑ์เดิมที่ได้รับการปรับปรุงให้มีความแตกต่างไปจากเดิม

3) ผลิตภัณฑ์เลียนแบบ เป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำออกมาตามผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมในตลาด และอาจทำให้ตกเทรนด์ และต้องต่อสู้กับผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แล้วในตลาดทั้งเรื่อง คุณภาพและราคา

พิบูล ทีปะपाल⁴⁷ ให้ความหมายของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไว้ว่า เป็นการนำเสนอผลิตภัณฑ์ต่อตลาดที่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อสร้างความพึงพอใจให้ลูกค้า หรือผู้บริโภค และที่สำคัญผลิตภัณฑ์จะต้องมีคุณภาพที่สูงขึ้น สมรรถนะดีขึ้น ราคาเท่าเดิมหรือถูกลง เพื่อสร้างโอกาสและความได้เปรียบทางการแข่งขัน ทั้งนี้การตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ต้องเกิดขึ้นภายใต้องค์ประกอบหลายประการ เช่น การสืบค้นข้อมูล การประเมินผลิตภัณฑ์และแนวโน้มทางการตลาด การแนะนำสินค้า โฆษณาประชาสัมพันธ์ การทดสอบคุณภาพและการบริการหลังการขาย

⁴⁶ ศิริวรรณ เสรีรัตน์, **หลักการพัฒนาผลิตภัณฑ์**, (กรุงเทพฯ : สบายดี, 2543), หน้า 72.

⁴⁷ พิบูล ทีปะपाल, **การบริหารการตลาด = Marketing Management**, (กรุงเทพฯ : อมรรการพิมพ์, 2547), หน้า

น้ำทิพย์ วิภาวิน⁴⁸ ให้ความหมายการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไว้ว่า เป็นกระบวนการปรับปรุงให้ผลิตภัณฑ์มีลักษณะและคุณภาพที่ดีขึ้น และที่สำคัญผลิตภัณฑ์นั้นต้องตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดียิ่งขึ้นด้วย

สำหรับการแข่งขันทางการตลาด เป็นผลที่เกิดมาจากทางเลือกของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในตลาด และเมื่อผลิตภัณฑ์ในตลาดมีความหลากหลายมาเท่าใด โอกาสของการถูกเลือกก็จะน้อยลง ส่งผลให้การแข่งขันทางการตลาดสูงขึ้นเป็นทวีคูณ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพสูง และการกำหนดราคาขายอย่างเหมาะสม มีการบริการที่ดี ร่วมกับการรักษาลูกค้ารายเดิมไว้และเพิ่มลูกค้ารายใหม่ได้ จึงถือว่าการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยตัวผลิตภัณฑ์ จะเห็นว่าในธุรกิจปัจจุบัน ไม่ใช่เพียงแค่การขายผลิตภัณฑ์หรือบริการหลักอย่างเดียว แต่จะต้องทำให้ผู้บริโภครู้สึกว่ามีส่วนเพิ่มมูลค่าที่เป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้นด้วย⁴⁹

ในการสร้างมูลค่าเพิ่มนั้น ถือเป็นการนำเสนอผลิตภัณฑ์หรือบริการที่สมบูรณ์ครบถ้วนด้วยคุณภาพ ราคา และการบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ให้รู้สึกพึงพอใจในการซื้อหา การครอบครอง และการใช้ประโยชน์ในผลิตภัณฑ์นั้น⁵⁰

ในการสร้างมูลค่าเพิ่ม ผู้ประกอบการทั้งหลายควรต้องคำนึงถึงการพัฒนาสินค้าหรือบริการ เพื่อการยกระดับคุณลักษณะต่าง ๆ ให้มีคุณค่าต่อความต้องการของลูกค้าทั้ง 4 ด้าน⁵¹ ได้แก่

- 1) คุณค่าด้านผลิตภัณฑ์ (Product Value)
- 2) คุณค่าด้านบริการ (Service Value)
- 3) คุณค่าด้านบุคลากร (Personal Value)
- 4) คุณค่าด้านภาพลักษณ์ (Image Value)

⁴⁸ น้ำทิพย์ วิภาวิน, **ทักษะการพัฒนาผลิตภัณฑ์ยุคใหม่**, (กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2546), หน้า 5.

⁴⁹ พูนลาภ ทิพชาติโยธิน, **เพิ่มลูกค้าด้วยกิจกรรมเพิ่มมูลค่า**, Productivity World 15 ,มีนาคม-เมษายน, 2553, หน้า 87-88.

⁵⁰ ดนัย จันทรฉาย, **เจาะลึกการตลาดจาก A ถึง Z : แนวคิดที่ผู้จัดการทุกคนต้องรู้**, กรุงเทพฯ : ดีเอ็มจี, 2547), หน้า 239.

⁵¹ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, **การบริหารการตลาดยุคใหม่**, (กรุงเทพฯ : วีระฟิล์มและโซเท็กซ์, 2541), หน้า 45-46.

ตามแนวคิดคุณค่ารวมสำหรับลูกค้า จะทำให้ธุรกิจสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้ลูกค้า ทำให้ลูกค้าเกิดความพอใจ ส่งผลให้ธุรกิจมีผลการดำเนินงานที่ดีในระยะยาว

1 คุณค่าด้านผลิตภัณฑ์ (Product Value) เป็นคุณค่าที่มอบให้ลูกค้าอันเกิดจากผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า ดังนี้

1.1 ประโยชน์หลักเช่น รถยนต์ เป็นพาหนะในการเดินทาง เป็นต้น

1.2 รูปลักษณะผลิตภัณฑ์ประกอบด้วย คุณภาพ และสมรรถนะที่เหนือกว่าคู่แข่ง รูปแบบ ความหรูหรา ความทันสมัย ราคาสินค้า ความมีชื่อเสียงมายาวนาน และเป็นที่ยอมรับ

2 คุณค่าด้านบริการ (Service Value) เป็นคุณค่าที่มอบให้ลูกค้าอันเกิดจากคุณภาพในการให้บริการ (Service Quality) ดังนี้

2.1 การเข้าถึงลูกค้า (Access) บริการที่ให้กับลูกค้า ต้องอำนวยความสะดวกในด้านเวลา สถานที่แก่ลูกค้า คือ ไม่ให้ลูกค้าคอยนาน ท่าเลที่ตั้งเหมาะสมเพื่อแสดงถึงความสามารถในการเข้าถึงลูกค้า

2.2 การติดต่อสื่อสาร (Communication) มีการอธิบายอย่างถูกต้อง โดยใช้ภาษาที่ลูกค้าเข้าใจง่าย

2.3 ความสามารถ (Competence) บุคลากรที่ให้บริการ ต้องมีความชำนาญและความรู้ความสามารถในงาน

2.4 ความมีน้ำใจ (Courtesy) บุคลากรต้องมีมนุษยสัมพันธ์ ความเป็นกันเองและวิจารณ์ญาณ

2.5 ความน่าเชื่อถือ (Credibility) บริษัทและบุคลากรต้องสามารถสร้างความเชื่อมั่น และความไว้วางใจในบริการ โดยเสนอบริการที่ดีที่สุดแก่ลูกค้า

2.6 ความไว้วางใจ (Reliability) บริการที่ให้กับลูกค้าต้องมีความสม่ำเสมอ และถูกต้อง

2.7 การตอบสนองลูกค้า (Responsiveness) พนักงานจะต้องให้บริการ และแก้ปัญหาให้แก่ลูกค้าอย่างรวดเร็วตามที่ลูกค้าต้องการ

2.8 ความปลอดภัย (Security) บริการที่ให้ต้องปราศจากอันตราย ความเสี่ยง และปัญหาต่างๆ

2.9 การสร้างบริการให้เป็นที่รู้จัก (Tangible) บริการที่ลูกค้าได้รับจะทำให้ลูกค้าสามารถคาดคะเนถึงคุณภาพบริการดังกล่าว

2.10 การเข้าใจ และรู้จักลูกค้า (Understand Knowing Customer) พนักงานต้องพยายามเข้าใจถึงความต้องการของลูกค้า และความสนใจตอบสนองความต้องการดังกล่าว

3 คุณค่าด้านบุคลากร (Personnel Value) เป็นคุณค่าที่มอบให้ลูกค้าอันเกิดจากคุณภาพของพนักงาน ดังนี้

3.1 ความสามารถ (Competence) พนักงานต้องอาศัยความชำนาญ และมีความรู้

3.2 ความมีน้ำใจ (Courtesy) บุคลากรต้องมีมนุษยสัมพันธ์มีความเป็นกันเอง

3.3 ความเชื่อถือได้ (Credibility) พนักงานของบริษัทต้องมีความน่าเชื่อถือ

3.4 ความไว้วางใจได้ (Reliability) พนักงานต้องทำงานด้านการบริการด้วยความสม่ำเสมอและถูกต้อง สามารถสร้างความไว้วางใจให้ลูกค้า

3.5 การตอบสนองลูกค้า (Responsiveness) จะต้องให้บริการ และแก้ปัญหาแก่ลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว ตามที่ลูกค้าต้องการ

3.6 การติดต่อสื่อสาร (Communication) พนักงานต้องใช้ความพยายามที่จะทำความเข้าใจกับลูกค้าด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย

4 คุณค่าด้านภาพลักษณ์ (Image Value) เป็นคุณค่าด้านความรู้สึกรักนึกคิดของลูกค้าที่มีต่อผลิตภัณฑ์ หรือบริการ

3. การสร้างคุณค่า

นอกจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคและแนวโน้มทางการตลาดแล้วนั้น การสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าที่เหนือคู่แข่งในสถานะที่มีการแข่งขันอย่างรุนแรงนั้น ถือเป็นการสร้างแรงดึงดูดด้วยการสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับลูกค้า ซึ่งจะทำให้ผู้ประกอบการสามารถแข่งขันเติบโต และอยู่รอดปลอดภัยตลอดการแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การสร้างคุณค่าให้กับลูกค้า หรือผู้บริโภค เช่น เป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่เคยมีใครทำมาก่อนเลย การสร้างคุณค่าในใจผู้บริโภค เช่น ตราสินค้า ราคาสินค้า บรรจุภัณฑ์ คุณภาพที่เกิดจากการพัฒนาสินค้า เป็นต้น

สรุปได้ว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการสร้างมูลค่าเพิ่ม เป็นกระบวนการที่ทำให้ผลิตภัณฑ์ดีขึ้นในทุกด้าน รวมถึงการเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่เข้าไป หรือการปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ให้มีความแตกต่างสนองความต้องการของผู้บริโภคเดิมและใหม่ได้เป็นอย่างดี ส่วนการสร้างมูลค่าเพิ่มนั้น เป็นความสามารถในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันผ่านการสร้างคุณค่าที่ดีตรงกับความต้องการและความสนใจของผู้บริโภค นอกจากนี้จะต้องคำนึงถึงความแตกต่างในตลาดแข่งขันแล้ว จะต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่เกิดกับผู้บริโภคเป็นสำคัญ รวมถึงการวิเคราะห์แนวโน้มอยู่ตลอดเวลา เพื่อจะช่วยสร้างความมั่นใจในการตัดสินใจเลือกผลิตภัณฑ์และบริการต่อไป

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุมาลี สันติพลวุฒิ⁵² ได้เสนอแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ชุมชนหรือการพัฒนาทางสังคมที่ยั่งยืนนั้น ต้องมุ่งเน้นการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของ ประชาชนให้ดีขึ้น เพื่อให้ปลอดจากความยากจน ความไม่รู้ ความเจ็บป่วยเพราะความหิวโหยตลอดจนให้ประชาชนได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีทั้ง จากการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตประจำวันในขณะเดียวกันชุมชนที่ประชาชน อาศัยอยู่นั้นจะต้องเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งซึ่งหมายถึงชุมชนที่มีความพร้อมในปัจจุบันที่จะส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงมีองค์กรสนับสนุนในชุมชนมีการสื่อสารการเรียนรู้และมีศักยภาพที่พึ่งตนเองได้

ปกรณเทพ พจี⁵³ ได้เสนอแนวคิดเรื่องกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ในงานวิจัยว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นเป็นขบวนการสร้างความเที่ยงธรรม ความมีประสิทธิภาพ และโครงสร้างที่มีส่วนร่วม เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งด้านต่าง ๆ ให้กับชุมชนและภูมิภาคโดยรอบ

⁵² สุมาลี สันติพลวุฒิ, แนวทางในการวางแผนระดับชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กรณีศึกษาดำบลเขาสามยอกและตำบลขอนน้อย, (กรุงเทพมหานคร : รายงานวิจัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, พ.ศ. 2545)

⁵³ ปกรณเทพ พจี, ปัจจัยที่มีผลต่อโครงการหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาหมู่บ้านเมืองบางจังหวัดหนองคาย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, พ.ศ. 2549), หน้า 16-17.

กรองทิพย์ นาควิเชตร⁵⁴ ได้เสนอแนวคิดเรื่อง กระบวนการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ การจัดแนวปฏิบัติและกระบวนการดำเนินงานด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการ เน้นการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและการลงมือปฏิบัติไปพร้อมๆกัน สำหรับการพัฒนาองค์ความรู้โดยใช้กระบวนการปฏิบัติ จะเกิดการเรียนรู้จนซึมซับทางความรู้สึกรวมกันเกิดเป็นนิสัย และกลายเป็นพฤติกรรมถาวร ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการสำคัญของการพัฒนาองค์ความรู้ สู่การเป็น Best Practice ในที่สุด ซึ่งการจัดการความรู้ (Knowledge Management) เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กรทั้งจากตัวบุคคล เอกสารมาพัฒนาให้เป็นระบบให้ทุกคนสามารถเข้าถึง และนำความรู้ไปใช้พัฒนางานได้ การจัดการความรู้ดำเนินการต่อไป ได้แก่ การกำหนดความรู้หลักที่จำเป็นและสำคัญต่อการทำงาน การแสวงหาความรู้ที่ต้องการ การปรับปรุงดัดแปลงหรือสร้างความรู้บางส่วนให้เหมาะกับการใช้งานของตน การประยุกต์ใช้ความรู้ในกิจการงานของตน การนำประสบการณ์จากการทำงานและที่ประยุกต์ใช้ มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสกัดขุมความรู้มาบันทึกไว้ และการจัดบันทึกขุมความรู้ และแก่นของความรู้สำหรับการนำความรู้ไปใช้งาน และปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น เชื่อมโยงมากขึ้นเพื่อใช้ในการทำงานต่อไป

สุภารัตน์ ฤกษ์อรุณทอง และคณะ⁵⁵ ได้เสนอแนวคิดเรื่อง การจัดการความรู้ เป็นกระบวนการและวิธีปฏิบัติในการพัฒนา แสวงหา จัดเก็บและแลกเปลี่ยนความรู้ เรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มากขึ้นและมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นในองค์กรต่างๆ การจัดการความรู้ถือเป็นแนวทางหนึ่งของการพัฒนาองค์กรไปสู่ความเป็นเลิศ เพิ่มให้เกิดการสร้างสรรคสิ่งใหม่ๆ รวมถึงการเพิ่มศักยภาพทางการแข่งขันหรือการได้เปรียบทางการแข่งขัน ด้วยองค์ประกอบดังนี้

- 1) สร้างวิสัยทัศน์เกี่ยวกับความรู้
- 2) สร้างทีมจัดการความรู้องค์กร
- 3) เริ่มจากทุนทางปัญญาที่มีอยู่แล้ว

⁵⁴ กรองทิพย์ นาควิเชตร, **ชุมชนแห่งการเรียนรู้ : คนอุดมศึกษาสุจริตคิดชอบ**, (สุรินทร์ : บทควมวิชาการ, พ.ศ. 2560), หน้า 67-68.

⁵⁵ สุภารัตน์ ฤกษ์อรุณทอง และคณะ, **ศึกษารูปแบบกระบวนการจัดการความรู้ของสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์, พ.ศ. 2557), หน้า 6.

- 4) สร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเข้มข้น
- 5) จัดการความรู้ควบคู่กับการพัฒนาสินค้า
- 6) เน้นการจัดการแบบองค์รวม หรือเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรไปเป็นแบบ “พหุบาท”
- 7) สร้างเครือข่ายความรู้กับโลกภายนอก
- 8) สร้างวัฒนธรรมแนวราบ การสื่อสารอย่างอิสระทุกทิศทาง
- 9) สร้างวัฒนธรรมการจดบันทึก
- 10) ประเมินผลการดำเนินการจัดการความรู้

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนานั้น จะต้องอยู่ในรูปของกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวนี้ต้องมีความเชื่อมโยงกับความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับชุมชนนั้น ๆ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะต้องเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมกำหนดแนวทาง ขั้นตอน และกระบวนการของกิจกรรมเพื่อให้เกิดการพัฒนาในรูปแบบที่ชุมชนหรือสังคมต้องการ ในการพัฒนาทักษะการจัดการองค์ความรู้จำเป็นต้องเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคล เอกสาร ทักษะปฏิบัติ เพื่อนำความรู้ไปดำเนินการต่อไปให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน และที่สำคัญต้องคำนึงถึง สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค ความเป็นธรรม ความมีประสิทธิภาพ ให้ชุมชนนั้นเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

วิมลมาศ ปฐมวณิชกุล⁵⁶ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับเรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน ไว้ว่า หลักการสำคัญประการหนึ่งในการส่งเสริมศักยภาพเศรษฐกิจชุมชนของรัฐคือการส่งเสริมให้มีการพัฒนาศักยภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งผลิตภัณฑ์ชุมชน (Community product) นั้น เป็นนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาชาวบ้านอันมีรากฐานมาจากวิถีการดำรงชีวิต ความเชื่อ วัฒนธรรม และประเพณีของผู้คนในกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่ง ที่ได้ใช้ความเฉลียวฉลาด ความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐานในการประดิษฐ์คิดค้นหรือการสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ในการต่างๆ และได้มีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ผลิตภัณฑ์ชุมชนในแต่ละท้องถิ่นของสังคมไทยจึงมีคุณค่าทางจิตใจต่อคนในท้องถิ่นนั้นๆ เพราะเป็นสิ่งที่ผูกพันคนในท้องถิ่นเข้าด้วยกันและเป็นความภาคภูมิใจของคนในชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งรูปแบบการส่งเสริม

⁵⁶ วิมลมาศ ปฐมวณิชกุล และคณะ, **รูปแบบการถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทางการตลาดของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน**, (มหาสารคาม : วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2551, หน้า 57-68.

ให้มีการพัฒนาในด้านผลิตภัณฑ์ชุมชน คือ รัฐบาลได้จัดทำโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ขึ้นในปีพุทธศักราช 2545 โดยเป็นแนวคิดที่ต้องการให้แต่ละหมู่บ้านมีผลิตภัณฑ์หลักเป็นของตนเองซึ่งต้องเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัตถุดิบ ทรัพยากรท้องถิ่นมาทำการพัฒนาจนกลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นและจุดขายที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น นอกจากนี้แนวคิดผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่อยู่ในโครงการดังกล่าวนี้ยังหมายถึง การบริการ การดูแล อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การรักษาภูมิปัญญาไทย การท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนโดยให้ภาครัฐทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

สรุปได้ว่า การแข่งขันกันทางธุรกิจโดยเฉพาะเศรษฐกิจฐานรากในศตวรรษที่ 21 นี้ นวัตกรรมถือว่าเป็นสิ่งที่มีบทบาทและความสำคัญอย่างมาก ในการสร้างศักยภาพการแข่งขันทางการค้าทั้งในระดับธุรกิจภูมิภาค และระดับประเทศ ทั้งนี้เพราะความได้เปรียบในเชิงประสิทธิภาพของการดำเนินงานไม่ใช่สิ่งที่กระทำได้อีกต่อไป และยังคงเป็นข้อกำหนดพื้นฐานของการประกอบธุรกิจไปแล้ว ขณะที่การพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือ บริการใหม่ๆ ที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ ทรัพยากรในท้องถิ่น ภูมิปัญญาของตนเอง และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้ได้ความรู้อย่างเข้มข้น จนกลายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและยังสามารถที่จะสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ บูรณาการผลิตภัณฑ์เก่าให้มีคุณค่า รวมถึงการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันทางการตลาดได้เป็นอย่างดี

รัฐวุฒิ สิงห์กุล⁵⁷ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไว้ว่า ความเป็นชาติพันธุ์นั้นมาจากการประกอบสร้างที่หลากหลาย ภายใต้บริบทของการปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างกันทำให้อัตลักษณ์ของกลุ่มสามารถเปลี่ยนแปลงและสั่นไหวได้เสมอ กระแสโลกาภิวัตน์และรัฐชาติสมัยใหม่เป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นการดำรงอยู่ ความมีตัวตน และการอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผ่านกระบวนการรื้อฟื้น ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และการสร้างขึ้นมาใหม่ของสิ่งที่เคยสูญหายและกำลังจะสูญหาย ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นความพยายามรักษาอัตลักษณ์เดิม กลับกลายเป็นการสร้างอัตลักษณ์ขึ้นมาใหม่ที่มีลักษณะของความ

⁵⁷ รัฐวุฒิ สิงห์กุล และวราภรณ์ มนต์ไตรเวศย์, งานวิจัย เรื่อง พลวัตชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงภาคตะวันตกของไทย ระยะที่ 1 พื้นที่ศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี อุทัยธานี และนครสวรรค์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร, พ.ศ. 2562), หน้า 15.

ผลผสมระหว่างวิถีในอดีต ความมีอยู่ของตัวตน อำนาจและอิทธิพลของยุคสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม แนวคิดทางชาติพันธุ์เมื่อนำมาเชื่อมโยงกับบริบทเชิงพื้นที่ น่าจะสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมและสำนึกทางชาติพันธุ์ที่จะช่วยกระตุ้นเตือน ตอกย้ำ ความเป็นชาติพันธุ์เดียวกันด้วยการนิยามว่าตนเองนั้น เป็นใคร มาจากไหน ใครคือพวกเดียวกัน และอะไรบ้างที่ทำให้เราแตกต่างจากพวกอื่น (ขอบเขตทางชาติพันธุ์) และที่สำคัญ คือจะอย่างไรที่จะทำให้กลุ่มของตนเองนั้นดำรงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงได้

สรุปได้ว่า แนวคิดทางชาติพันธุ์เป็นความพยายามที่จะยึดโยงองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ของทุกมิติ ความสัมพันธ์เพื่อการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์แบบเดิมและอัตลักษณ์ใหม่ที่ถูกสร้างขึ้น จากการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงให้คงอยู่ต่อไปอย่างมั่นคง

ฐนันดรศักดิ์ เวียงสารวิน⁵⁸ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการบริโภคไว้ว่า ชุมชนชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่มีต่อการบริโภคอาหาร ซึ่งบุคคลบางกลุ่มต้องงดเว้นการบริโภคอาหารบางอย่างเพื่อรักษาสุขภาพ และป้องกันการเจ็บป่วย เช่น หญิงมีประจำเดือนต้องงดอาหารและผลไม้ที่มีรสเปรี้ยวทุกชนิด ด้วยเชื่อว่าอาหารที่มีรสเปรี้ยวจะทำให้เลือดไหลมากกว่าปกติ และอาจจะทำให้เจ็บป่วยได้ หญิงมีครรภ์ห้ามรับประทานขนมจีน ข้าวเหนียว เผือก เนื้อมะพร้าว เนื้อควาย เพราะเชื่อว่าการบริโภคอาหารดังกล่าวจะทำให้เด็กในครรภ์มรณหรือไม่มีผมได้ และคลอดตาย เป็นต้น

เพ็ญพรรณ เป็องฟูลอย⁵⁹ ได้เสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยไว้ว่า บทบาทของสมาชิกในชุมชนไม่ว่าจะเป็น กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มจิตอาสา หรือส่วนงานราชการที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะชุมชนที่มีชาติพันธุ์เดียวกัน จะมีความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักและศรัทธาในรากเหง้าและบรรพบุรุษของตน ยึดมั่นในประเพณีและวัฒนธรรมของตน ดังนั้น การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ จึงเป็นไปได้เพราะความสัมพันธ์ญาติพี่น้อง มีวัฒนธรรมเหมือนกัน ประเพณีเดียวกัน วัฒนธรรมการแต่งกายเหมือนกัน การกินอยู่เหมือนกัน ความร่วมใจหรือความมีจิตอาสาจึงเป็นไปได้

⁵⁸ ฐนันดรศักดิ์ เวียงสารวิน, **จุ๋ต๊ะเฮาะ : ความเชื่อเกี่ยวกับอาหารและพฤติกรรมบริโภคของชาวกะเหรี่ยง กรณีศึกษาชุมชนบ้านกล้วย อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร, พ.ศ. 2533), หน้า 85 – 101.

⁵⁹ เพ็ญพรรณ เป็องฟูลอย, **รายงานวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย**, (อยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. 2563), หน้า 133 - 135.

ด้วยความสัมพันธ์อันดีของชุมชน ซึ่งเป็นฐานสำคัญในการนำมาเป็นกระบวนการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะการพัฒนาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชน

สรุปได้ว่า ความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิต ความคิด และการปฏิบัติตน เพราะความเชื่อเหล่านั้นแฝงไว้ด้วยภูมิปัญญาที่ถูกส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นเลยทีเดียว นอกจากนั้นการศึกษาถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นจะนำไปสู่ผลิตภัณฑ์ที่ดูแลรักษาสุขภาพ ลดปัญหาการเจ็บป่วยได้ คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มตนเป็นอย่างดี

2.3 ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่วิจัย

1. อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

อำเภอเดิมบางนางบวช ปรากฏการอยู่อาศัยของชาวไทยเชื้อสายลาวครั้ง⁶⁰ โดยเฉพาะในพื้นที่ตำบลบ่อกรู ตำบลหนองกระทุ่ม และตำบลป่าสะแก มีประชากรที่สืบเชื้อสายชาติพันธุ์ลาวครั้งจากชาวลาวเวียงจันทน์ที่เข้ามาตั้งบ้านเรือนตั้งแต่ช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เกือบ 80 % ของประชากรทั้งหมด (ราว 4,780 คน) จุดเด่นของชุมชนที่เรียกตนเองว่า “ชุมชนลาวครั้ง” แห่งนี้ก็คือ การมีภาษา ประเพณี และวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างและเป็นเอกลักษณ์ โดยเฉพาะวัฒนธรรมการแต่งกายด้วยผ้าชิ้นตีนจกย้อมครั้ง⁶¹ ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาที่โดดเด่นของการทอผ้าตีนจกแบบลาวครั้ง และยังคงอนุรักษ์อัตลักษณ์ที่เป็นภูมิปัญญาของตนไว้อย่างเหนียวแน่น ถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมชุมชนและภูมิสังคมที่เหนียวแน่น นอกจากนี้ฝีมือการมัดย้อมครั้งและการทอผ้าแล้ว ชุมชนแห่งนี้ยังมีพิพิธภัณฑ์ศูนย์วัฒนธรรมลาวครั้งตั้งอยู่ที่วัดบ่อกรู หมู่ 1 และถือเป็นศูนย์รวมจิตใจ ความรัก ความศรัทธา ชาวลาวครั้งบ้านบ่อกรูส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนาทำไร่และเลี้ยงสัตว์ การทอผ้าจะทำในช่วงที่มีเวลารว่างและทอไว้ใช้ในครัวเรือนเท่านั้น การแต่งกายด้วยชุดประจำถิ่นจะสวมใส่ในช่วงมีงานบุญ งานประเพณี หรืองานพิเศษ ลาวครั้งบ้านบ่อกรูจะใช้ภาษาลาวเป็นหลักในการพูดคุยกับคนในครอบครัวหรือคนในชุมชนด้วยกัน

⁶⁰ สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี, แผนพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ.2561 – 2565(ฉบับทบทวน) ประจำปีงบประมาณ 2564, หน้า 13.

⁶¹ ข้อมูลจากเว็บไซต์, https://www.m-culture.go.th/suphanburi/ewt_news.php?id=1422&filename=index

2. อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

อำเภอด่านช้าง เป็นพื้นที่ราบสูง มีภูเขา ป่าไม้ และอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ ชุมชนต่าง ๆ ในอำเภอด่านช้างถือเป็นชุมชนเก่าแก่ที่สืบทอดกันมามากกว่า 200 ปี มีประชากรหลายชาติพันธุ์ อำเภอด่านช้างเคยเป็นส่วนหนึ่งในเขตการปกครองของอำเภอเดิมบางนางบวช ได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอ เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2524 อำเภอด่านช้างเป็นพื้นที่ซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพราะความแตกต่างทางมรดกวัฒนธรรมที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิตของชาติพันธุ์ต่าง ๆ ดังนี้

1. ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง (กะเหรี่ยงโปว์)อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลวังยาว และตำบลองค์พระ⁶² เป็นชุมชนกะเหรี่ยงดั้งเดิมที่ไม่ได้อพยพมาจากที่อื่น เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อนุรักษ์วิถีชีวิตและอารยธรรมาลักษณ์ ทั้งเรื่อง ความเชื่อ ภาษา ประเพณี วัฒนธรรมของตนเองไว้อย่างเหนียวแน่น⁶³ ชาวกะเหรี่ยงจะทำการเกษตรสำหรับไว้กินและแลกเปลี่ยนกันเท่านั้น ชาวกะเหรี่ยงไม่นิยมเลี้ยงสัตว์ เพราะถือเป็นของมีนเมา เช่นเดียวกับการดื่มเหล้า ในปัจจุบันจะเป็นการเกษตรแบบอินทรีย์ มีการรวมกลุ่มเกษตรอินทรีย์ในชุมชน เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน จะเป็นการปลูกพืชผลทางการเกษตรตามความต้องการของตลาด มีการส่งออกพืชผลทางการเกษตร โดยจะมี ตลาด เข้ามารับในชุมชน ส่วนการทอดผ้าก็จะเป็นการทำไว้ใช้เอง ภายในชุมชนโดยส่วนมากจะเป็นการทอดสำหรับไว้ใช้เองใน พิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีแต่งงาน หรือ งานบุญต่าง ๆ และสืบทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่นเท่านั้น⁶⁴

2. ชาติพันธุ์ละว้า อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลห้วยขมิ้น ตำบลวังยาว และตำบลด่านช้าง เป็นกลุ่มประชากรขนาดเล็ก สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเชิงเขา เมื่อก่อนชาวละว้าเรียกตัวเองว่า *โอเก๋อง* ชื่อของชาวละว้าปรากฏอยู่ในนิราศสุพรรณซึ่งสุนทรภู่แต่งเป็นโคลงขึ้นในราวปี พ.ศ. 2379 หรือ 185 ปีก่อน (สมัยรัชกาลที่ 3) ถือเป็นหลักฐานเก่าแก่ชิ้นหนึ่งที่มีการเอ่ยถึงชาวละว้า คราวนั้นสุนทรภู่เดินทางมาเมือง

⁶² สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ, **บทความวิจัย เรื่อง แผนที่กลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย**, วารสารภาษาและวัฒนธรรม ปีที่ 30 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม, พ.ศ.2554), หน้า 92.

⁶³ นัฐฤติ สิงห์กุล และวราภรณ์ มนต์ไตรเวศย์, **งานวิจัย เรื่อง พลวัตชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงภาคตะวันตกของไทย ระยะที่ 1 พื้นที่ศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี อุทัยธานี และนครสวรรค์**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร, พ.ศ. 2562), หน้า 2.

⁶⁴ ข้อมูลเว็บไซต์ https://www.m-culture.go.th/suphanburi/ewt_news.php?nid=1429&filename=index

สุพรรณบุรีเพื่อจะ ‘เล่นแร่แปรธาตุ’ คือหา ‘ปรอท’ เพื่อจะนำไปทำเป็นยาอายุวัฒนะตามความเชื่อของคนในยุคนั้น สุนทรภู่มีชาวกะเหรี่ยงนำทางเข้าไปในดินแดนของชาวละว้า และเอยถึงชาวละว้าหลายครั้ง เช่น สาวสาวเหลาลูกกลว้า หน้าชม ยิ้มย่องผ่องผิวงาม ผูกเกล้า คิ้วตาน่านวลสม เสมอฮ่อม งามเอย แค้นทุ่ทุเจ้า เจ้า จึงต้องหมองศรี ฯ (ลว้า = ละว้า) ปัจจุบันยังมีชาวละว้าอาศัยอยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อนที่ “บ้านละว้าวังควาย” ส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกรรม เช่น ปลูกอ้อย ข้าวโพด มันสำปะหลัง แต่เดิมนั้น ผู้หญิงละว้าจะนิยมทอผ้า และทำอาหารอยู่กับเรือน ส่วนผู้ชายก็จะเข้าป่าล่าสัตว์และหาของป่าเพื่อเลี้ยงดูครอบครัว ในปัจจุบันจะทำการปลูกข้าวแบบไร่ ซึ่งเป็นแบบไร่หมุนเวียน เพราะสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบสลับที่ดอนและภูเขา ผู้หญิงละว้ามีการแต่งกายที่สวยงามสะดุดตา ปักเย็บเสื้อผ้าเก่ง โดยใช้ด้ายสีเขียว เหลือง แดง ขาว มาเดินเส้นรอบแขนและคอ แต่ชาวละว้าทอผ้าไม่เป็น พิธีกรรมสำคัญของชาวละว้าในหมู่บ้านจะมีผู้นำพิธีกรรมหรือเรียกว่า “จาจ๊า” จะเป็นผู้ที่มียศบพทสำคัญ เป็นจาจ๊า คำว่า “จาจ๊า” ซึ่งจาจ๊าคนปัจจุบันชื่อ นายเตย แสนเงิน เป็นการสืบทอดความเป็นจาจ๊าจะสืบทอดผ่านสายตระกูล จะต้องเป็นคนที่มีเชื้อสายของโอกองหรือละว้าเท่านั้น ส่วนศิลปะการแสดง ชาวละว้าจะมีการร้องเพลง “ปะเรเร หรือ กระแจ๊ะ”⁶⁵ เป็นการแสดงคล้าย ๆ ลำตัด แบ่งออกเป็นฝ่ายชายและฝ่ายหญิง มีลักษณะการร้องโต้ตอบกันไปมาสลับกับการตีกลองโทนและการเป่าปี่ไม้ สำหรับการละเล่นปะเรเร หรือ กระแจ๊ะ ขาดหายไปนานเกือบ 30 ปีแล้ว

3. ชชาติพันธุ์ลาวครั้ง ในพื้นที่บ้านพุน้ำร้อน ตำบลด่านช้าง และบ้านสระบัวท่า ตำบลหนองมะค่าโมง ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ราบลุ่ม ประมาณ 2,200 คน ชาวลาวครั้งประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักทั้ง ทำไร่ ทำนา และเลี้ยงสัตว์ เมื่อมีเวลาว่างก็จะทอผ้าไว้สำหรับใช้เองในบ้านและแลกเปลี่ยนกันในกลุ่มชน ซึ่งในปัจจุบันการทอผ้าจึงลดน้อยลง แต่ยังคงมีกลุ่มทอผ้าที่ยังคงวัฒนธรรมการทอผ้าแบบดั้งเดิมอยู่ การใส่ชุดประจำถิ่นเฉพาะงานบุญและงานประเพณีต่าง ๆ เป็นหลักที่วัดพุน้ำร้อน หรือที่เรียกว่าฮิตสิบสองคลองสิบสี่ (ฮิตสิบสอง คลองสิบสี่ เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติพันธุ์ลาวครั้ง)⁶⁶ ลาวครั้งบ้านพุน้ำร้อนเป็นผ้าทอลายโบราณบ้านพุน้ำร้อน อันเกิดจากการรังสรรค์ของช่างทอผ้าที่ได้อาศัยองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษหลายชั่วอายุคนของชาติพันธุ์ลาวครั้ง เป็นการบอกเล่าเรื่องราว

⁶⁵ ข้อมูลเว็บไซต์, https://www.m-culture.go.th/suphanburi/ewt_news.php?nid=1430&filename=index

⁶⁶ ข้อมูลจากเว็บไซต์, https://www.m-culture.go.th/suphanburi/ewt_news.php?nid=1422&filename=index

การดำเนินชีวิตของคนบ้านพุร้อนในอดีตโดยผ่านลวดลายบนผืนผ้า โดยการนำลายเก่ามาทำขึ้นใหม่นั้นเอง ⁶⁷

2.4 เป้าหมายการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี” มีเป้าหมายการวิจัยดังนี้

โครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

ต้นน้ำ	กลางน้ำ	ปลายน้ำ
1) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี	- ได้ทราบถึงบริบทเกี่ยวกับ อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ ภูมิสังคม วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี	องค์ความรู้ใหม่ (ข้อมูล)
2) เพื่อพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี	- เกิดกระบวนการสร้างมูลค่าและการบริหารจัดการทรัพยากรเชิงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนแบบมีส่วนร่วม	กระบวนการพัฒนา (การเพิ่มมูลค่า)
3) เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี	- เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายเสริมสร้างอัตลักษณ์ชุมชนที่ยั่งยืน เสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้มั่นคงและลดความเหลื่อมล้ำ	การเชื่อมโยงเครือข่าย (กิจกรรมชุมชน)

⁶⁷ ข้อมูลจากเว็บไซต์, https://www.m-culture.go.th/suphanburi/more_news.php?cid=45

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี” ซึ่งมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี 2) เพื่อพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี และ 3) เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี คณะผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางระเบียบวิธีวิจัยประกอบด้วย รูปแบบการวิจัย พื้นที่วิจัย ขอบเขตกลุ่มประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับ มีรายละเอียด ดังนี้

- 3.1 วิธีดำเนินการวิจัยและรูปแบบการวิจัย
- 3.2 พื้นที่วิจัย
- 3.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- 3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล/การปฏิบัติการวิจัย
- 3.7 เป้าหมายการวิจัยเชิงคุณภาพ
- 3.8 การนำเสนอผลการวิจัย

3.1 วิธีดำเนินการวิจัยและรูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) พื้นที่วิจัย คือ อำเภอด่านช้าง และอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ สอบถาม พูดคุย สนทนากลุ่ม ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง แล้วนำวิเคราะห์เพื่ออภิปรายผลและเสนอแนะด้วยการเขียนบรรยายเชิงพรรณนาต่อไป

โดยการนำเสนอระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัยที่ผู้วิจัยได้กำหนดรอบและขอบเขตของระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัยที่สำคัญมาใช้ในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) จึงได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัยตามการศึกษาการพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ที่ได้กำหนดรูปแบบการวิจัยหรือกระบวนการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ซึ่งการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารและกระบวนการสัมภาษณ์เจาะลึกอันมีสาระสำคัญ ดังนี้

1.1 วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ของการดำเนินงานรูปแบบการจัดการที่เป็นแนวทางการศึกษาในการจัดเก็บข้อมูล การสัมภาษณ์เจาะลึกโดยการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ด้วยการสัมภาษณ์ ในการกำหนดกระบวนการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดให้มีกระบวนการวิจัยโดยใช้แบบสัมภาษณ์มีการออกแบบโครงสร้างของข้อคำถามที่สามารถนำไปใช้ในการสัมภาษณ์ หรือการสัมภาษณ์แบบชี้นำ คือ เป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้างหรือมีการนำคำสำคัญมาประกอบในการชี้นำคำสัมภาษณ์ บุคคลที่มีความสำคัญหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อมูลเชิงลึกในเรื่องของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ผลิตภัณฑ์จากวัฒนธรรมชุมชน การบริหารจัดการชุมชน และแนวทางการสร้างมูลค่าจากอัตลักษณ์ชุมชน รวมทั้งบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีความสำคัญในกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ และการมีส่วนร่วมของประชาชนตอบข้อคำถามจากการสัมภาษณ์เจาะลึกได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความหลากหลาย

1.2 วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ของการดำเนินงานรูปแบบการจัดการกระบวนการที่เป็นแนวทางการศึกษาในการจัดเก็บข้อมูลพร้อมทั้งปฏิบัติการเป็นลักษณะของการที่ชุมชนเป็นผู้เลือกกิจกรรมพัฒนาอัตลักษณ์ชุมชน กระบวนการเพิ่มมูลค่าวัฒนธรรมชุมชน แบบมีส่วนร่วม โดยกิจกรรมต่าง ๆ ได้รับความร่วมมือจากวัฒนธรรมจังหวัด เป็นวิทยากรให้ความรู้ จุดเด่นและคุณค่าของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ร่วมกับพัฒนาชุมชนจังหวัด โดนผู้วิจัยเป็นวิทยากรบรรยาย

กระบวนการและผู้อำนวยความสะดวก ในขณะเดียวกันคณะผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลการวิจัยในขณะปฏิบัติการไปด้วย

1.3 การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) ดำเนินการโดยใช้วิธีการสังเกตในพื้นที่ภาคสนามและการสนทนากลุ่มกับประชาชน กลุ่มผู้นำ นักวิชาการ ประชาชนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยการวิเคราะห์โครงสร้างทางกายภาพและข้อมูลทางสังคม ชุมชน ประเพณีและวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์เฉพาะ ของกลุ่มเป้าหมายในประเด็นข้อมูลเชิงลึกและประเด็นข้อมูลเชิงพื้นที่ในรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรม

2. รูปแบบการวิจัย

วิธีการศึกษาเป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติการ ลงพื้นที่สำรวจร่องรอย โดยใช้วิธีการศึกษาผสมผสานหลายรูปแบบทั้งสำรวจเอกสารและการศึกษาภาคสนาม ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยมีการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ทั้งที่เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Document research) ร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ของการดำเนินงานรูปแบบการจัดการที่เป็นแนวทางการศึกษาในการจัดเก็บข้อมูลอันประกอบด้วย

1) การสำรวจ (Survey) เป็นการดำเนินการเก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัยทั้ง 3 แห่ง ที่ต้องการศึกษา ถือเป็นปัจจัยแรกของการศึกษาวิจัยเชิงพื้นที่ โดยทีมวิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจชุมชน สมาชิกในชุมชนความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ควบคู่กับการพูดคุยสนทนากับผู้นำชุมชน กิจกรรมนี้มีลักษณะของการสำรวจข้อมูลเชิงพรรณนาบริบทชุมชนที่เป็นพื้นที่วิจัย ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง อำเภอดมบางนางบัวและอำเภอด่านช้าง ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง อำเภอด่านช้าง และชาติพันธุ์ละว้า อำเภอด่านช้าง

2) การจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) เป็นการสนทนากลุ่มในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์ความรู้เรื่อง ชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชน เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่มีความเข้มแข็ง และกระบวนการที่จะนำไปสู่การเชื่อมโยงการสร้างเครือข่าย และการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น ตามรอยเส้นทางชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี เชื่อมโยงกับชุมชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ต่าง ๆ องค์การภายนอกที่เกี่ยวข้อง จากกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง อำเภอดมบางนางบัว จำนวน 2 คน ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง อำเภอด่านช้าง จำนวน 2 คน และชาติพันธุ์ละว้า อำเภอด่านช้าง จำนวน 2 คน (รวม 3 กลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 6 คน) ผู้นำท้องถิ่น ในพื้นที่ที่กล่าวมาข้างต้นแต่ละแห่งละ 1 คน (รวม 3 คน) นักวิชาการด้าน

มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ แห่งละ 1 คน (รวม 3 คน) ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น แห่งละ 1 คน (รวม 3 คน) และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องของภาครัฐและเอกชนแห่งละ จำนวน 1 คน (รวม 3 คน) โดยใช้วิธีการเจาะจงตามการศึกษาวิจัย จำนวน 18 คน

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการ วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ของการดำเนินงานรูปแบบการจัดการกระบวนการที่เป็นแนวทางการศึกษาในการจัดเก็บข้อมูลพร้อมทั้งปฏิบัติการอันประกอบด้วย

1) จัดการประชุมสัมมนาแบบมีส่วนร่วมเจาะลึก (participant meeting) เพื่อหาข้อสรุปในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือสร้างมูลค่าจากอัตลักษณ์ชุมชน จากการเก็บจากรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ที่จัดเก็บข้อมูลในการรวมกลุ่มสมาชิกในชุมชน เมื่อชุมชนเลือกผลิตภัณฑ์ที่จะพัฒนาได้แล้ว จากนั้นคณะผู้ทำวิจัยจึงร่วมกันวางแผนเป็นขั้นตอนและเป็นการทำงานร่วมกันกับสมาชิกในชุมชนชาติพันธุ์ ด้วยการปฏิบัติการพัฒนาผลิตภัณฑ์และสร้างมูลค่าจากอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบด้วย ชาติพันธุ์ลาวครั้ง อำเภอดงหลวงจำนวน 8 คน ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง อำเภอด่านช้าง จำนวน 8 คน และชาติพันธุ์ละว้า อำเภอด่านช้าง จำนวน 8 คน (รวม 3 กลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 24 คน) ผู้นำท้องถิ่น ในพื้นที่ที่กล่าวมาข้างต้นแห่งละ 2 คน (รวม 6 คน) นักวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ แห่งละ 2 คน (รวม 6 คน) ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น แห่งละ 2 คน (รวม 6 คน) และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องของภาครัฐและเอกชนแห่งละ จำนวน 2 คน (รวม 6 คน) โดยใช้วิธีการเจาะจงตามการศึกษาวิจัย จำนวน 48 คน

2) การจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) เป็นการสนทนากลุ่มในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือสร้างมูลค่าจากอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชุมชนและวัฒนธรรมชุมชน กระบวนการเพิ่มมูลค่าวัฒนธรรมชุมชน แบบมีส่วนร่วม โดยกิจกรรมต่าง ๆ ได้รับความร่วมมือจากวัฒนธรรมจังหวัด เป็นวิทยากรให้ความรู้จุดเด่นและคุณค่าของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ร่วมกับพัฒนาชุมชนจังหวัด เป็นวิทยากรบรรยายกระบวนการสร้างมูลค่าจากผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชน เพื่อวางแผนแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรชุมชนให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุดตามแนวทางพระพุทธศาสนา สร้างความเข้มแข็งและกระบวนการเชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายที่จะพัฒนาสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น ตามรอยเส้นทางชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ครอบคลุมทั้ง 3 ชาติพันธุ์ จากกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง อำเภอดงหลวงจำนวน 2 คน ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง อำเภอด่านช้าง จำนวน 2 คน และชาติพันธุ์ละว้า อำเภอด่านช้าง

ด้านข้าง จำนวน 2 คน (รวม 3 กลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 6 คน) ผู้นำท้องถิ่น ในพื้นที่ที่กล่าวมาข้างต้นแห่งละ 1 คน (รวม 3 คน) ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น แห่งละ 1 คน (รวม 3 คน) และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องของภาครัฐและเอกชนแห่งละ จำนวน 1 คน (รวม 3 คน) รวมทั้งหมด 18 คน จำนวน 1 ครั้ง

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ของการดำเนินงานรูปแบบการจัดการกระบวนการที่เป็นแนวทางการศึกษาในการจัดเก็บข้อมูลพร้อมทั้งปฏิบัติการอันประกอบด้วย

1) การกิจกรรมสัมมนา (Seminar group) ร่วมกับการจัดกิจกรรมแสดงผลสัมฤทธิ์ชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ให้เกิดการมีส่วนร่วมในการทบทวนแนวทางพัฒนาองค์ความรู้เรื่องชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชน เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่มีความเข้มแข็ง และกระบวนการเชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายที่จะพัฒนาสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น ตามรอยเส้นทางชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี เชื่อมโยงกับชุมชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ต่าง ๆ และองค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้อง เช่น วัฒนธรรมจังหวัด พัฒนาชุมชนจังหวัด การท่องเที่ยวจังหวัด เพื่อวางแผนออกแบบการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้ง 3 ชาติพันธุ์รวม 1 ครั้ง ประกอบด้วย ตัวแทนจากกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง อำเภอดำเนินสะดวก จำนวน 1 คน ตัวแทนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง อำเภอด่านช้าง จำนวน 1 คน และตัวแทนชาติพันธุ์ละว้า อำเภอด่านช้าง จำนวน 1 คน (รวม 3 กลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 3 คน) ผู้นำท้องถิ่น ในพื้นที่ที่กล่าวมาข้างต้นแห่งละ 1 คน (รวม 3 คน) ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น แห่งละ 1 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องของภาครัฐและเอกชนแห่งละ จำนวน 1 คน ตัวแทนจากสมาคมการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 1 คน รวมทั้งหมด 9 คน จำนวน 1 ครั้ง

3.2 พื้นที่การวิจัย

ในงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผสมผสานกับการวิจัยเชิงเอกสาร (Document Research) ผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่วิจัย ได้แก่

- 1) ตำบลองค์พระ ตำบลหนองมะค่าโมง ตำบลวังยาว และตำบลด่านช้าง
อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี
- 2) ตำบลบ่อกร อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดสุพรรณบุรี

ประเทศไทย/จังหวัด	อำเภอ	ตำบล
สุพรรณบุรี	ด่านช้าง	องค์พระ, หนองมะค่าโมง, วังยาว, ด่านช้าง
	เดิมบางนางบวช	บ่อกรู

3.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เพื่อให้การวิจัยมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวิจัยที่มีความสอดคล้องกับประเด็นการวิจัย ดังนี้

3.3.1 ผู้ให้ข้อมูล

- กลุ่มประชาชน ในพื้นที่วิจัย จำนวน 3 ชชาติพันธุ์ ๆ ละ 7 คน รวมจำนวน 21 คน
- กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ในพื้นที่วิจัย จำนวน 3 แห่ง ๆ ละ 2 คน รวมจำนวน 6 คน
- ปราชญ์ชุมชน 3 แห่ง ๆ ละ 2 คน รวมจำนวน 6 คน

3.3.2 ผู้ทรงคุณวุฒิ

- นักวิชาการด้านด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ จำนวน 3 คน
- เจ้าหน้าที่สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอ/จังหวัด จำนวน 3 คน
- ผู้ทรงคุณวุฒิภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 6 คน
- ตัวแทนจากสมาคมการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 3 คน

โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการสัมภาษณ์แบบเจาะจงตามการวิจัย กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 48 คน

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย/การสร้างเครื่องมือการวิจัย

- 1) ชนิดของเครื่องมือวิจัย แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มย่อย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยดำเนินการดังนี้

เครื่องมือที่นำมาใช้สำหรับกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย การวิจัยได้กำหนดกระบวนการวิจัยโดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเชิงเอกสาร ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาและค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา

ตลอดจนผลงานวิจัยประเภทต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการกระบวนการสร้างพื้นฐานขององค์ความรู้ในทางวิชาการเกี่ยวกับเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อันเป็นแนวทางประการสำคัญในการนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในการกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์เจาะลึกข้อคำถามที่สามารถนำไปใช้ในการบวนการสัมภาษณ์แบบขึ้นนำที่ไม่มี การกำหนดโครงสร้างของข้อคำถามที่มีความชัดเจนตายตัว โดยเป็นแต่เพียงการกำหนดแนวข้อคำถามแบบเปิดกว้างหรือเป็นการใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด ซึ่งเป็นกระบวนการวิธีการวิจัยที่มีผลทำให้ข้อคำถามมีความยืดหยุ่นและเปิดกว้างการสัมภาษณ์เจาะลึกเป็นเทคนิคและกระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำมาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่เป็นผู้ที่มีความรู้และความชำนาญหรือมีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่กำลังดำเนินกระบวนการวิธีการวิจัย เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความรู้และความชำนาญหรือมีความผู้เชี่ยวชาญสามารถแสดงความคิดเห็นหรือทรรศนะได้อย่างหลากหลายผู้สัมภาษณ์สามารถที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ และสามารถที่จะสอบถามที่สำคัญ และมีความน่าสนใจในแต่ละประเด็นของคำตอบจากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์ อันทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความหลากหลาย และข้อเท็จจริงในทางดำเนินการและใช้เครื่องมือ ได้แก่

แบบสำรวจ เป็นการดำเนินการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานในพื้นที่วิจัยทั้ง 3 กลุ่มชาติพันธุ์ ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการศึกษา ถือเป็นปัจจัยแรกของการศึกษาวิจัยเชิงพื้นที่ โดยทีมวิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจชุมชน สมาชิกในชุมชน ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ควบคู่กับการพูดคุยสนทนากับผู้นำชุมชน กิจกรรมนี้มีลักษณะของการสำรวจข้อมูลเชิงพรรณนาบริบทชุมชนที่เป็นพื้นที่วิจัย ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่ง อำเภอเดิมบางนางบวชและอำเภอด่านช้าง ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง อำเภอด่านช้าง และชาติพันธุ์ละว้า อำเภอด่านช้าง

แบบสัมภาษณ์ เรื่อง การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้กิจกรรมกลุ่มเก็บข้อมูลวิจัยประกอบด้วยเนื้อหา จำนวน 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูลทั่วไป เช่น ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้ข้อมูล เพศ สถานภาพ วัตถุประสงค์รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอารยธรรมทวารวดี

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้และหลักฐานเชิงประจักษ์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการตลาดต่อไป

1. แบบสัมภาษณ์ ประชาชน ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องในการศึกษา ประเด็นดังกล่าว

2. การประชุมชมกลุ่มย่อย (Focus Group) หรือเวทีเสวนา เพื่อที่จะได้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึกของแต่ละพื้นที่ รวมถึงความต้องการพัฒนาความร่วมมือเป็นเครือข่ายทางวัฒนธรรมต่อไป

2) การสร้างเครื่องมือวิจัย

กระบวนการในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยได้กำหนดให้ใช้วิธี สัมภาษณ์เจาะลึกโดยกระบวนการสัมภาษณ์แบบขึ้นนำอันเป็นกระบวนการสัมภาษณ์ที่มีลักษณะที่ไม่มีข้อคำถามที่เป็นมาตรฐานเป็นการกระบวนการสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดโครงสร้างของข้อคำถามที่นำมาใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึก เพียงแต่มีการกำหนดลักษณะของข้อคำถามที่มีลักษณะเปิดกว้างแต่มีความยืดหยุ่น และมีการนำคำผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนตามสถานการณ์ที่มีการขับเคลื่อนหรือเปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดเวลาส่วนการกำหนดกระบวนการและขั้นตอนในการออกแบบการวิจัยหรือการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การสัมภาษณ์เจาะลึก โดยกระบวนการสัมภาษณ์แบบขึ้นนำอันเป็นกระบวนการสัมภาษณ์ที่ไม่มีรูปแบบข้อคำถามที่ตายตัว หรือกระบวนการสัมภาษณ์ที่มีลักษณะที่ไม่มีข้อคำถามที่เป็นมาตรฐานเป็นการกระบวนการสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดโครงสร้างของข้อคำถามที่นำมาใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึก เพียงแต่มีการกำหนดลักษณะของข้อคำถามที่มีลักษณะเปิดกว้างมีความยืดหยุ่น

2. สัมมนากลุ่ม มีการนำคำผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนตามสถานการณ์ที่มีการขับเคลื่อนหรือเปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดเวลาส่วนการกำหนดกระบวนการและขั้นตอนในการออกแบบการวิจัยหรือการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินการกระบวนการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาเอกสารเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เอกสารประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี

2. การสนทนากลุ่ม เพื่อรวบรวมข้อมูล ศักยภาพองค์ความรู้เกี่ยวกับเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอารยธรรมทวารวดี เช่น

1. หลักฐานและการค้นพบในพื้นที่วิจัย

2. หลักฐานเชิงประจักษ์ทางกายภาพ
3. หลักฐานที่เป็นเรื่องเล่าและความเชื่อ
4. การสร้างเครือข่ายองค์ความรู้ที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันทางประวัติศาสตร์
5. แนวทางการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี

3) การหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลจากเอกสาร เป็นการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาจากหนังสือ บทความในวารสาร เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ และแผนพัฒนาตำบลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยววัฒนธรรม

2. ข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลในพื้นที่ โดยวิธีการสนทนากลุ่ม ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลวิจัยเพื่อ ศึกษาองค์ความรู้ แนวคิด วิธีดำเนินการจัดการองค์ความรู้ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของกลุ่มหรือประชาชนในพื้นที่

5) การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ แผนการบริหารจัดการกิจกรรมหรือการท่องเที่ยวเชื่อมโยงเครือข่ายตามรอยเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอารยธรรมทวารวดี ร่วมกับชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ แผนการจัดการองค์ความรู้ที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของภาครัฐและเอกชน สามารถนำไปใช้ในงานวิชาการต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย การปฏิบัติการแจกแบบสอบถามในพื้นที่ เป็นกระบวนการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ และเชิงปฏิบัติ (Qualitative/action Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็นหัวข้อ ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลตามเอกสารหลักฐาน ร่องรอย ประวัติศาสตร์ และโบราณคดีอารยธรรม
ทวารวดี ที่ปรากฏในพื้นที่วิจัย

2) นำผลการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพมาทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิพากษ์ และประมวล
ชุดความรู้ที่ได้รับจากกระบวนการและแนวทางในการดำเนินงาน

3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล/การปฏิบัติการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล/การดำเนินการที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูล
และแนวปฏิบัติให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

ปี (งบประมาณ)	กิจกรรม	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ร้อยละ ของ กิจกรรม ใน ปีงบประมาณ
2566	ประชุมคณะผู้วิจัย ทรงคุณวุฒิ พระสงฆ์ ตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ใน จังหวัดสุพรรณบุรี	✓												5
	วางแผนกิจกรรมการวิจัย สร้าง เครื่องมือการวิจัย และแนวทาง การ ประเมินโครงการวิจัย		✓											5
	ประชุมคณะวิจัยติดตามประเมินผล ดำเนินงานตามแผนงานวิจัย ครั้งที่ 1		✓	✓										5
	ศึกษาสำรวจพื้นที่ในการวิจัย ตาม ประเด็นที่วางแผนไว้ และจัดประชุม ย่อยครั้งที่ 1 ในพื้นที่วิจัย				✓	✓								15
	ประชุมคณะวิจัยติดตามประเมินผล ดำเนินงานตามแผนงานวิจัย ครั้งที่ 2					✓								5
	ประเมินผลการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น เกี่ยวกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์					✓	✓							5
	ประชุมกลุ่มย่อย กำหนดประเด็นการ จัดทำแผนผัง บูรณาการ/กิจกรรมการ จัดเวทีเสวนาร่วมกับเครือข่ายและ						✓	✓						10

	พัฒนารูปแบบการสร้างมูลค่าทางวัฒนธรรม													
	ขับเคลื่อนรูปแบบการพัฒนาอัตลักษณ์และการสร้างมูลค่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี							✓	✓					10
	ประชุมคณะวิจัยติดตามประเมินผลผลดำเนินงานตามแผนงานวิจัย ครั้งที่ 3								✓					5
	จัดกิจกรรมเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น									✓	✓			10
	จัดทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัย มอบผลการวิจัยให้แก่เครือข่ายผู้ใช้ประโยชน์											✓	✓	10
	ร่างรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์												✓	5
	จัดทำเล่มรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์												✓	5
	ตีพิมพ์บทความ												✓	5

3.7 เป้าหมายการวิจัยเชิงคุณภาพ

แผนบริหารจัดการคุณภาพเป็นที่ยอมรับของภาครัฐและเอกชน สามารถนำไปอ้างอิง วางแผนกิจกรรม วางแผนเศรษฐกิจในพื้นที่วิจัย หรือเชื่อมโยงพื้นที่อื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับอารยธรรมทวารวดี ดังนี้

1. ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ

งานวิจัยนี้ถือเป็นการสร้างโอกาสให้ชุมชนชาติพันธุ์ทั้ง 3 กลุ่มชาติพันธุ์ นำกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากอัตลักษณ์ชุมชนมาใช้ในการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชน ด้วยภูมิสังคมและวัฒนธรรมเป็นฐานจังหวัดสุพรรณบุรีไปพัฒนาและต่อยอดในการสร้างมูลค่าเพิ่มได้ต่อไป ซึ่งอัตลักษณ์เฉพาะที่ถือว่าเป็นจุดแข็งและเกิดการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน ในการเสริมสร้างแนวทางพัฒนาพื้นที่ให้เกิดความร่วมมือของภาคประชาชนในการนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยกระดับไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานของชุมชนในอนาคต

2. ประโยชน์ด้านสังคม

เกิดการกระจายความเท่าเทียมและการเข้าถึงการบริการภาครัฐ ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตน ชุมชนชาติพันธุ์(ต้นแบบ)เกิดความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและชุมชน และนำกระบวนการไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และการนำมาใช้การพัฒนาการท่องเที่ยวเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งอย่างมีคุณภาพ พัฒนาเส้นทางไปพร้อมกับเทคโนโลยี 5.0 มีความหลากหลายมากขึ้นนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

3. ประโยชน์ด้านวิชาการ

เกิดการตื่นตัวในการเรียนรู้ อนุรักษ์ รักษา เอกลักษณ์อันทรงคุณค่า และร่วมกันถ่ายทอดภูมิปัญญาหรือองค์ความรู้ที่กำลังจะสูญหายให้กลับคืนมา เป็นหนังสือ เป็นเอกสาร เป็นกระบวนการรื้อฟื้นด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ต่อไป

4. ประโยชน์เชิงนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐสามารถวางแผนและกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับการพัฒนาในพื้นที่ในการเพิ่มศักยภาพและโอกาสขององค์ความรู้ การพัฒนาชุมชน การอนุรักษ์มรดกทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต นำไปสู่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดความร่วมมือของภาคประชาชน สถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และปราชญ์ท้องถิ่น เสริมสร้างความเข้มแข็งในพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต

3.8 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) และการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัย “การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงพื้นที่ โดยมุ่งเน้นศึกษากระบวนการได้มาซึ่งชุดความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ ลาวครั่ง กะเหรี่ยง ละว้า ในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี ร่วมกับการส่งเสริมกิจกรรมให้สอดคล้องกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การศึกษาของเยาวชนในสถานศึกษา ประชาชนทั่วไป เพื่อสร้างความรักและหวงแหนในวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่สำคัญเพื่อนำไปสู่การสร้างชุดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาเพื่อต่อยอดการพัฒนาขีดความสามารถในการอนุรักษ์ และสร้าง (Application) เชื่อมโยงเครือข่ายอย่างยั่งยืน

บทที่ 4

ผลการศึกษาวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเพื่อการพัฒนา เรื่อง “การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี” เป็นการศึกษาแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยผู้วิจัยนำเสนอการศึกษาข้อมูลซึ่งอยู่ในกรอบของวัตถุประสงค์การวิจัยในประเด็น 1) วิเคราะห์อัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี 2) พัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี และ 3) เชื่อมเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 การวิเคราะห์อัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ในประเด็นดังต่อไปนี้

ในประเด็นนี้คณะผู้วิจัยจะนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยทั้งในส่วนของเอกสาร หนังสือ งานวิชาการประเภทต่าง ๆ ร่วมกับการลงพื้นที่วิจัย ด้วย 2 ขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

4.1.1 ขั้นตอนที่ 1 สรุปรวตรวจสอบ

สำหรับการศึกษาในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้แยกการศึกษาเป็น 2 ประเด็น ทั้งการศึกษาเชิงเอกสาร ประกอบด้วย บทความวิชาการ บทความวิจัย งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการสำรวจเชิงพื้นที่ ด้วยการเข้าถึง ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ประสานงานกับผู้นำชุมชนเพื่อลงพื้นที่สำรวจบริบทชุมชน เพื่อสร้างกระบวนการสืบค้นลักษณะอัตลักษณ์สำคัญที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้ง 3 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ กระเหรี่ยง ละว้า และลาวครั่ง พบปะสนทนาแบบมีส่วนร่วม

1. ศึกษาจากเอกสาร หนังสือ และผลงานวิชาการต่าง ๆ

1) กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในจังหวัดสุพรรณบุรี มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานยาวนานมากกว่า 260 ปี¹ โดยเฉพาะชุมชนบ้านกล้วย ที่เรียกว่า กะเหรี่ยงโป หรือ กะเหรี่ยงด้ายเหลือง ชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่มากที่สุดบริเวณพื้นที่อำเภอด่านช้าง โดยอาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ราบเชิงเขาตามแนวเทือกเขารอยต่อจังหวัดกาญจนบุรี ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงถือว่าเป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งในเรื่องของการธำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนไว้อย่างเข้มแข็ง² ทั้งภาษา ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต และความเชื่อ กระเหรี่ยงในพื้นที่นี้ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมของตน กะเหรี่ยงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกข้าว ทำไร่ ทำสวน ไม้ยืนต้นเลี้ยงสัตว์ และส่วนใหญ่จะไม่บริโภคเนื้อสัตว์ เรียกตัวเองว่า “ลู้บ่งสะเด็ง” เป็นลัทธิเจ้าวัด “เจ้าวัด” ของชาวกะเหรี่ยงบ้านกล้วย คนปัจจุบันเป็นผู้หญิง ชื่อ นางเซอเอี้ยโซ่ เกียะเป็ง อายุ 71 ปี สืบทอดจากบรรพบุรุษของตนที่เคยเป็นเจ้าวัดมาก่อน ถึงแม้ว่าชุมชนแห่งนี้จะนับถือพระพุทธศาสนาก็จริง แต่มีเจ้าวัดเป็นผู้นำความเชื่อทางศาสนา ประเพณี พิธีกรรม และจิตวิญญาณของกลุ่ม³ เจ้าวัดจะรักษาประเพณีวัฒนธรรม เช่น การรักษาศีล ไม่บริโภคสัตว์ใหญ่ ไม่ดื่มเหล้า และเป็นผู้ดูแลช่วยเหลือคนในชุมชนตลอดชีวิต

การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยง เป็นลักษณะของกระบวนการความสัมพันธ์ของการพัฒนาเศรษฐกิจ โครงสร้างพื้นฐาน เช่น การศึกษา การปกครอง สวัสดิการรัฐ ที่ส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ตามค่านิยมของความ

¹ นิซซาออร์ นครั้งสุ และคณะ, **บทความวิจัย เรื่อง บทบาทผู้นำสตรีทางจิตวิญญาณในการพัฒนาชุมชนกะเหรี่ยงบ้านกล้วย ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี**, (กรุงเทพมหานคร : วารสาร HUSO คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม), พ.ศ. 2560), หน้า 124.

² ณัฐวุฒิ สิงห์กุล และคณะ, **พลวัตชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงภาคตะวันตกของไทย ระยะที่ 1**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร, พ.ศ. 2562), หน้า 2.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 28.

เจริญแบบใหม่ ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมกับชุมชนเมืองส่งผลต่อการละทิ้งวัฒนธรรมเดิม การถูกเลือกปฏิบัติ การเข้าถึงบริการของรัฐ ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนกะเหรี่ยง

2) กลุ่มชาติพันธุ์ละว้า

กลุ่มชาติพันธุ์ละว้าหรือโอกอง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลมอญ-เขมร ปัจจุบันมีสมาชิกละว้าแท้เหลืออยู่ไม่มากนัก อาศัยอยู่ที่บ้านกกเชียง ตำบลห้วยขมิ้น อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี และที่บ้านวังควาย ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี เส้นทางนี้เป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางเดินทัพในสมัยสงครามกรุงศรีอยุธยา - พม่า เรื่อยมาจนถึงช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ปัจจุบันเหลือชาวละว้าไม่มากนัก⁴ ในพื้นที่บ้านกกเชียงเป็นที่รู้จักกันในพื้นที่ในชื่อของละว้า ปรากฏอยู่ในนิราศสุพรรณ ซึ่งสุนทรภู่กวีเอกในยุคต้นรัตนโกสินทร์แต่งเป็นโคลงขึ้นในราวปี พ.ศ. 2379 หรือ 185 ปีก่อน (สมัยรัชกาลที่ 3) ถือเป็นหลักฐานเก่าแก่ชิ้นหนึ่งที่มีการเอ่ยถึงชาวละว้า คราวนั้นสุนทรภู่ออกเดินทางมาเมืองสุพรรณบุรีเพื่อจะ ‘เล่นแร่แปรธาตุ’ คือหา ‘ปรอท’ เพื่อจะนำไปทำเป็นยาอายุวัฒนะตามความเชื่อของคนในยุคนั้น สุนทรภู่มิชาวกะเหรี่ยงนำทางเข้าไปในดินแดนของชาวละว้า และเอ่ยถึงชาวละว้าหลายครั้ง เช่น

“สาวสาวเหลาลูกลว้า หน้าชม

ยิ้มย่องผ่องผิวสม ผูกเกล้า

คิ้วตาน่านวลสม เสมออำม งามเอย

ແ່ງທຸ່ງເຈາະເຈົ້າ ຈຶ່ງຕ້ອງໝອງສຽງ”⁵

ชาวละว้าจะนับถือศาสนาพุทธและผี มีสมาชิกพูดภาษาของตนได้น้อยมาก เด็กรุ่นใหม่แทบจะไม่ได้ใช้ภาษาละว้าเลย ชาวโอกองก็นิยามตัวเองว่าเป็นละว้า ในบางสถานการณ์ก็นิยามตัวเองว่าเป็นโอกอง ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างกัน และที่ผ่านมาไม่ค่อยมีข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตที่แสดงถึงอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์นี้มากนัก ชาวละว้าทำอาชีพการเกษตรแบบไร่หมุนเวียน เช่น ข้าวไร่ ข้าวเดือย พืชไร่พืชผัก และล่าสัตว์ แต่ก่อนนั้นชาวละว้าจะมีวิถีชีวิตแบบครอบครัวของใครของมัน ไม่มีลักษณะการมีส่วนร่วม

⁴ ข้อมูลออนไลน์ <https://www.thaipost.net/public-relations-news/16308/> ค้นหาคำเมื่อ 16 มิถุนายน 2566

⁵ สุนทรภู่, *โคลงนิราศสุพรรณ*, (กรุงเทพมหานคร : หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, พ.ศ. 2510) , หน้า

ช่วยเหลือกัน ในช่วงระยะหลัง ๆ ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา ชาวละว้า มีการปลูกอ้อย ปลูกมันสำปะหลัง และออกมารับจ้างทำงานทั่วไป ผู้นำพิธีกรรมหรือเรียกว่า “จาจ๊า” มีลักษณะการสืบทอดความเป็นจาจ๊า ผ่านสายตระกูล และจะต้องเป็นคนที่มีเชื้อสายของโอ้กองหรือละว้าเท่านั้น พิธีกรรมที่สำคัญได้แก่ พิธีไหว้ผีเจ้าบ้าน (พี กัง เฮ เคีย) พิธีเรียกขวัญ (เก็ก เคีย) และการเล่นผีกระดัง เป็นต้น

3) กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่ง

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่ง อาศัยในเขตพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี อำเภอที่มีชาวลาวครั่งอยู่นั้นอยู่ในเขตอำเภออุทุมพร อำเภอด่านช้าง และอำเภอเดิมบางนางบวช ชาวลาวครั่งที่มีภาษาวัฒนธรรม ประเพณีที่แตกต่างออกไป นอกจากนั้นยังมีผ้าทอที่สวยงามและประณีตที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์เป็นอย่างยิ่ง เอกลักษณะเฉพาะตัวของชาวลาวครั่งที่สามารถแบ่งแยกได้ทันทีที่พบคือ ภาษาพูด ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่มีเสียงวรรณยุกต์เป็นเสียงสูง ชาวลาวครั่ง มักเรียกตัวเองตามสำเนียงภาษาท้องถิ่นว่า “ลาวซี้คัง” หรือ “ลาวคัง” ลาวครั่งผู้หญิงจะมีการแต่งกายด้วยผ้าทอมัดหมี่ ต่อผ้าขึ้นตีนจก ซึ่งประกอบไปด้วยส่วนตัวผ้าขึ้น นิยมทอด้วยผ้ามัดหมี่ทอแซมสลับกับการ “ทอแบบขิด” เป็นลายทางเล็ก ๆ สีเหลืองหรือสีขาวคันระหว่างผ้ามัดหมี่ ชาวลาวครั่งบ้านบ่อกรุ อำเภอเดิมบางนางบวช มีสมาชิกชาติพันธุ์ราว 4,780 คน ส่วนลาวครั่งบ้านพุน้ำร้อน อำเภอด่านช้าง มีสมาชิกชาติพันธุ์ราว 1,260 คน ส่วนมากจะใช้นามสกุล “กาฬภักดี” และ “ภูมั่ง” ชาวลาวครั่งประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นหลัก ร้อยละ ๙๐ โดยเป็นการ ทำสวน, ทำไร่ข้าว (เลื่อนลอย), เลี้ยงวัว, เลี้ยงควาย, เลี้ยงหมู ที่เหลือจะเป็นการ ค้าขาย และรับจ้าง ในอดีตหลังจากหมดฤดูการทำเกษตรชาวลาวครั่งจะใช้เวลาว่างส่วนใหญ่ในการทอผ้าไว้สำหรับใช้เองในบ้านและแลกเปลี่ยนกันในชุมชน แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันการทอผ้าจึงลดน้อยลง แต่ยังคงมีกลุ่มทอผ้าที่ยังคงวัฒนธรรมการทอผ้าแบบดั้งเดิมเอาไว้ ในสมัยก่อนชาวลาวครั่งจะใช้ชีวิตแบบพึ่งพาอาศัยกัน ในเรื่องของงานบุญ งานประเพณี จะให้ความสนใจกันเป็นพิเศษ ส่วนภาษาก็จะใช้ภาษาลาวเป็นหลัก ภายหลังเริ่มมีการใช้ชีวิตรวมกลุ่มกับคนไทย จึงทำให้การพูดภาษาท้องถิ่นจะทำได้เฉพาะภายในครอบครัว หรือกับกลุ่มชาวลาวยาวด้วยกัน ปัจจุบันการพูดภาษาลาวยังคงมีใช้กันอยู่กับคนรุ่นเก่า แต่กลับคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยพูดกันแล้ว แต่ยังคงสำเนียงท้องถิ่นไว้อยู่ การแต่งกายในปัจจุบันจะเป็นการแต่งกายแบบสมัยใหม่

ชาวลาวครั้งม้งงานประเพณีต่าง ๆ จะมีการรวมกลุ่มในชุมชนเพื่อทำบุญ และจัด ประเพณีต่าง ๆ ที่วัดพุทไธสน์ หรือที่เรียกว่าฮิตสิบสอง คลองสิบสี่ ซึ่งเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีของ ชาตัพันธ์ลาว ซึ่งรวมถึงชาวลาวอีสานที่ปฏิบัติ สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมแสดงถึงความ เป็นชาติเก่าแก่และเจริญรุ่งเรืองมานาน เป็น เอกลักษณ์ของชาติและท้องถิ่น และมีส่วนช่วยให้ชาติด ารง ความเป็นชาติของตนอยู่ตลอดไป ฮิตสิบสอง มาจากคำสองคำ ได้แก่ ฮิต คือคำว่า จาริต ซึ่งหมายถึง ความประพฤติ ธรรมเนียม ประเพณี ความประพฤติที่ดี สิบสอง หมายถึง สิบสองเดือน ดังนั้นฮิตสิบสอง จึงหมายถึงประเพณีที่ ชาวลาวในภาคอีสานและประเทศลาวปฏิบัติกันมาในโอกาสต่างๆทั้งสิบสองเดือน ของแต่ละปี เป็นการ ผสมผสานพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องผีและพิธีกรรมทางการเกษตร เข้ากับพิธีกรรม ทางพุทธศาสนา) ผลงานประเพณี "เข้าพรรษา" "ออกพรรษา" "สงกรานต์" ลาวครั้งบ้านพุทไธสน์ มี องค์ความรู้ผ้าทอมือที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีลายผ้าทอทั้งหมด 11 ลาย ได้รับการจดลิขสิทธิ์ เรียบร้อยแล้ว 10 ลาย ส่วนลายที่ยังไม่ได้จดลิขสิทธิ์ คือ ลายซิด⁶ เป็นต้น

ชุมชนลาวครั้งบ้านพุทไธสน์ ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการเปิด ศูนย์เรียนรู้ผ้าทอมือ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ และมีลวดลายสลับซับซ้อนไม่เหมือนใคร การทอผ้าของคนใน ชุมชนบ้านพุทไธสน์ยังสัมพันธ์กับความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ⁷ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ เสริมสร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของกลุ่มชาตัพันธ์ ลาวครั้งที่กำลังจะสูญหาย ทำให้เรียนรู้ เข้าใจถึงวิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของบ้านพุทไธสน์ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับวิถีการดำรงชีวิต ของคนในชุมชน

⁶ วณิศา ศิริวรสกุล และคณะ, การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอมือพื้นเมืองของคนไทยเชื้อสายลาวครั้ง บ้านพุ ทไธสน์ในจังหวัดสุพรรณบุรี, (กรุงเทพมหานคร : วารสารวิจัยศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 23 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน), พ.ศ. 2560), หน้า 49.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 48.

2. ลงวิจัยเพื่อศึกษาบริบทชุมชน

1) กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

ชุมชนกะเหรี่ยงบ้านกล้วย ตั้งอยู่ที่หมู่ 1 ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี สภาพทั่วไปเป็นที่ราบเชิงเขา มีลำน้ำ (ลำตะเพิน) ไหลผ่านหมู่บ้าน กลางหมู่บ้านจะมีลานต้นขนุนยักษ์ อายุ 100 ปี เป็นสถานที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน

ภาพลานขนุน 100 ปี ในชุมชนกะเหรี่ยงบ้านกล้วย

จากการสอบถามผู้เฒ่าบ้านซึ่งเป็นผู้นำชุมชนที่ใกล้ชิดกับสมาชิกในชุมชนอย่างมาก เกี่ยวกับอาชีพ ประเพณี และวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงในเขตพื้นที่หมู่ 1 ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง อธิบายว่า

“ชุมชนกะเหรี่ยงบ้านกล้วยแห่งนี้ ส่วนใหญ่ทำอาชีพการเกษตร เช่น ทำข้าวไร่ ปลูกมันสำปะหลัง ปลูกอ้อย ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และปลูกพืชผักไว้กินเอง ชุมชนเรามีการทอผ้าไว้ใช้เองและ

ไว้ขายบ้าง แต่ก็ไม่มาก ส่วนใหญ่จะรวมกลุ่มกันทอ หนุ่มสาววัยทำงานจะออกไปรับจ้าง หรือทำงานในเมือง”⁸

ภาพแสดงข้าวไรและข้าวเหนียวดำ

⁸ การสัมภาษณ์ นายบุญส่ง กองแก ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 8 เมษายน 2566.

จากนั้น ท่านผู้ใหญ่บ้าน ได้บอกกับคณะวิจัยว่า ตัวท่านเองก็เป็นกะเหรี่ยงด้ายเหลือง นับถือ พระศรีอริยเมตไตรและไหว้เจดีย์ ชาวกะเหรี่ยงด้ายเหลืองจะเรียกตัวเองว่า “ลู้งป่องสะเค็ง” ชาวกะเหรี่ยงด้ายขาวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ และท่านผู้ใหญ่บุญส่งได้พาไปพบกับเจ้าวัดที่บ้าน คณะวิจัย ได้มีโอกาสสนทนากับเจ้าวัด และได้ข้อมูลสำคัญที่เป็นอัตลักษณ์และความรู้สึกของชาวกะเหรี่ยงว่า

“พวกเราเป็นคนกะเหรี่ยงดั้งเดิม อาศัยอยู่ที่แห่งนี้มานานราว 200 กว่าปีแล้ว แต่เดิมพูดไทยไม่ได้ เพิ่งหัดพูดไทยได้ไม่นานเลย ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่อายุมากๆ จะพูดไทยไม่ได้หรือถ้าพูดได้ก็พูดไม่ชัด มีแต่คนหนุ่มสาวที่พูดและเขียนภาษาไทยได้เพราะได้เรียนหนังสือ ได้ลงไปทำงานในเมือง ประเพณีไหว้เจดีย์เดือนห้า ลูกหลานชาวกะเหรี่ยงด้ายเหลืองจะมากันเยอะ ผู้ชายจะเข้าไปในบริเวณเจดีย์ได้ ส่วนผู้หญิงจะไม่เข้าไป ในพิธีจะไม่มีดื่มเหล้า ไม่มีเนื้อสัตว์ มีแค่ปลาเท่านั้น”⁹

เจ้าวัดได้เล่าให้ฟังเพิ่มเติมด้วยว่า

“ชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่จะรู้สึกว่าคุณสมบัติของตัวเองนั้นด้อยต่ำ พูดภาษาไทยไม่ได้หรือพูดได้ก็ไม่ชัด การแต่งการก็ไม่เหมือนคนในเมือง กินอยู่เหมือนคนป่า สวัสดิการจากภาครัฐก็ไม่ค่อยได้รับเท่าคนในเมือง”¹⁰

ภาพแสดงการสนทนากับเจ้าวัด กะเหรี่ยงด้ายเหลือง

⁹ การสัมภาษณ์ นางเชอเอี้ยโซ เกียะเป็ง เจ้าวัดของกะเหรี่ยงด้ายเหลือง เมื่อวันที่ 8 เมษายน 2566.

¹⁰ การสัมภาษณ์ นางเชอเอี้ยโซ เกียะเป็ง เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2566.

จากการสัมภาษณ์ กำนันตำบลวังยาว เกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมกะเหรี่ยง ซึ่งท่านกำนันได้เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวกะเหรี่ยง ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงให้ฟังว่า

“ชาวกะเหรี่ยงทั้งสองกลุ่มมีความเป็นอยู่ที่คล้ายกัน ทั้งวิถีชีวิต แนวคิด การแต่งกาย อาชีพ ความเชื่อ อาหารการกินและบ้านเรือน ทั้งสองกลุ่มจะดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย อยู่ร่วมกันด้วยความสัมพันธ์อันดี มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จุดเด่นที่สำคัญก็คือ การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมของตนเอง”¹¹

ภาพแสดงเตาที่ใช้หุงต้มอาหาร ทำจากหิน 3 ก้อน

ภาพแสดง สภาพบ้านและความเป็นอยู่ของเจ้าวัดที่เรียบง่าย

¹¹ การสัมภาษณ์ นางธนกร ธนภัทรอภิเดชา กำนันตำบลวังยาว เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2566

2) กลุ่มชาติพันธุ์ละว้า

จากการที่คณะวิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจและศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ กลุ่มชาติพันธุ์ละว้าบ้านกกเชียง หมู่ 10 ตำบลห้วยขมิ้น อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ปลูกอ้อย มันสำปะหลัง ข้าว พืชผัก เลี้ยงสัตว์ งานจักสาน และทอผ้า พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบเชิงเขา นอกจากนี้ชาติพันธุ์ละว้าบ้านกกเชียง ยังมีละว้าบ้านกกเต็น ละว้าวังควาย ซึ่งล้วนมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย พึ่งพาอาศัยกันเหมือนเครือญาติ ชาวละว้าส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ปัจจุบันชาวละว้าแท้ได้แต่งงานมีครอบครัว ถูกกลืนภาษา วัฒนธรรม ความเป็นอยู่เดิม ๆ กลายเป็นคนไทยที่มีวิถีชีวิตแบบคนเมืองไปเกือบทั้งหมด บางส่วนก็ออกไปทำงานรับจ้างในเมือง หรือในจังหวัดอื่นๆ ชุมชนละว้าบ้านกกเชียง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งนี้มานานหลายร้อยปี มีประชากรน้อย มักตั้งบ้านเรือนปะปนอยู่กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น กลุ่มลาวครั่ง และมีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมจนทำให้กลุ่มประชากรละว้าเริ่มลดน้อยลง แม้แต่ภาษาก็เริ่มมีการสูญหาย คนรุ่นใหม่ไม่นิยมสื่อสารด้วยภาษาละว้าอีกแล้ว คงมีแต่เพียงกลุ่มผู้สูงอายุที่ใช้ภาษาละว้าสื่อสารกันเฉพาะกลุ่มเท่านั้น ภาษาที่ใช้ก็จะคล้ายกับภาษาลาวปนภาษามอญ และภาษาไทย

คณะวิจัยได้เข้าพื้นที่และได้พูดคุยกับปราชญ์ท้องถิ่น ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ความเชื่อ และแนวคิด ไว้ว่า

“พวกเราเหลือกันอยู่ไม่กี่ครัวเรือนเอง สมัยก่อนพวกเราไม่ได้เรียนหนังสือหรอก เพราะที่นี้ไม่มีโรงเรียน ถ้าจะไปเรียนก็ต้องออกไปข้างนอกหมู่บ้าน การเดินทางก็ยากลำบากไม่มีถนน อาหารการกินก็จะหาของป่า ไก่ป่า หมูป่า กระจอก กระแต ปลาในลำห้วย กินข้าวไร่ที่เราปลูกเอง ข้าวไร่ของพวกเราจะเป็นข้าวเจ้า พอมีเวลาก็จะทอผ้าไว้ใช้ เมื่อก่อนปลูกฝ้ายและปั่นฝ้ายใช้เอง แต่เดี๋ยวนี้ไม่ได้ปลูกฝ้ายแล้ว ซื้อเส้นด้ายนำมาย้อมและทอเอาเอง” ปราชญ์ท้องถิ่นได้เล่าต่ออีกว่า “เมื่อก่อนชาวละว้าจะนับถือผี แต่ตอนนี้หันมานับถือศาสนาพุทธกันหมดแล้ว”¹²

¹² การสัมภาษณ์ นางแพ แสนเงิน ปราชญ์ท้องถิ่นละว้ากกเชียง เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2566

ภาพแสดงการสัมภาษณ์แม่แพ แสนเงิน ปราชญ์ชุมชนบ้านละว้ากเชียงใหม่

อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 10 ให้สัมภาษณ์ประเด็นเกี่ยวกับความเข้มแข็งกับกลุ่มชาติพันธุ์ละว้า ไว้ว่า “ปัจจุบันเชื้อสวละว้าแทบทั้งหมด เหลือน้อยมาก แค่ 4 ครอบครัวเอง คนรุ่นใหม่ๆ ไม่ค่อยใช้ภาษาละว้าสื่อสารกันแล้ว เพราะว่าอายุที่จะพูดแล้วคนอื่นไม่เข้าใจ ส่วนเด็กรุ่นใหม่นั้นไม่ต้องถามเลย ไม่มีใครพูดกันแล้ว หากสืบป่าแพก็คงจะไม่มีใครให้ดูเป็นต้นแบบแล้ว ละว้าก็คงจะจบสิ้นกัน”¹³

ภาพแสดงผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมของชาวละว้ากเชียงใหม่ ผลิตโดยแม่แพ

¹³ การสัมภาษณ์ นายแสวง รังสิมกุล อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 10 ตำบลห้วยขมิ้น เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์

ภาพแสดง ที่อยู่อาศัย และเครื่องทอผ้าแบบดั้งเดิมที่ใช้มือและเท้า

3) กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง

คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านพุน้ำร้อน ชุมชนแห่งนี้มีความสะอาด มีระเบียบเรียบร้อย มีวัดและโรงเรียนอยู่ใกล้กัน มีศูนย์รวมจิตใจอยู่ที่ พระครูวิสิฐสุวรรณคุณ หรือพระอาจารย์แสนห์ เจ้าอาวาสวัดพุน้ำร้อน หลวงพ่อพระครูวิสิฐสุวรรณคุณถือว่าเป็นบุคคลที่เป็นต้นแบบการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านพุน้ำร้อนอย่างเข้มแข็ง และยังช่วยส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนรู้จักและรักษาประเพณีวัฒนธรรมของตนเอง อีกทั้งยังส่งเสริมสืบสานศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต สร้างความยั่งยืนให้กลุ่มลาวครั้งด้วยการเชื่อมโยงเครือข่ายภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่มอย่างเข้มแข็ง นอกจากนี้ยังสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นกับกลุ่มสมาชิกชุมชน มีการสร้างโฮมสเตย์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมถึงความพยายามจัดกิจกรรมเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชุมชน มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์ชุมชน ผ้าทอลวดลายต่าง ๆ อาหารและของใช้อีกมากมาย จากการสัมภาษณ์พระสงฆ์ในวัดพุน้ำร้อน ได้ทราบข้อมูลว่า

“ชุมชนลาวครั้งบ้านพุน้ำร้อน มีความภูมิใจในชาติพันธุ์ของตน โดยมีวัดพุน้ำร้อนเป็นศูนย์รวมจิตใจ สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี วัฒนธรรมจังหวัดเข้ามาร่วมกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมชุมชนเสมอ บางครั้งก็พาไปทำกิจกรรมในที่ต่าง ๆ อีกด้วย”¹⁴

ภาพแสดงการร่วมกิจกรรมพิธีหามบุษบกแห่งพระพุทธรูปของกลุ่มลาวครั้งบ้านพุน้ำร้อน

¹⁴ จากการสัมภาษณ์ พระครูวิสิฐสุวรรณคุณ เจ้าอาวาสวัดพุน้ำร้อน อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2566

จากการลงพื้นที่วิจัยสำรวจชุมชนพบว่า ชาติพันธุ์ลาวครึ่งบ้านพุน้ำร้อน และชาติพันธุ์ลาวครึ่งบ้านบ่อกรู อยู่ในทำเลพื้นที่ราบ ใกล้แหล่งน้ำ และมีความเข้มแข็งทั้งเรื่องสมาชิกในชุมชน ประเพณี วัฒนธรรม ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม การเชื่อมโยงเครือข่าย กิจกรรมต่าง ๆ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ชาติพันธุ์ระบุว่า มีสมาชิกจำนวนน้อยลงมาก กิจกรรมชุมชนมีอยู่บ้าง เพราะชาวละว้าถูกกลืนด้วยวัฒนธรรมของคนไทยและวิถีคนเมือง ซึ่งในระยะหลังมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามารวบรวมข้อมูล เรื่องรวมวิถีชีวิต กิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น ภาษา อาหาร การแต่งกาย แต่เป็นไปเพื่อการเก็บรักษาข้อมูลเพื่อการศึกษาในอนาคตเท่านั้น สำหรับชาติพันธุ์กะเหรี่ยง อยู่ในพื้นที่ทางไกล มีธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ประเพณีวัฒนธรรมเข้มแข็ง สมาชิกในชุมชนมีความเป็นมิตร และเปิดรับการเรียนรู้

4.1.2 กิจกรรมกระบวนการเสริมคุณค่าด้วยปัญญาพลังชุมชน

1. กิจกรรมสืบค้นตัวตนของเรา

คณะวิจัยลงพื้นที่จัดกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เป็นลักษณะกิจกรรมสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนรู้และเข้าใจความสำคัญของการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของตน เพื่อลดความความรู้สึกด้อยค่าตนเอง ด้วยผลกระทบจากการที่บุคคลภายนอกมองว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งแปลกแยกและแตกต่างกับตนอย่างมากมาช้านานหลายชั่วอายุคนมาแล้ว ทั้งจากภาษาพื้นถิ่นที่ฟังไม่เข้าใจ เสื้อผ้าแต่งกายที่ดูไม่ทันสมัยทั้งลวดลายและสีสัน อาหารการกินที่ดูไม่น่ากิน บ้านช่องก็ดูไม่แน่นอนหนา อาศัยอยู่ป่าอยู่ดอย ไม่น่าดูน่ามอง การศึกษาก็ไม่มี และที่สำคัญคือ การแบ่งเขตความเป็นมนุษย์ด้วยคำว่า พวกเขา เหล่านั้นไม่ใช่คนไทย กิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตซึ่งกันและกัน สร้างมิตรภาพ ด้วยการเล่าเรื่องแห่งความภูมิใจของตน บรรพบุรุษและความเป็นมาของตน ความเป็นมาของภาษา ลวดลาย เสื้อผ้าการแต่งกายที่ล้วนมีความหมายทั้งสิ้น เพื่อลดความรู้สึกเป็นอื่นที่แตกต่างกัน

2. สร้างคุณค่าจากความเป็นเรา

จากการลงพื้นที่วิจัยทั้ง 3 แห่ง 3 กลุ่มชาติพันธุ์ และได้ศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารและข้อมูลในเชิงพื้นที่ในชุมชนกะเหรี่ยงบ้านกล้วย ชุมชนละว้าบ้านกกเคียง และชุมชนลาวครึ่งบ้านพุน้ำร้อน คณะผู้วิจัยพบว่า แต่ละกลุ่มชาตินั้นมีวัฒนธรรมของตนเองทั้ง ภาษา การแต่งกาย อาหารการกิน

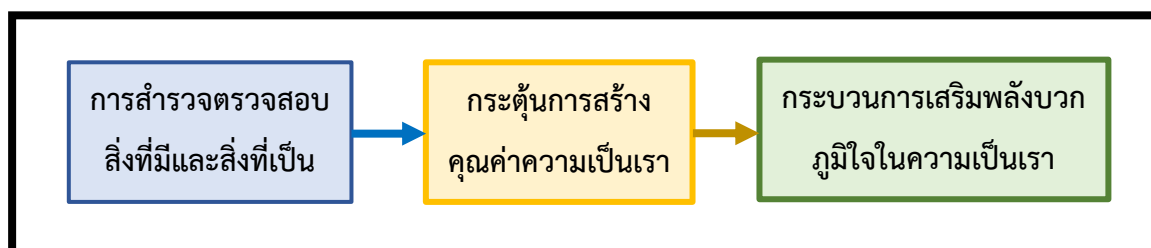
และสิ่งเหล่านี้เปรียบได้กับต้นทุนที่เป็นทรัพย์สินของชุมชน และทรัพย์สินนี้สามารถแปลงเปลี่ยนเป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่ไม่มีวันหมดปัจจัยทางการผลิตนี้เลย

คณะผู้วิจัยได้พิจารณาองค์ประกอบสำคัญต่างๆ มีความเห็นร่วมกันว่า

1. พื้นที่ชุมชนชาติพันธุ์ละว้าบ้านกกเชียง มีสมาชิกชุมชนที่เป็นชาวละว้าแท้คงเหลืออยู่น้อยมาก วัฒนธรรมต่างๆ ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ก็อาจจะไม่มีผู้สืบทอดต่อ คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่าในพื้นที่วิจัยนี้จะทำการศึกษาวิจัยได้เพียงแค่จากเอกสารและการลงพื้นที่สำรวจเท่านั้น

2. พื้นที่ชุมชนชาติพันธุ์ลาวครั่ง บ้านพุน้ำร้อน และบ้านบ่อกรุ เป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือ หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน ดูแล และโปรโมทผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่งเป็นอย่างดีและต่อเนื่อง จนมีความเข้มแข็งในระดับที่พึ่งพาตนเองได้ คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่าในพื้นที่วิจัยนี้จะทำการศึกษาวิจัยได้เพียงแค่จากเอกสาร การลงพื้นที่สำรวจ และการนำมาเป็นต้นแบบเพื่อพัฒนาชุมชนอื่นๆ ต่อไปเท่านั้น

3. พื้นที่ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง บ้านกล้วย เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเข้มแข็ง มีทั้งกลุ่มด้ายขาวและกลุ่มด้ายเหลือง แต่สมาชิกในชุมชนก็อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี ให้ความร่วมมือและมีพลังของการมีส่วนร่วมอย่างมาก มีความเป็นอยู่แบบพึ่งพาตนเอง มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีมิตรไมตรีที่ดีงาม หากแต่ยังขาดการดูแล การเข้าถึง และการสนับสนุนจากภาครัฐและหน่วยงานเอกชนอื่นๆ เพราะชุมชนบ้านกล้วยแห่งนี้ อยู่ห่างจากตัวจังหวัดสุพรรณบุรีถึง 135 กิโลเมตร และต้องใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 2 ชั่วโมง 20 นาที คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่าในพื้นที่วิจัยนี้สมควรต่อการพัฒนาต่อไปได้ จึงใช้พื้นที่ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงพัฒนากระบวนการวิจัยต่อไปดังนี้

2.1 กิจกรรมเสริมคุณค่าความเป็นเรา

ในส่วนของกิจกรรมนี้เกิดขึ้นเพราะผู้วิจัยเชื่อว่า “ไม่มีเสียงของผู้ใดที่จะมีพลังได้มากเท่าเสียงของสมาชิกในกลุ่มของพวกเขาเอง” จึงได้วางแผนจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าของตนเอง ในการนี้ได้เชิญผู้ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังยาว สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลวังยาว กำนันตำบลวังยาว ผู้ใหญ่บ้าน ราษฎรชุมชน สมาชิกชุมชน เจ้าคณะตำบลวังยาว และเจ้าอาวาสวัดบ้านกล้วย ร่วมกันแลกเปลี่ยนเพื่อสังเคราะห์ศิลปวัฒนธรรมที่ควรพัฒนาต่อ ควรปรับปรุง ควรปรับเปลี่ยน หรือควรแปรสภาพให้มีมูลค่า สร้างรายได้บนความปกติของวิถีชีวิต

2.2 กิจกรรมกระบวนการเสริมพลังบวกสร้างภูมิใจในความเป็นเรา คณะผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมนี้ขึ้นในระหว่างวันที่ 25 – 26 เมษายน 2566 ณ อาคารเอนกประสงค์ วัดบ้านกล้วย โดยเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่ได้วางแผนไว้แล้วนั้น นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประสานเชิญประธานชมรมท่องเที่ยวอำเภอด่านช้างเข้าร่วมกิจกรรมนี้ด้วย มีรายละเอียดดังนี้

ในการนี้ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังยาว ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาชุมชนกะเหรี่ยงบ้านกล้วยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า

“ชุมชนแห่งนี้ เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งเรื่องความสามัคคี มีทรัพยากรสำคัญคือ ประเพณีต่างๆ การจะพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ในฐานะที่ผมเป็นตัวแทนของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นมีความยินดีอย่างมากที่เห็นหน่วยงานอื่นๆ เข้ามากระตุ้นและเสริมแรงผลักดันให้ชุมชนเติบโตขึ้น และพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนแห่งนี้ต่อไป”¹⁵

¹⁵ การสัมภาษณ์ นายสุรศักดิ์ ชาวบ้านกร่าง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังยาว เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2566

ภาพแสดงการมีส่วนร่วมของหน่วยงานท้องถิ่นกับชุมชน

ภาพแสดงกิจกรรมปลูกคุณค่าที่น่าภูมิใจ ของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านกล้วย

คณะผู้วิจัยได้เห็นความกังวลใจและความรู้สึกแตกต่างของสมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านกล้วย จึงจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันระหว่างนิสิตวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ กับชุมชน เพื่อลดความกังวลใจและเพิ่มความมั่นใจในคุณค่าของตนเองที่มีอยู่อย่างเต็มเปี่ยม

ปราชญ์ชุมชนชาวกะเหรี่ยง ได้กล่าวความรู้สึกกับคณะวิจัยว่า

“รู้สึกดีใจมากที่คณะอาจารย์ นิสิตนักศึกษา เห็นความสำคัญของพวกชาวบ้านอย่างเรา คนส่วนใหญ่จะเห็นเราเหมือนพวกต่างด้าว เป็นคนที่เข้ามาอาศัยประเทศไทย พูดภาษาไทยก็ไม่ชัด สื่อสารก็ไม่ค่อยได้ พวกเราอยากให้คนไทยมองพวกเราเหมือนคนไทยคนหนึ่ง พวกเรารักแผ่นดินไทย รัก

พระเจ้าอยู่หัว แต่พวกเราก็ภูมิใจในตัวพวกเรา จะพยายามทำตามแนวทางที่อาจารย์และท่านอื่นๆ
แนะนำ”¹⁶

ภาพแสดงกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนกระเหรี่ยงบ้านกล้วย

สรุปได้ว่า หลังจากได้ศึกษาข้อมูลทั้งเชิงเอกสารและการสำรวจพื้นที่ จึงนำข้อมูลที่ได้มา วิเคราะห์บริบทพื้นที่วิจัยทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ ชุมชนชาติพันธุ์ลาวครั่ง ชุมชนชาติพันธุ์ละว้า ชุมชนชาติพันธุ์ กระเหรี่ยง พบว่า ชุมชนชาติพันธุ์กระเหรี่ยงบ้านกล้วย มีคุณลักษณะ สมาชิกชุมชน อัตลักษณ์ชุมชน ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไปได้ อีกทั้งชุมชนแห่งนี้มี ภูมิสังคมที่สำคัญ เช่นการนับถือพระพุทธศาสนา และมีลำห้วยไหลผ่านชุมชน มีสมาชิกในชุมชนที่มีความร่วมมือ ร่วมใจเป็นอย่างดี การจัดกิจกรรมทั้ง 2 กระบวนการถือว่าประสบความสำเร็จอย่างมาก เพราะสามารถ ดึงศักยภาพ ความมั่นใจ ความกล้าที่จะก้าวต่อไปอย่างมั่นคง

¹⁶ การสัมภาษณ์ นายชาติ งามยิ่ง ปราชญ์ชุมชนชาติพันธุ์กระเหรี่ยงบ้านกล้วย เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2566

4.2 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ในประเด็นต่อไปนี้

4.2.1 สารวจสิ่งที่มีอยู่

คณะผู้วิจัย ได้ลงพื้นที่วิจัยทั้ง 3 แห่ง ทำให้ผู้วิจัยค้นพบแนวโน้มการพัฒนากิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากสิ่งที่เรียกว่าต้นทุนธรรมชาติหรือภูมิสังคม ซึ่งมีอยู่ของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านกล้วย แบบมีส่วนร่วมหลายประการด้วยกัน ได้แก่

1) ข้าวไร่ เป็นข้าวที่มีลักษณะเม็ดป้อม ๆ กลม ๆ เมื่อหุงสุกแล้วบริเวณผิวสัมผัสจะมี ความกรุบ ๆ เล็กน้อย ในภาพรวมถือว่าอร่อยกว่าข้าวเจ้า ที่จำหน่ายทั่วไป

ภาพข้าวไร่ที่กะเทาะเปลือกเรียบร้อยแล้ว

และจากการสอบถามสมาชิกชุมชนที่ทำข้าวไร่ ได้อธิบายให้คณะผู้วิจัยฟังว่า

“การทำข้าวไร่นั้นทำยากมาก ต้องรอน้ำฝนเท่านั้น และถ้าปีไหนฝนตกชุกหรือแล้งเกินไป ข้าวก็จะเสียหาย ได้ผลผลิตน้อยลง อาจจะไม่เพียงพอต่อการเก็บไว้กินตลอดปี แต่คนในชุมชนแห่งนี้จะแบ่งปันกัน ถ้าบ้านไหนมีข้าวไม่พอกินตลอดปี บ้านที่มีข้าวก็จะแบ่งให้กัน”¹⁷

¹⁷ จากการสัมภาษณ์ นายจะเอ งามยิ่ง สมาชิกชุมชนบ้านกล้วย เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2566

2) ผ้าทอมือ เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า ชชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีวัฒนธรรมการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ดังนี้

ภาพแสดงผลิตภัณฑ์ผ้าผ้าทอมือสีและลวดลายของชุมชนกะเหรี่ยง

ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับผ้าทอมือ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านงานทอและรวมกลุ่มกันทอผ้า ได้ให้ข้อมูลว่า “ชุมชนแห่งนี้มีการรวมกลุ่มทอผ้า แต่โดยหลักๆ แล้วจะทอเมื่อว่างจากงานในไร่นาสวนเท่านั้น การทอผ้าในแต่ละชิ้นใช้เวลานานมาก การทอผ้าของพวกเราเนั้น ถ้าหากมีเวลาว่างพร้อมกันก็จะรวมกลุ่มกันทอ หรือทออยู่ที่บ้านของตนเองก็ได้ ส่วนการขายจะรู้กันเองอยู่แล้วว่าบ้านไหน

มีผ้าทอเสร็จแล้ว หรือไม่ก็จะเป็นการบอกต่อกัน บางที่ทางจังหวัดก็มีติดต่อมาให้เข้าไปขายในงานของ จังหวัดก็มี โดยเฉลี่ยแล้วผ้าทอมือจะมีราคาอยู่ที่ 2,500 – 4,000 บาท ราคาจะขึ้นอยู่กับความยากง่าย ของลายที่ทอ”¹⁸

3) ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงชุมชนบ้านกล้วย มีความเข้มแข็งด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของตนเองอย่างดี เห็นได้จากการพยายามฝึกเด็กรุ่นใหม่ให้มีความรักในวัฒนธรรมของตนเอง และกล้าแสดงออก เช่นนี้

ภาพกิจกรรม ศิลปะการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

ปราชญ์ชุมชนท่านหนึ่งได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านกล้วย ไว้ว่า

¹⁸ จากการสัมภาษณ์ นางสะติ ปัญญา สมาชิกชุมชนบ้านกล้วย เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2566

“การแสดงที่เล่าวิถีชีวิตของพวกเราทั้ง 12 เดือน เรียกว่า รำตง นอกจากผู้รำที่เป็นผู้ใหญ่แล้ว พวกเรายังช่วยกันฝึกเด็กๆ เพื่อให้เขาได้สืบทอดวัฒนธรรมด้านการแสดงของกะเหรี่ยงต่อไป อาจารย์ผู้ฝึกสอนก็คือ พ่อชาลี งามยิ่ง และแม่สะดี ปัญญา เป็นหลัก ส่วนการติดฟิล์ม ก็มีการฝึกเด็กบ้างแล้ว ซึ่งตอนนี้ทางโรงเรียนบ้านกล้วย ก็สนับสนุนการอนุรักษ์ศิลปะการแสดง โดยให้ขึ้นไปสอนเด็กนักเรียนอีกด้วย”¹⁹

ภาพการแสดงติดฟิล์ม เครื่องดนตรีของชาวกะเหรี่ยง

¹⁹ จากการสัมภาษณ์ นายจะเอ งามยิ่ง สมาชิกชุมชนบ้านกล้วย เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2566

4.2.2 สร้างสรรค์ผลงานจากสิ่งที่มี

คณะผู้วิจัย สมาชิกชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครองท้องถิ่น วัด ได้ร่วมกันประชุมวางแผนทางการพัฒนาชุมชน พัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้วยกระบวนการชุมชนแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในการสร้างเงื่อนไข กติกา ที่เป็นข้อตกลงร่วมกัน

ภาพกิจกรรมการจัดทำฐานวัฒนธรรมชุมชน

4.2.3 พัฒนาศักยภาพการสร้างมูลค่า

ในขั้นตอนนี้ คณะวิจัย ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้ประชุมสัมมนาแบบมีส่วนร่วมเจาะลึก (participant meeting) เป็นการสนทนากลุ่มในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือสร้างมูลค่าจากอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชุมชนและวัฒนธรรมชุมชน กระบวนการเพิ่มมูลค่าวัฒนธรรมชุมชน แบบมีส่วนร่วม โดยกิจกรรมต่าง ๆ ได้รับความร่วมมือจากวัฒนธรรมจังหวัด เป็นวิทยากรให้ความรู้จุดเด่นและคุณค่าของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ร่วมกับพัฒนาชุมชนจังหวัด เป็นวิทยากรบรรยายกระบวนการสร้างมูลค่าจากผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชน เพื่อวางแผนทางการบริหารจัดการทรัพยากรชุมชนให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุดตามแนวทางพระพุทธศาสนา สร้างความเข้มแข็งและกระบวนการเชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายที่จะพัฒนาศู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านกล้วย ซึ่งได้ร่วมกันออกแบบเป็น 6 ฐาน ดังนี้

1) **จุดที่ 1 สถานีต้อนรับ** นักเรียน นักศึกษา/นักท่องเที่ยว ณ อาคารศูนย์เรียนรู้พุทธรักษา วัฒนธรรม วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ ชม VTR ประวัติความเป็นมาชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านกล้วย ชมตัวอย่างผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมชุมชน

2) **จุดที่ 2 ฐานสัญญา** บริเวณลานต้นขนุน 100 ปี แผ่นดินแห่งสัญญา ชมการแสดงดนตรีและฟังเพลง ชิมขนมทองหยี้ยว และอาหารพื้นบ้านอื่น ๆ ชิมน้ำสมุนไพร เพลิดเพลินกับกิจกรรมแฟนท์ กระเป๋าค่า

3) **จุดที่ 3 ฐานผู้นำจิตวิญญาณ** ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงด้ายขาว ชมพิธีผูกข้อมือ

4) **จุดที่ 4 ฐานปราชญ์ชุมชน** อาจารย์ชาลี งามยิ่ง ฟังเรื่องเล่าวิถีชีวิตชุมชนชาวกะเหรี่ยง และชมอุปกรณ์ เครื่องมือประกอบอาชีพในสมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน

5) **ฐานที่ 5 ฐานสัมผัสชีพ** พบกับสินค้าชุมชนผ้าทอมือชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ชมการสาธิตการทอผ้าด้วยมือ ชมอุปกรณ์การทอผ้า รับฟังการอธิบายลวดลายของผ้าทอมือ อิ่มเอมกับชิมอาหารและเครื่องดื่มจากสมาชิกในชุมชน เลือกซื้อผลผลิตจากศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์ไร้กำนันดิน

6) **ฐานที่ 6 ฐานพิธีกรรม** ชมสถานที่ไหว้จุฬามณี (เจ้าวัด) รับฟังเรื่องราวการประกอบพิธีกรรม ความเชื่อ ของชาวกะเหรี่ยงด้ายเหลือง

จากนั้นคณะนักท่องเที่ยว เดินทางกลับมายังฐานที่ 1 เพื่อพักผ่อนตามอัธยาศัย ณ อาคารศูนย์เรียนรู้พัฒนาธรรมวิทยาลัสังฆสัพพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ รับชมการแสดงศิลปะพื้นบ้าน (รำตง)

นอกจากนี้ ประธานชมรมท่องเที่ยวอำเภอด่านช้าง ร่วมกับท่านกำนันตำบลวังยาว จะร่วมกันพัฒนาบ้านพักในชุมชนให้เป็น โฮมสเตย์ ที่ได้มาตรฐาน สะอาด สะดวก ปลอดภัย แต่ยังคงความเป็นธรรมชาติ และมีกลิ่นไอของวิถีวัฒนธรรมกะเหรี่ยงสมบูรณ์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน

สรุปได้ว่า วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ของการดำเนินงานรูปแบบการจัดการกระบวนการที่เป็นแนวทางการศึกษาในการจัดเก็บข้อมูลพร้อมทั้งปฏิบัติการ ทั้ง 3 กลุ่มชาติพันธุ์ ด้วยการประชุมสัมมนาแบบมีส่วนร่วมเจาะลึก (participant meeting) เพื่อหาข้อสรุปในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือสร้างมูลค่าจากอัตลักษณ์ชุมชน จากการเก็บจากรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ที่จัดเก็บข้อมูลในการรวมกลุ่มสมาชิกในชุมชน เมื่อชุมชนเลือกผลิตภัณฑ์ที่จะพัฒนาได้แล้ว จากนั้นคณะผู้ทำวิจัยจึงร่วมกันวางแผนเป็นขั้นตอนและเป็นการทำงานร่วมกันกับสมาชิกในชุมชนชาติพันธุ์ ด้วยการการปฏิบัติการพัฒนาผลิตภัณฑ์และสร้างมูลค่าจากอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ พบว่า ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีแนวปฏิบัติที่จะพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำนวน 6 ฐาน ซึ่งมีการเชื่อมโยงเครือข่ายพัฒนาร่วมกับชมรมท่องเที่ยวอำเภอด่านช้าง ร่วมกับท่านกำนันตำบลวังยาว จะร่วมกันพัฒนาบ้านพักในชุมชนให้เป็น โฮมสเตย์ ที่ได้มาตรฐาน สะอาด สะดวก ปลอดภัย แต่ยังคงความเป็นธรรมชาติต่อไป

4.3 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ในประเด็นต่อไปนี้

4.3.1 กิจกรรมเชื่อมโยงเครือข่าย

คณะผู้วิจัยร่วมกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง และวัดบ้านกล้วย ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมสัมพันธ์ พิธีผูกข้อมือ เดือน 9 ครั้งที่ 1 ขึ้นเมื่อวันที่ 11 – 12 สิงหาคม 2566 ณ ศาลาเอนกประสงค์วัดบ้านกล้วย ในการนี้รับความร่วมมือจาก คุณนพพล คงนาคดี (อาจารย์ทิวา) ผู้นำชุมชนกะเหรี่ยงสังขละ จังหวัดกาญจนบุรี และเครือข่ายชาวกะเหรี่ยงจากประเทศพม่าที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย จำนวน 80 คน เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้

ภาพแสดงกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มเครือข่ายชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

จากการสัมภาษณ์กับกลุ่มเครือข่าย ได้ให้ข้อมูลว่า

“การพัฒนากิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนี้ จะต้องอาศัยความสามัคคี และการมีส่วนร่วม เพราะวัฒนธรรมของเรามีอยู่ที่นี่สามารถสร้างมูลค่าที่จะเกิดรายได้ในอนาคต และจะเป็นรายได้ที่ยั่งยืนอีกด้วย กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนจะเป็นแรงกระเพื่อมต่อภาครัฐและภาคเอกชนให้เข้ามาร่วมพัฒนาอีกทาง”²⁰

ภาพกิจกรรมของอาจารย์นवल คงนาคติ (อ.ทิวา) อาจารย์ชาลี งามยิ่ง และนักแสดงลิเกจากพม่า

ผู้ปกครองส่วนท้องถิ่น มีความเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ไว้ว่า

“การจัดกิจกรรมเรียกขวัญเดือน 9 ของชาวกะเหรี่ยงด้ายขาว ด้วยการเชื่อมโยงเครือข่ายนี้ ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีและมีประโยชน์อย่างมาก เพราะชุมชนจะได้รู้ด้วยตนเองว่ายังขาดหรือพร่องในสิ่งใดบ้าง เขาและเราแตกต่างกันอย่างไร เราจะพัฒนาต่ออย่างไร อีกทั้งยังมีต้นแบบหรือที่ปรึกษาอีกด้วย”²¹

²⁰ จากการสัมภาษณ์ นายนवल คงนาคติ ผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงสังขละ เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2566

²¹ จากการสัมภาษณ์ นายสุรศักดิ์ ชาวบ้านกร่าง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังยาว เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม

4.3.2 สร้างรายได้ให้ชุมชน

สำหรับกิจกรรมเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อสร้างรายได้นั้น คณะผู้วิจัยและผู้นำสมาชิกชุมชน ปรากฏท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านกล้วย ได้สร้างองค์ความรู้ที่มีความเข้มแข็ง ด้วยกระบวนการเชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายที่จะพัฒนาสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น ตามรอยเส้นทางชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ได้ไปศึกษาดูงาน และจัดกิจกรรมสัมมนาเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงร่วมกับประธานคณะทำงานตลาดโอ๊ะป่อย โดยผู้ใหญ่คุณภักทพงศ์ วงศ์กิจเกษม เป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้ เชิดชูสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์กะเหรี่ยง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ประธานคณะทำงานตลาดโอ๊ะป่อย ได้พาเยี่ยมชมร้านค้าในตลาด ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในตลาด การแปรรูปอาหาร ข้าวของ เครื่องใช้ เพื่อสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชน ซึ่งประธานคณะทำงานตลาดโอ๊ะป่อยได้ให้คำแนะนำว่า

“การสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนจะต้องมีเครือข่ายที่ดี ต้องสร้างพันธมิตรกับคนรอบข้าง เช่น เทศบาล อบต ชมรมท่องเที่ยวอำเภอ วัฒนธรรมจังหวัด และต้องเข้าร่วมกิจกรรมของส่วนรวม เพื่อสร้างโอกาสให้ตนเองด้วย การทำตลาดชุมชนนั้นไม่ใช่เรื่องยาก เราต้องตั้งคณะกรรมการบริหาร และต้องให้โอกาสกับสมาชิกในชุมชนของเราก่อนบุคคลภายนอก เราต้องซื่อสัตย์และจริงใจ เป็นมิตรต่อผู้มาเยือน ยินดีให้บริการกับทุกคน”²²

กิจกรรมเชื่อมโยงเครือข่ายพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม

²² จากการสัมภาษณ์ ผู้ใหญ่คุณภักทพงศ์ วงศ์กิจเกษม เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2566

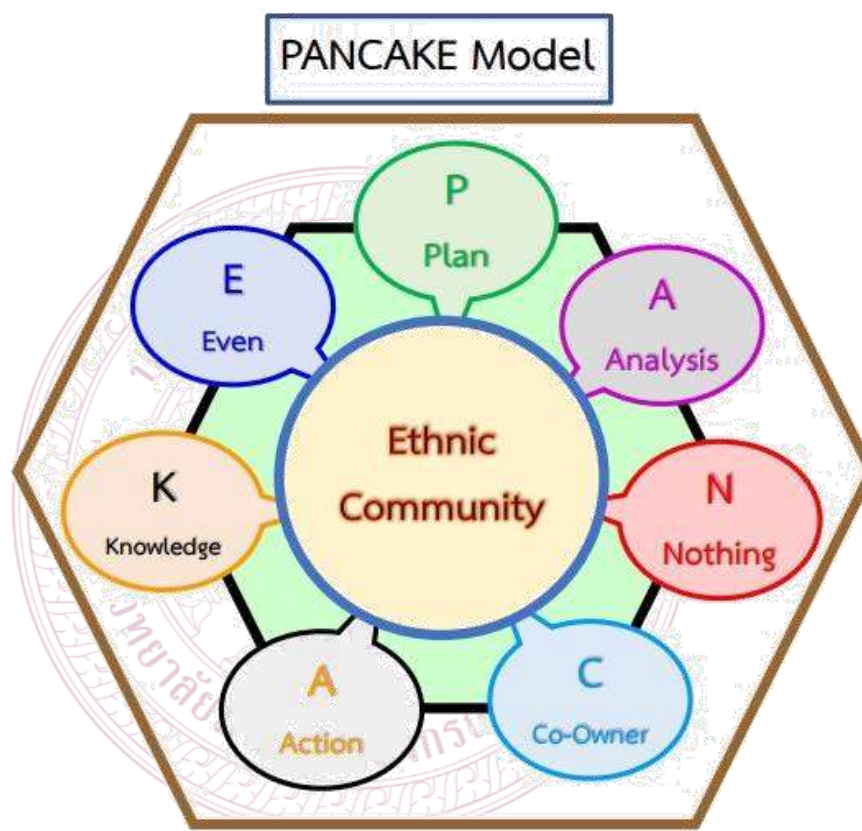

กิจกรรมสัมมนากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม

การเข้าร่วมกิจกรรมเชื่อมเครือข่ายในครั้งนี้ ทำให้กลุ่มผู้นำชุมชน ได้รับแรงบันดาลใจ และความมั่นใจมากยิ่งขึ้น คณะผู้วิจัยได้เห็นถึงพลังใจที่ตัวแทนกลุ่มมุ่งมั่นจะกลับไปพัฒนาชุมชนของตนเอง อย่างมากมาย ทำให้เชื่อได้ว่าการพัฒนาชุมชนใดก็ตามนั้น จะต้องมีการพัฒนาที่เป็นแบบแผน เปลี่ยนแปลงตัวเองด้วยตัวเอง พัฒนาตนเองจากฐานของตนเองจะมั่นคงกว่าการทำเทคโนโลยี วิธีการกระบวนการของผู้อื่นเข้ามาใช้ โดยไม่ได้ผ่านกระบวนการทางชุมชนของตนเสียก่อน จะทำให้กิจกรรมต่างๆ ของชุมชนดำเนินไปอย่างไม่มียั่งยืน

4.4 องค์ความรู้จากงานวิจัย

คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ จากกระบวนการทำกิจกรรม ออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปใช้กับการพัฒนาชุมชนอื่นๆ ซึ่งง่ายต่อการทำความเข้าใจและการนำไปใช้เรียกว่า PANCAKE Model มีรายละเอียด ดังนี้

P = Plan การวางแผน ถือเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกของการทำกิจกรรม ซึ่งต้องมีการวางแผนที่ดี ประเมิน และทบทวนแผนอยู่เสมอ

A = Analysis การคิด วิเคราะห์ร่วมกัน เป็นการร่วมกันพิจารณาวิเคราะห์หาแนวทาง วิธีการ ปัญหาและอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้น

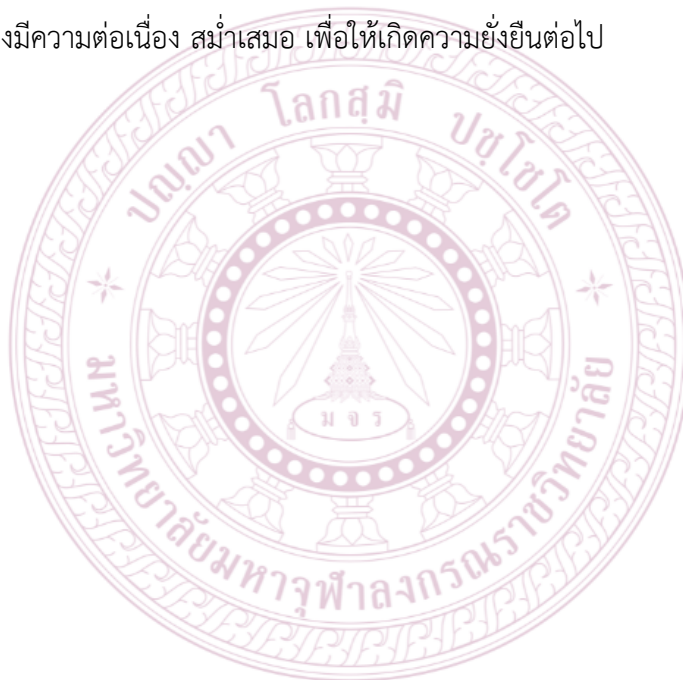
N = Nothing ไม่มีอะไรที่เป็นไปไม่ได้ ถือเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการทำงานร่วมกัน เพราะถ้าเรามั่นใจในสิ่งที่ทำ มั่นใจในทีม ความสำเร็จย่อมเป็นจริงนานอน

C = Co-owner เป็นเจ้าของร่วมกัน ปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้า พัฒนาไปในทิศทางที่ต้องการได้นั้น จะต้องอาศัยความเป็นเจ้าของร่วมกัน

A = Action การลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง กิจกรรมใด ๆ จะไม่สามารถสำเร็จลงได้ หากมีการวางแผนงาน มอบหมายงาน แต่ไม่มีการปฏิบัติอย่างเต็มกำลังความสามารถ ตามหน้าที่

K = Knowledge การพัฒนาความรู้ การพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องถือเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาชุมชน การก้าวทันองค์ความรู้ใหม่ เทคโนโลยีใหม่ มีความจำเป็นอย่างยิ่ง

E = Even เป็นประจำสม่ำเสมอ การทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม โดยเฉพาะเกี่ยวกับ ประเพณี วัฒนธรรม จะต้องมีความต่อเนื่อง สม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเพื่อการพัฒนา เรื่อง “การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยผู้วิจัยนำเสนอการศึกษาข้อมูลซึ่งอยู่ในกรอบของวัตถุประสงค์การวิจัยในประเด็น 1) เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี 2) เพื่อพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี และ 3) เพื่อเชื่อมเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล องค์ความรู้ใหม่ และข้อเสนอแนะ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 การวิเคราะห์อัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

จากการศึกษาเชิงเอกสารและการลงพื้นที่วิจัยเพื่อสำรวจบริบทชุมชนเชิงประจักษ์ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ พบว่าบริบทพื้นที่วิจัยทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ ชุมชนชาติพันธุ์ลาวครั่ง ชุมชนชาติพันธุ์ละว้า ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง พบว่า

ชุมชนชาติพันธุ์ลาวครั่ง บ้านพุน้ำร้อน และบ้านบ่อกรู เป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือ หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน ดูแล และประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่งเป็นอย่างดีและต่อเนื่อง จนมีความเข้มแข็งในระดับที่พึ่งพาตนเองได้ คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่าในพื้นที่วิจัยนี้จะทำการศึกษาวิจัยได้เพียงแค่จากเอกสาร การลงพื้นที่สำรวจ และการนำมาเป็นต้นแบบเพื่อพัฒนาชุมชนอื่นๆ อย่างดีต่อไปเท่านั้น

ชุมชนละว้าบ้านกกเขียง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งนี้มานานหลายร้อยปี มีประชากรน้อย มักตั้งบ้านเรือนปะปนอยู่กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น กลุ่มลาวครั่ง ลาว และมีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมจนทำให้กลุ่มประชากรละว้าเริ่มลดน้อยลง แม้แต่ภาษาก็เริ่มมีการสูญหาย คนรุ่นใหม่ไม่นิยมสื่อสารด้วยภาษาละว้าอีกแล้ว คงมีแต่เพียงกลุ่มผู้สูงอายุที่ใช้ภาษาละว้าสื่อสารกันเฉพาะกลุ่มเท่านั้น

ส่วนชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านกล้วย มีคุณลักษณะ สมาชิกชุมชน อัตลักษณ์ชุมชน ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไปได้ อีกทั้งชุมชนแห่งนี้มีที่ตั้งลำห้วยไหลผ่าน มีสมาชิกในชุมชนที่มีความร่วมมือร่วมใจกันอย่างดี คณะวิจัยการจัดกิจกรรมต่อทั้ง 2 กระบวนการ และถือว่าประสบความสำเร็จอย่างมาก เพราะสามารถถึงศักยภาพ ความมั่นใจ ความกล้าที่จะก้าวต่อไปอย่างมั่นคง

5.1.2 การพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

คณะผู้วิจัยพบว่า ชุมชนชาติพันธุ์ละว้า มีเพียงแกนนำเพียง 3-4 คน ที่ยังคงพยายามอนุรักษ์อัตลักษณ์ของตนไว้ เด็กรุ่นใหม่ไม่ให้ความสนใจ กิจกรรมในชุมชนมีผู้เข้าร่วมน้อย ส่วนชุมชนชาติพันธุ์ลาวครั่ง เป็นชุมชนใหญ่ มีความร่วมมือร่วมใจกันอย่างดี มีศูนย์รวมอยู่ที่วัดพุน้ำร้อน มีแนวคิดเรื่องการพัฒนาและการอนุรักษ์อย่างชัดเจน กิจกรรมทางวัฒนธรรมเป็นที่ยอมรับของจังหวัด มีการพัฒนาที่พัก โฮมสเตย์ รีสอร์ทไว้รองรับนักท่องเที่ยวอยู่แล้ว ส่วนชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง มีความพร้อมต่อการพัฒนาทั้งผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว สมาชิกชุมชน ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่น ส่วนงานการปกครอง ชมรมการท่องเที่ยว มีส่วนร่วมกันวางแผนทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น อาหาร การแต่งกาย การละเล่น ดนตรี ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน ได้ร่วมกันวางแผนจัดกระบวนการพัฒนากิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด และที่สำคัญต้องสามารถก้าวไปสู่การสร้างฐานรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างมีคุณภาพ สำหรับกระบวนการพัฒนากรรมนั้น ได้แบ่งออกเป็น 3 ระดับด้วยกัน คือ

1) สำรวจสิ่งที่มีอยู่ ทำให้ผู้วิจัยค้นพบแนวโน้มการพัฒนากิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากสิ่งที่เรียกว่าต้นทุนธรรมชาติหรือภูมิสังคม ซึ่งมีอยู่ของชุมชนชาติพันธุ์

กะเหรี่ยงบ้านกล้วย แบบมีส่วนร่วมหลายประการด้วยกัน ได้แก่ ข้าวไร่ ผ้าทอมือ ประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน

2) สร้างสรรค์ผลงานจากสิ่งที่มี โดยสมาชิกชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครองท้องถิ่น วัด ได้ร่วมกันประชุมวางแผนทางการพัฒนาชุมชน พัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้วยกระบวนการชุมชนแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในการสร้างเงื่อนไข กติกา ที่เป็นข้อตกลงร่วมกัน

3) พัฒนาศู่การสร้างมูลค่า ในขั้นตอนนี้ คณะวิจัย ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้ประชุมสัมมนาแบบมีส่วนร่วมเจาะลึก (participant meeting) เป็นการสนทนากลุ่มในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือสร้างมูลค่าจากอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชุมชนและวัฒนธรรมชุมชน กระบวนการเพิ่มมูลค่าวัฒนธรรมชุมชน แบบมีส่วนร่วม โดยกิจกรรมต่าง ๆ ได้รับความร่วมมือจากวัฒนธรรมจังหวัด เป็นวิทยากรให้ความรู้จุดเด่นและคุณค่าของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ร่วมกับพัฒนาชุมชนจังหวัด เป็นวิทยากรบรรยายกระบวนการสร้างมูลค่าจากผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ชุมชน วางแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรชุมชนให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุดตามแนวทางพระพุทธศาสนา สร้างความเข้มแข็งและกระบวนการเชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายที่จะพัฒนาสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านกล้วย ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ฐาน ในชุมชนของตน

5.1.3 การเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

สำหรับแนวทางการพัฒนาชุมชนชาติพันธุ์ละว่า ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีลักษณะการเก็บรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรม ภาษา อาหาร เชิงการศึกษาเรียนรู้ สำหรับชุมชนชาติพันธุ์ลาวครั้งมีรูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างดีเยี่ยม มีการเข้าร่วมกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมระดับจังหวัดและระดับประเทศอยู่เสมอ ซึ่งความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมดังกล่าวเกิดจากการที่มีผู้นำที่เชื่อมโยงเครือข่ายทางชาติพันธุ์ไว้เหนียวแน่น ส่วนชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง มีแนวทางพัฒนาชุมชนให้มีที่พักในชุมชน พัฒนาบ้านให้เป็น โฮมสเตย์ ที่ สะอาด สะดวก ปลอดภัย แต่คง

ความเป็นธรรมชาติและมรดกของวิถีวัฒนธรรมกะเหรี่ยงสมบูรณ์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ผ่านกระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายโดยผู้นำชุมชน เพื่อเสริมความเข้มแข็งและการปรับตัวร่วมทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืนต่อไป ดังนี้

กิจกรรมครั้งที่ 1 คณะผู้วิจัยร่วมกับวัดบ้านกล้วย ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมสัมพันธ์ พิธีผูกข้อมือ เดือน 9 ครั้งที่ 1 ขึ้นเมื่อวันที่ 11 - 12 สิงหาคม 2566 ณ ศาลาเอนกประสงค์วัดบ้านกล้วย ในการนี้รับความร่วมมือจาก คุณนพพล คงนาคดี (อาจารย์ทิวา) ผู้นำชุมชนกะเหรี่ยงสังขละ จังหวัดกาญจนบุรี และเครือข่ายชาวกะเหรี่ยงจากประเทศพม่าที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย จำนวน 80 คน เข้าร่วมกิจกรรม

กิจกรรมที่ 2 เป็นกิจกรรมเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อสร้างรายได้ขึ้น คณะผู้วิจัยและผู้นำสมาชิกชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านกล้วย ได้สร้างองค์ความรู้ที่มีความเข้มแข็ง ด้วยกระบวนการเชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายที่จะพัฒนาสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น ตามรอยเส้นทางชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ได้ไปศึกษาดูงาน และจัดกิจกรรมสัมมนาเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงร่วมกับประธานคณะทำงานตลาดโอ๊ะป่อย โดยมีผู้ใหญ่คุณภักทพงศ์ วงศ์กิจเกษม เป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้ เชิดชูสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์กะเหรี่ยง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน และเยี่ยมชมร้านค้าในตลาด ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในตลาด การแปรรูปอาหาร ข้าวของ เครื่องใช้ เพื่อสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชน

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า อัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม อาจเป็นเพราะความเชื่อที่แตกต่าง ประเพณี วัฒนธรรม และความเป็นมาของตน อัตลักษณ์ของกลุ่มบุคคลยังสื่อถึงความแตกต่างของวิถีชีวิตในมิติประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรม (Cultural History) ที่เป็นองค์รวมอันซับซ้อนกันของความรู้ ความเชื่อ ศิลปกรรม กฎหมาย ประเพณี ความสามารถและลักษณะนิสัยอื่นๆ ที่คนได้รับมาในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมได้

อย่างดี¹ โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีความเหมาะสมต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไปได้ อีกทั้งอาจเป็นเพราะ ชุมชนแห่งนี้มีภูมิสังคมที่สำคัญ สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ ทั้งทางด้านภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ชีวภาพ วิถีชีวิต ประเพณี ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรม ในการพัฒนาภูมิสังคมจำเป็นต้องใช้ ภูมิปัญญาของสมาชิกในชุมชนร่วมกับการพัฒนาชุมชน ให้สามารถดำเนินไปด้วยกัน² สำหรับการพัฒนาชุมชนที่มีอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่พระมหาพรชัย สิริโวโร เรียกว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เป็นลักษณะของอัตลักษณ์ร่วมระหว่าง อัตลักษณ์ส่วนบุคคลกับอัตลักษณ์ทางสังคม³ ที่เปิดโอกาสการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการไปท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้หา ประสบการณ์และความบันเทิง โดยนักท่องเที่ยวเห็นว่าคนท้องถิ่นที่ไปเที่ยวนั้นมี วัฒนธรรมที่แปลกโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์จนสามารถดึงดูดใจให้ไปท่องเที่ยวได้ อย่างไรก็ตามการพัฒนา ภูมิสังคมจำเป็นต้องใช้ ภูมิปัญญาของสมาชิกในชุมชนร่วมกับการพัฒนาชุมชน ให้สามารถดำเนินไป ด้วยกันตามแนวทางของวีรบุรุษ วอนแก่นน้อย⁴

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แนวทางการพัฒนาชุมชนชาติพันธุ์ละว้า ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีลักษณะการเก็บรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรม ภาษา อาหาร เชิงการศึกษาเรียนรู้ สำหรับชุมชนชาติพันธุ์ลาวครั้งมีรูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างดี ชุมชนชาติพันธุ์มีความพร้อมต่อการพัฒนาทั้งผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและการ

¹ อคิน รพีพัฒน์, วัฒนธรรมคือความหมาย : ทฤษฎีและวิธีการคิดของคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, พ.ศ. 2551), หน้า 2.

² ศิริพันธ์ นันสุนานนท์ และคณะ, ภูมิสังคมทางวิถีชีวิตและคุณค่าของพื้นที่สาธารณะต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชุ่มน้ำ, บทความวิจัย, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, วารสารสิ่งแวดล้อม ปีที่ 22 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม – กันยายน 2561), หน้า 41-42.

³ พระมหาพรชัย สิริโวโร และคณะ, รายงานวิจัย เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จังหวัดแม่ฮ่องสอน, (อยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. 2560), หน้า 10.

⁴ วีรบุรุษ วอนแก่นน้อย และคณะ, รายงานวิจัย เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการป่าชุมชนบ้านหินสาว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, พ.ศ. 2560), หน้า 9.

ท่องเที่ยว สมาชิกชุมชน ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่น ส่วนงานการปกครอง ชมรมการท่องเที่ยว มีส่วนร่วมกันวางแผนทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะความพยายามนำมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนที่เป็นทรัพยากรของชุมชนมาพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เพ็ญพรรณ เพ็ญพลอย⁵ ในประเด็นการพัฒนากระบวนการชุมชนสร้างสรรค์นั้น บทบาทของสมาชิกในชุมชนไม่ว่าจะเป็น กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มจิตอาสา หรือส่วนงานราชการที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะชุมชนที่มีชาติพันธุ์เดียวกัน จะมีความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักและศรัทธาในรากเหง้าและบรรพบุรุษของตน ยึดมั่นในประเพณีและวัฒนธรรมของตน การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ จึงเป็นไปเพราะความสัมพันธ์ญาติพี่น้อง การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน เป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน สะท้อนอัตลักษณ์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิตดั้งเดิม ในการส่งเสริมให้ธุรกิจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนก้าวต่อไปข้างหน้า ซึ่งทุกฝ่ายจึงต้องร่วมมือกันเพื่อคงไว้ซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรม⁶ การพัฒนาที่ดีจำเป็นต้องมีแนวคิด หลักการ กระบวนการ และวิธีการปฏิบัติ มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา ตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม เน้นการตัดสินใจหรือความคิดเห็นจะต้องเป็นกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่และไม่ขัดแย้ง ต่อความเชื่อต่างๆในชุมชน⁷ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการสร้างมูลค่า สิ่งที่ต้องคำนึงถึงอันดับแรก คือ ลูกค้า เพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการแสวงหาความคิดใหม่ ๆ ที่เป็นส่วนสำคัญในการนำความคิดเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เพื่อนำไปวางขายตามความต้องการของลูกค้า และปัญหาสำคัญคือ ความต้องการของลูกค้าที่แปรผันไปตามปัจจัยมากมาย เช่น รายได้ ความสนใจ ยุคสมัย สังคม กาลเวลา⁸

⁵ เพ็ญพรรณ เพ็ญพลอย, รายงานวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย, (อยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. 2563), หน้า 133 - 135.

⁶ ชนัญ วงษ์วิภาค, การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, พ.ศ. 2548), หน้า 176-194.

⁷ โกวิท พวงงาม, การศึกษารูปแบบและแนวทางการเสริมความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.), (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, พ.ศ. 2539), หน้า 57-63.

⁸ สาคร คันทโชติ, การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๘), หน้า ๖๗.

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การพัฒนาชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีลักษณะการเก็บรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรม ภาษา อาหาร เชิงการศึกษาเรียนรู้ สำหรับรูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายของกลุ่มชาติพันธุ์ มีการเข้าร่วมกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมระดับจังหวัดและระดับประเทศอยู่เสมอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีผู้นำที่เชื่อมเครือข่ายทางชาติพันธุ์ไว้เหนียวแน่น ตามทัศนะการสร้างเครือข่ายที่ปัจเจกบุคคล องค์กร สถาบัน ได้ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากันภายใต้วัตถุประสงค์ หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน⁹ เช่น มีการพัฒนาชุมชนให้มีที่พักในชุมชน พัฒนาบ้านให้เป็นโฮมสเตย์ ที่ สะอาด สะดวก ปลอดภัย แต่คงความเป็นธรรมชาติและมิกลีนไธของวิถีวัฒนธรรม เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การสร้างเครือข่ายนั้นจะทำให้มีการติดต่อ การแลกเปลี่ยน ข้อมูล ข่าวสาร และการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ การสร้างเครือข่ายควรสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ด้วยวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน¹⁰ ซึ่งเครือข่ายดังกล่าวควรเกิดขึ้นโดยสถานการณ์กำหนด เป็นการถือกำเนิดโดยไม่ได้เป็นไปตามธรรมชาติตั้งแต่แรก และไม่ได้เกิดจากการจัดตั้งโดยตรง แต่มีกระบวนการพัฒนาจากสถานการณ์ที่ผสมผสานอยู่ โดยเริ่มที่กลุ่มบุคคล/องค์กรมารวมกันด้วยวัตถุประสงค์กว้างๆ ในการสนับสนุนกันและเรียนรู้ไปด้วยกัน ไม่ได้สร้างเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เฉพาะที่ชัดเจนมากนัก จะเป็นการได้รับฟัง หรือการไปเห็นการดำเนินงานของเครือข่ายอื่น ๆ มาแล้ว เกิดความคิดที่จะรวมตัวกันแก้ไขปัญหา สร้างพันธมิตรเป็นเครือข่ายช่วยเหลือและพัฒนาตนเอง¹¹

⁹ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, **การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา, พ.ศ. 2543), หน้า 28.

¹⁰ พระดาวเหนือ บุตรสีเทา, **การสร้างเครือข่ายและการจัดการเครือข่ายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของชุมชนบ้านพบรมนาคสุข อำเภอกุ่งสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, พ.ศ.2557), หน้า 12.

¹¹ พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ้น), **เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, พ.ศ. 2547), หน้า 109-110.

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเพื่อการพัฒนา เรื่อง “การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี” คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอัตลักษณ์ชุมชน ชาติพันธุ์ ท้องถิ่นที่ห่างไกล ความเจริญ ควรมีกระบวนการสร้างความร่วมมือกับชุมชนในการฟื้นฟู ส่งเสริมการสร้างคุณค่าของอัตลักษณ์ชุมชนบนพื้นฐานชาติพันธุ์ให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ ให้เป็นระบบ มีรูปแบบอย่างชัดเจนและมีความต่อเนื่อง ต่อไป

2) สำหรับภาคประชาชน สนับสนุนการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ การพัฒนาอัตลักษณ์ชุมชน และการเสริมสร้างคุณค่าของวิถีชีวิต ร่วมมือกันลด เลิก การสร้างความแตกต่างบนพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ที่ควรเท่าเทียมกัน อย่างต่อเนื่องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

5.3.2 ข้อเสนอแนะในเชิงการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) ด้านการศึกษาองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยสามารถนำไปถอดบทเรียนเชิงพื้นที่ หรือกรณีศึกษาให้กับผู้เรียนด้านมนุษยศาสตร์ ด้านสังคมศาสตร์ ด้านศาสนา ด้านประวัติศาสตร์ หรือสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปต่อยอดองค์ความรู้ การนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ศึกษาอื่น โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วม เป็นกระบวนการฝึกและสร้างการเรียนรู้

2) ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปศึกษาต่อยอด และถอดบทเรียนกระบวนการเพื่อขยายผลองค์ความรู้ให้กับบุคลากร ที่จะช่วยพัฒนารูปแบบการฟื้นฟูอาชีพ การสร้างรายได้ และการเชื่อมโยงและสอดคล้องกับบริบทเครือข่ายที่กำลังขับเคลื่อนองค์การแห่งการเรียนรู้

5.3.4 ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาประเด็นการพัฒนากิจกรรมเพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้การพัฒนาอัตลักษณ์ชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ เพิ่มเติม

บรรณานุกรม

(1) หนังสือ :

- กนกวรรณ ชูชาญ. (2552). วิทยานิพนธ์ เรื่อง การจัดการความรู้ทางทรัพยากรวัฒนธรรมโดยผู้นำชุมชน
เพื่อการท่องเที่ยว ชุมชนผาหมอน ดอนอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่, กรุงเทพมหานคร :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). เครื่องมือการทำงานแนวพัฒนาชุมชน, กรุงเทพมหานคร : สมาคมทอริกแห่ง
ประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2556). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน,
กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2539). การศึกษารูปแบบและแนวทางการเสริมความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วน
ตำบล (อบต.), กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2545). การคิดสร้างสรรค์ Creative Thinking, กรุงเทพมหานคร : บริษัท
ซัคเซสมีเดีย จำกัด.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูป
การศึกษา, กรุงเทพมหานคร : สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา.
- กรองทิพย์ นาควิเชตรม. (2560). บทความวิชาการเรื่อง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ : คนอุดมศึกษาสุจริตคิด
ชอบ, กรุงเทพมหานคร : วารสารสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ปีที่ 23
ฉบับที่ 2.
- ชนัญ วงษ์วิภาค. (2548). การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, กรุงเทพมหานคร
: คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. (2543). การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน, วิทยานิพนธ์
ปริญญาคุชฎีบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฐนันต์ศักดิ์ เวียงสารวิน. (2533). จู๋ต๋าเอาะ : ความเชื่อเกี่ยวกับอาหารและพฤติกรรมการบริโภคของ
ชาวกะเหรี่ยง กรณีศึกษาชุมชนบ้านกล้วย อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี,
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ฐนิธ กิตติอำพน. (2553). เมืองและชุมชนสร้างสรรค์, เอกสารการสัมมนา Thailand International
Creative Economy Forum (TICEF) โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา (วันที่ 29-30 พฤศจิกายน
2553), กรุงเทพมหานคร : กระทรวงพาณิชย์.

ติน ปรัชญพฤทธิ์. (2538). ทฤษฎีองค์การ, พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.

ตรงใจ หุตางกูร และคณะ. (2559). ภูมิสังคมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองสมุทรสาคร กรณีศึกษาภูมิ
นามในอำเภอมืองสมุทรสาคร, กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

ธนิช เลิศชาญฤทธิ์. (2554). การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม, กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
(องค์การมหาชน).

นิตยา กมลวาทนินสา. (2546). บริบทไทยว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน, กรุงเทพมหานคร : วารสารเศรษฐกิจ
และสังคม.

นิยพรรณ วรรณศิริ. (2540). มานุษยวิทยา สังคมและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์).

นัฐวุฒิ สิงห์กุล และวราภรณ์ มนต์ไทรเวศย์. (2562). งานวิจัย เรื่อง พลวัตชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงภาค
ตะวันตกของไทย ระยะที่ 1 พื้นที่ศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี อุทัยธานี และนครสวรรค์,
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ปกรณ์เทพ พจี. (2549). **ปัจจัยที่มีผลต่อโครงการหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษา**

หมู่บ้านเมืองบางจังหวัดหนองคาย, กรุงเทพมหานคร : รายงานวิจัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ปราโมทย์ สมักรการ. (2550). **วิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาเครือข่ายลุ่ม**

น้ำแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 12.**

พระมหาพรชัย สิริวิโร และคณะ. (2560). **รายงานวิจัย เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม**

ในการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จังหวัดแม่ฮ่องสอน, (อยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุพร รกขิตธมโม. (2561). **พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ 1, นครราชสีมา :**

หจก.มิตรภาพการพิมพ์.

พระราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๒๘ ตอนพิเศษ ๑๕๒ ง. ๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๔.

พวงผกา คุโรวาท. (2539). **ศิลปะและวัฒนธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์.**

พระดาวเหนือ บุตรสีเทา. (2557). **วิทยานิพนธ์เรื่อง การสร้างเครือข่ายและการจัดการเครือข่ายในการ**

เผยแผ่พระพุทธศาสนาของชุมชนบ้านพบธรรมนำสุข อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย,

กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

พระมหาสุทิพย์ อาภากร (อบอู่). (2547). **เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ,**

กรุงเทพมหานคร : โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.

เพ็ญพรรณ เพ็ญพลอย. (2563). **รายงานวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการของ**

ชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย, อยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วรัญญู เวียงอำพล. (2546). **การจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในประเทศไทย, กรุงเทพมหานคร: สำนัก**

พัฒนาบัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วิลาส ศรีมหาโร. (2556). สังคมวิทยาการเมืองการปกครอง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

วิฑูรย์ ตั้งเจริญ. (2552). วิสัยทัศน์ศิลปวัฒนธรรม, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วีรบุษ วอนแก่น้อย และคณะ. (2560). รายงานวิจัย เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการป่าชุมชนบ้านหินขาว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน, มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

วีรพร รอดทัศน. (2557). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มไทยพวน : กรณีศึกษาชุมชนตลาดเก่าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี, กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

วิมลมาศ ปฐมวณิชกุล. (2551). รูปแบบการถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทางการตลาดของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน, มหาสารคาม : วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม; ว.มร. ปีที่ 2 ฉบับที่ 2.

สุรางค์ จันทวานิช. (2539). แนวคิดและเครื่องชี้วัดการพัฒนาสังคมและ คุณภาพชีวิตของประเทศไทย, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), หลักการทรงงาน 27 ประการ ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร, ข้อที่ 10 ภูมิสังคม, เว็บไซต์ <https://www.porpeang.org/content/5784/ข้อ-10-ภูมิสังคม>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2547). โครงการ พัฒนาด้านชีวิตการพัฒนายั่งยืนของประเทศไทย รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์, กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี. (2564). แผนพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2561-2565 (ฉบับทบทวน).

สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ. (2554). บทความวิจัย เรื่อง **แผนที่กลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย**. วารสารภาษาและวัฒนธรรม ปีที่ 30 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม.

สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์. (2553). **นวัตกรรม : ความหมาย ประเภท และความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ**, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, วารสารฉบับที่ 128 ปีที่ 33, ตุลาคม-ธันวาคม.

สามชาย ศรีสันต์. (2539). **สังคมวิทยากับการพัฒนา**, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภารัตน์ ฤกษ์อรุณทอง และคณะ. (2557). **ศึกษารูปแบบกระบวนการจัดการความรู้ของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.

สุมาลี สันติพลุดิ. (2545). **แนวทางในการวางแผนระดับชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กรณีศึกษาตำบลเขาสามยอตและตำบลขอนแก่น**, กรุงเทพมหานคร : รายงานวิจัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศิริพันธ์ นันสุนานนท์ และคณะ. (2561). บทความวิจัย เรื่อง **ภูมิสังคมทางวิถีชีวิตและคุณค่าของพื้นที่สาธารณะต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชุ่มน้ำ**, วารสารสิ่งแวดล้อม ENVIRONMENTAL JOURNAL ปีที่ 22 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม - กันยายน), กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

อคิน รพีพัฒน์. (2551). **วัฒนธรรมคือความหมาย : ทฤษฎีและวิธีการคิดของคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ**, กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

อภิญา เฟื่องฟูสกุล. (2543). **อัตลักษณ์**, เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ, กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ.

อินทรา พงษ์นาค และศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์. (2558). **อัตลักษณ์ชุมชนเมืองโบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี**, บทความวิจัย, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร, วารสารสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม.

(2) หนังสือต่างประเทศ :

Cohen, John M. and Uphoff, Norman T. Rural Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation. In Rural Development Monograph No. ๒ The Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University, January. 1977.

Florida Richard., **The Rise of the Creative Class and how it transforming work,leisure, community, &everyday life**, New York: Basic Book, 2004.

World Commission on Environment and Development, **Our common future**, Oxford, Great Britain: Oxford University Press, 1987.

UNESCO-ACEID. **Educating for a Sustainable Future : A Trans disciplinary Vision for Concerted Action**. Report of the Third UNESCO-ACEID International Conference, Bangkok Thailand, 1997.

UNCTAD. **The Creative Economy Report 2021**. United Nations. [Online], Accessed 31 October. Available from <http://www.unctad.org/creative-economy>.p 12

(3) ข้อมูลจากเว็บไซต์

https://www.m-culture.go.th/suphanburi/ewt_news.php?nid=1422&filename=index

https://www.m-culture.go.th/suphanburi/ewt_news.php?nid=1429&filename=index

https://www.m-culture.go.th/suphanburi/ewt_news.php?nid=1430&filename=index

https://www.m-culture.go.th/suphanburi/ewt_news.php?nid=1422&filename=index

https://www.m-culture.go.th/suphanburi/more_news.php?cid=45

<http://www.rdpb.go.th/th/King/หลักการทรงงาน-c24/10-ภูมิสังคม-v9182>

FAO. (2014). SAFA (Sustainability Assessment of Food and Agriculture systems)

GUIDELINES,Version3.0,pp.20.(สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๒), เข้าถึงได้จาก:

<http://www.cusri.chula.ac.th/>.

แบบสำรวจ

โครงการวิจัย เรื่อง

การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัด

สุพรรณบุรี

The Developing Identity and Creating Value for Cultural Tourism in the
Community of Ethnic Groups in Suphan Buri Province

ส่วนที่ ๑ : สถานที่

๑.๑ สถานที่

- ☐ ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง
- ☐ ชาติพันธุ์ลัวะ
- ☐ ชาติพันธุ์ลาวครั่ง

๑.๒ ข้อมูลพื้นฐานเชิงพื้นที่

- ☐ จำนวนประชากร ☐ อาชีพ
- ☐ การเข้าถึงบริการรัฐ ☐ ผลิตภัณฑ์ของชุมชน

๑.๓ ร่່องรอยหลักฐานบริบทชาติพันธุ์ที่พบในพื้นที่

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ ๒ : ประเพณีและศิลปวัฒนธรรมสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์

๒.๑ ประเพณีสำคัญและกิจกรรมของชาติพันธุ์

๑. สิ่งศักดิ์สิทธิ์/ศูนย์รวมจิตวิญญาณ

.....

ลักษณะกิจกรรม

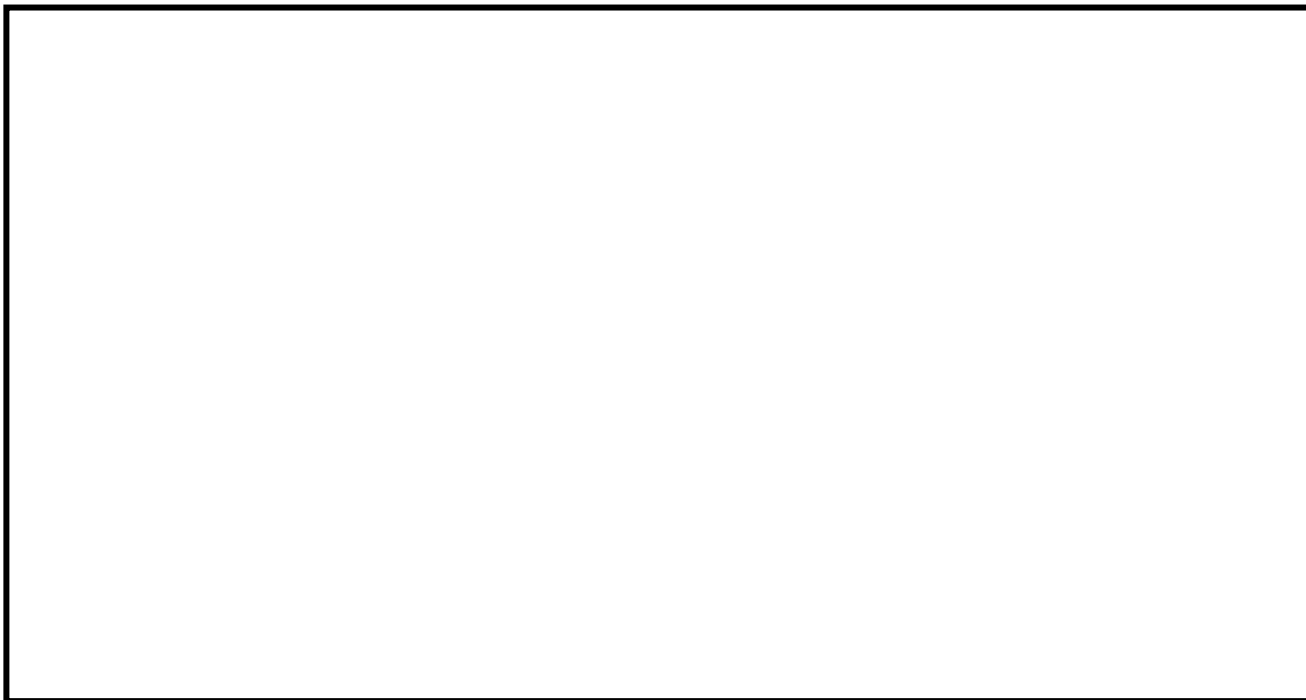
๒. ผลิตภัณฑ์ชุมชน

ลักษณะหรือรูปแบบ

ส่วนที่ ๓ : ลักษณะของรูปแบบชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์

๓.๑ ที่อยู่อาศัย

๓.๒ แผนที่การเดินทาง

พระครูวิบูลเจตยานุรักษ์ ดร.
หัวหน้าโครงการวิจัย
วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) โครงการวิจัย
เรื่อง การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัด
สุพรรณบุรี

The Developing Identity and Creating Value for Cultural Tourism in the Community
 of Ethnic Groups in Suphan Buri Province.

คำชี้แจง : ขอความกรุณาให้ตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเป็นจริงตามหัวข้อความที่ผู้สัมภาษณ์ได้
 สอบถามซึ่งข้อมูลที่ได้จะแปลผลเฉพาะในภาพรวมเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อท่านเป็น
 รายบุคคลแต่ประการใด

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้แบ่งออกเป็น ๔ ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ ข้อมูลการศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์

ตอนที่ ๓ การพัฒนากิจกรรม ผลิตภัณฑ์ชุมชน และการเชื่อมโยงเครือข่ายส่งเสริมการท่องเที่ยว

เชิงวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

๑.๑ ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ – นามสกุล อายุ ปี

สถานภาพ ที่อยู่

.....โทรศัพท์

วุฒิการศึกษา อาชีพ

๑.๒ ประเภทผู้ให้ข้อมูล

☐ กลุ่มสมาชิกชุมชนชาติพันธุ์

☐ ผู้นำท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์

- ☐ ปราชญ์ท้องถิ่นในพื้นที่วิจัย
- ☐ นักวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
- ☐ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐและเอกชน
- ☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....

๑.๓ สถานที่ของข้อมูล

- ☐ ชชาติพันธุ์กะเหรี่ยง
- ☐ ชชาติพันธุ์ละว้า
- ☐ ชชาติพันธุ์ลาวครั่ง

ตอนที่ ๒ การศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์และวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์

๑. อัตลักษณ์สำคัญที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์นี้มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

๒. ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ความเชื่อ และแนวคิด ของกลุ่มชาติพันธุ์นี้อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๓. ท่านคิดว่ากลุ่มชาติพันธุ์นี้ มีจุดเด่นหรือความเข้มแข็งหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

๔. ท่านคิดว่ากลุ่มชาติพันธุ์นี้ ควรได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมในด้านใดบ้าง อย่างไร

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ การพัฒนากิจกรรม ผลิตภัณฑ์ชุมชน และการเชื่อมโยงเครือข่ายส่งเสริมการท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์

๑. ท่านมีความเห็นว่าประเพณีและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่น่าสนใจมีอะไรบ้าง และควร
สร้างกระบวนการตระหนักรู้เรื่องคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อย่างไร

.....

.....

.....

๒. ท่านคิดว่าการพัฒนากิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์นี้ ทำได้หรือไม่
อย่างไร

.....

.....

.....

๓. ท่านมีความเห็นต่อสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชนชาติพันธุ์ของท่านจากผลิตภัณฑ์ที่เรียกว่า
วัฒนธรรม อย่างไร

.....

.....

.....

๔. ท่านมีความเห็นต่อการเชื่อมโยงเครือข่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์
อย่างไร

.....

.....

.....

๕. ท่านคิดว่า ปัญหา / อุปสรรคในการพัฒนาชุมชนของท่านมีอะไรบ้าง อย่างไร

.....

.....

๖. ในชุมชนของท่านได้รับการส่งเสริม การสนับสนุน การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น การสร้างเครือข่ายชุมชน จากส่วนราชการ/หน่วยงานภาครัฐเอกชนหรือชุมชนอื่น ๆ หรือไม่
อย่างไร

.....

.....

.....

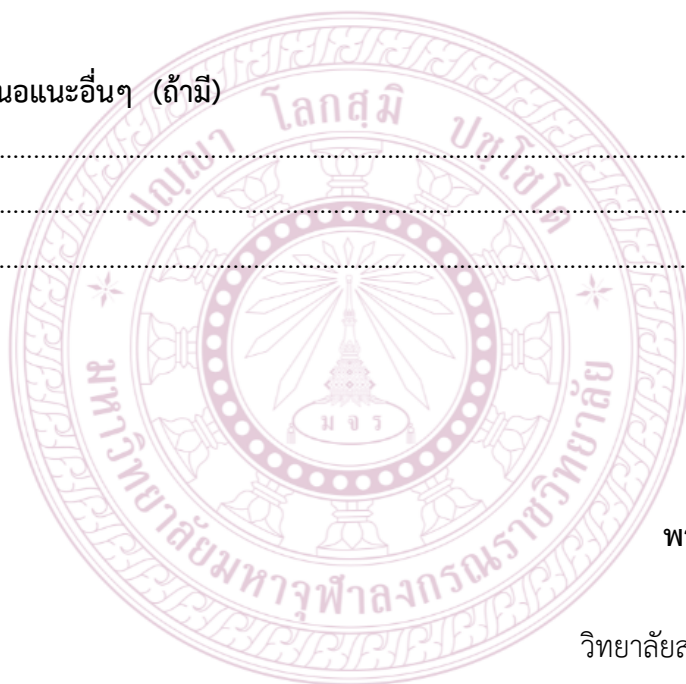
.....

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะอื่นๆ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

พระครูวิบูลเจตยานุรักษ์ ดร.
หัวหน้าโครงการวิจัย
วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

แบบพัฒนาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Developing Identity Guide)

โครงการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัด
สุพรรณบุรี

The Developing Identity and Creating Value for Cultural Tourism in the Community
of Ethnic Groups in Suphan Buri Province.

คำชี้แจง : ขอความกรุณาผู้ให้ข้อมูลวิจัยร่วมกิจกรรมพัฒนาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ตามกระบวนการ
ต่างๆ จนแล้วเสร็จทุกขั้นตอน ซึ่งข้อมูลที่ได้จะแปลผลเฉพาะในภาพรวมเท่านั้น ไม่มีผล
กระทบต่อท่านเป็นรายบุคคลแต่ประการใด

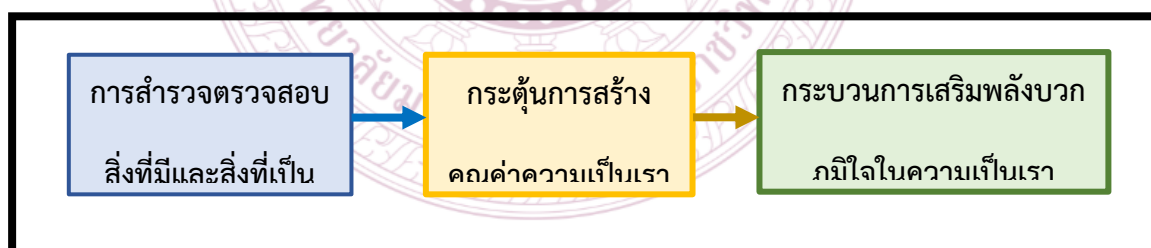
แบบพัฒนาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ เสริมคุณค่าด้วยปณิญาพลังชุมชน

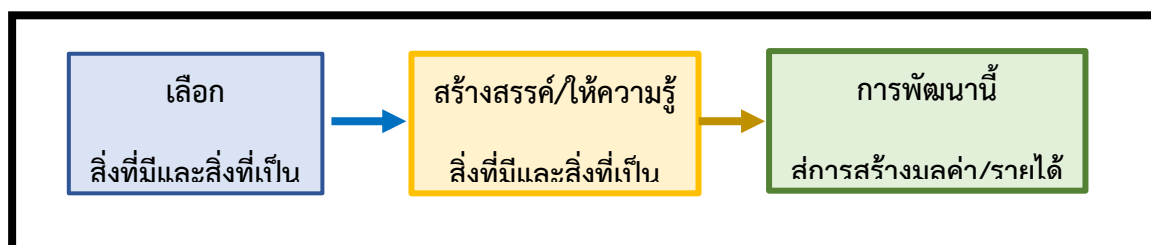
ตอนที่ ๒ พัฒนานิสัยการสร้างมูลค่า

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ

ตอนที่ ๑ เสริมคุณค่าด้วยปณิญาพลังชุมชน

ตอนที่ ๒ พัฒนานิสัยการสร้างมูลค่า

พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์ ดร.

หัวหน้าโครงการวิจัย

วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

ที่ อว ๘๐๖๖.๒/พิเศษ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ
วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อำเภอเมืองสุพรรณบุรี
จังหวัดสุพรรณบุรี ๗๒๐๐๑

๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตให้บุคลากรของวิทยาลัย เข้าใช้พื้นที่จัดกิจกรรม และเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน พระอธิการธาดา ธมมธโร เจ้าอาวาสวัดบ้านกล้วย ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการจัดกิจกรรม ๑ ฉบับ

ด้วยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ โดยกระผม พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์, ดร. ตำแหน่ง ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ ได้รับงบประมาณการวิจัยประจำปี ๒๕๖๖ จากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ให้วิทยาลัยฯ ดำเนินการวิจัย ภายใต้โครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีพื้นที่จัดกิจกรรมการวิจัยอยู่ในการกำกับดูแลของท่าน ตามความทราบแล้วนั้น

ดังนั้น เพื่อให้กระบวนการทำงานวิจัย ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย จึงขอความอนุเคราะห์ท่านได้ช่วยอำนวยความสะดวกให้อาจารย์ ดร.เพ็ญพรรณ เพื่องฟูลอย คณะวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวิจัย จำนวน ๖๐ รูป/คน เข้าดำเนินงานประสานงานลงพื้นที่ ศึกษาข้อมูล จัดกิจกรรมสัมมนา กิจกรรมสัมภาษณ์เชิงลึก พร้อมด้วย โครงการครุศาสตร์อาสาพัฒนาชุมชน ของหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา และ โครงการพุทธศาสตร์อาสาพัฒนาชุมชน ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ในวันที่ ๒๕ - ๒๖ เมษายน ๒๕๖๖ เวลา ๐๙.๐๐ น.เป็นต้นไปจนครบถ้วนแล้วเสร็จทุกขั้นตอน

จึงเรียนมาเพื่อทราบ และขออนุมัติขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอเจริญพร

(พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์,ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ

ติดต่อประสานงาน: - ดร.เพ็ญพรรณ เพื่องฟูลอย ฝ่ายงานวิชาการ โทรศัพท์ ๐๖๒ ๖๙๗ ๘๙๓๒
- สำนักงานวิทยาลัย โทรศัพท์ ๐๙๘ ๙๗๑ ๗๓๔๔

ที่ อว ๘๐๖๖.๒/พิเศษ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ
วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อำเภอเมืองสุพรรณบุรี
จังหวัดสุพรรณบุรี ๗๒๐๐๐

๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมกิจกรรม โครงการนิสิตอาสาพัฒนาชุมชน

เจริญพร คุณพิสิฐ ช่างผาสุข ประธานสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการจัดกิจกรรม ๑ ฉบับ

ด้วยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมนิสิตอาสาพัฒนาชุมชน กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ และโครงการจัดตั้ง “ศูนย์เรียนรู้พหุวัฒนธรรม วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ” เป็นผลจากโครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีพื้นที่จัดกิจกรรม ณ วัดบ้านกล้วย ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ตามความทราบแล้วนั้น

ดังนั้น เพื่อให้กิจกรรมต่างๆ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ ร่วมกับอาจารย์ ดร.เพ็ญพรรณ เพื่องฟูลอย คณะผู้วิจัย คณาจารย์ พระนิสิต นิสิต และเจ้าหน้าที่ ในวันที่ ๒๕ - ๒๖ เมษายน ๒๕๖๖ เวลา ๐๙.๐๐ น.เป็นต้นไป จนครบถ้วนแล้วเสร็จทุกขั้นตอน

จึงเจริญพรามาเพื่อทราบ และขออโนโมนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอเจริญพร

(พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์,ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ

ติดต่อประสานงาน: - พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์,ดร. ผู้อำนวยการ โทรศัพท์ ๐๘๔ ๕๖๗ ๘๘๘๐
- ดร.เพ็ญพรรณ เพื่องฟูลอย ฝ่ายงานวิชาการ โทรศัพท์ ๐๖๒ ๖๘๗ ๘๘๓๒
- สำนักงานวิทยาลัย โทรศัพท์ ๐๘๘ ๘๗๑ ๗๓๔๔

ที่ อว ๘๐๖๖.๒/พิเศษ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ
วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อำเภอเมืองสุพรรณบุรี
จังหวัดสุพรรณบุรี ๗๒๐๐๑

๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญประชุม

เจริญพร กำนันธนากร ธนภัทรอภิเดชา กำนันตำบลวังยาว

ด้วยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ ได้ดำเนินการจัดตั้ง “ศูนย์เรียนรู้พัฒนาธรรม วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ณ วัดบ้านกล้วย ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ตามความทราบแล้วนั้น

ดังนั้น เพื่อให้กิจกรรมต่างๆ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านได้เข้าร่วมประชุมเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมชุมชน ร่วมกับอาจารย์ ดร.เพ็ญพรรณ เพ็ญพลอย คณะผู้วิจัย ในวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๐.๓๐ น.เป็นต้นไป จนครบถ้วนแล้วเสร็จทุกขั้นตอน

จึงเจริญพรมหาเพื่อทราบ และขออนุโมทนาขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอเจริญพร

(พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์,ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ

ติดต่อประสานงาน:- พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์,ดร. ผู้อำนวยการ โทรศัพท์ ๐๘๔ ๕๖๗ ๘๙๘๐
- ดร.เพ็ญพรรณ เพ็ญพลอย ฝ่ายงานวิชาการ โทรศัพท์ ๐๖๒ ๖๙๗ ๘๙๓๒
- สำนักงานวิทยาลัย โทรศัพท์ ๐๙๘ ๙๗๑ ๗๓๔๔

ที่ อว ๘๐๖๖.๒/พิเศษ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ
วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อำเภอเมืองสุพรรณบุรี
จังหวัดสุพรรณบุรี ๗๒๐๐๑

๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุเคราะห์ให้บุคลากรของวิทยาลัยและคณะ เข้าจัดกิจกรรม และเก็บข้อมูลวิจัย

เจริญพร ประธานคณะทำงานตลาดโอ๊ะป่อย

สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการจัดกิจกรรม ๑ ฉบับ

ด้วยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ โดยกระผม พระสุพรรณวชิราภรณ์, ดร. ตำแหน่ง ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ ได้รับงบประมาณ การวิจัยประจำปี ๒๕๖๖ จากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ให้วิทยาลัยฯ ดำเนินการวิจัย ภายใต้ โครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีพื้นที่จัดกิจกรรมการวิจัยอยู่ในการกำกับดูแลของท่าน ตามความทราบแล้วนั้น

ดังนั้น เพื่อให้กระบวนการทำงานวิจัย ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และบรรลุ วัตถุประสงค์ของการวิจัย จึงขอความอนุเคราะห์ท่านได้ช่วยอำนวยความสะดวกให้อาจารย์ ดร.เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย คณะวิจัย และตัวแทนชุมชนกะเหรี่ยงบ้านกล้วย จำนวน ๒๐ รูป/คน เข้าดำเนินงานจัดกิจกรรม เชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง และเข้าฟัง บรรยายจาก คุณภัทรพงศ์ วงศ์กิจเกษม ประธานคณะทำงานตลาดโอ๊ะป่อย ในวันเสาร์ที่ ๒ กันยายน ๒๕๖๖ เวลา ๑๐.๐๐ น.เป็นต้นไป จนครบถ้วนแล้วเสร็จทุกขั้นตอน

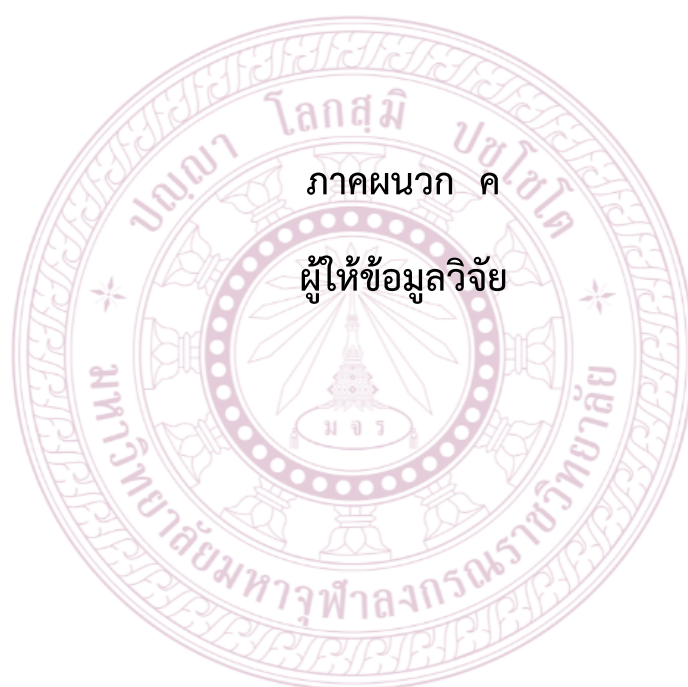
ขอเจริญพรมมาเพื่อทราบ และขออโนโมนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอเจริญพร

(พระสุพรรณวชิราภรณ์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุพรรณภูมิ

ติดต่อประสานงาน: - ดร.เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย ฝ่ายงานวิชาการ โทรศัพท์ ๐๖๒ ๖๙๗ ๘๙๓๒
- สำนักงานวิทยาลัย โทรศัพท์ ๐๙๘ ๙๗๑ ๗๓๔๔

ภาคผนวก ค

ผู้ให้ข้อมูลวิจัย

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลวิจัย
โครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน
ของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

ลำดับที่	ชื่อ - ฉายา / นามสกุล	ที่อยู่
1	กำนันธนกร ธนภัทรอภิเดช	ตัวแทนผู้นำชุมชน ต.วังยาว อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี
2	นางปึกไก่ น้ำพุ	สมาชิกชุมชนกะเหรี่ยงบ้านกล้วย
3	นางสาวน้ำอ้อย งามยิ่ง	สมาชิกชุมชนกะเหรี่ยงบ้านกล้วย
4	นางเสดี ปัญญา	สมาชิกชุมชนกะเหรี่ยงบ้านกล้วย
5	นายชาติ งามยิ่ง	ปราชญ์ชุมชนกะเหรี่ยงบ้านกล้วยด้านพิธีกรรม
6	นายเย็น โอไ้	สมาชิกชุมชนกะเหรี่ยงบ้านกล้วย
7	นายป้อ งามยิ่ง	ปราชญ์ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านกล้วย
8	นางจินตนา พรหมมา	สมาชิกชุมชนกะเหรี่ยงบ้านกล้วย
9	นางอมิตร์ งามยิ่ง	สมาชิกชุมชนกะเหรี่ยงบ้านกล้วย
10	นายจะเอ งามยิ่ง	ปราชญ์ชุมชนกะเหรี่ยงบ้านกล้วยด้านการแสดง
11	นางสาวโสภี โอไ้	สมาชิกชุมชนกะเหรี่ยงบ้านกล้วย
12	พระธาดา ธมมธโร/งามยิ่ง	เจ้าอาวาสวัดบ้านกล้วย ต.วังยาว
13	นายสุรศักดิ์ ชาวบ้านกร่าง	นายก อบต. วังยาว
14	นางทุมสุตร งามยิ่ง	ปราชญ์ชุมชนกะเหรี่ยงบ้านกล้วยด้านการทอผ้า
15	นายจักรี ธนะสารสมบูรณ์	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 4 ต.ม่วงเฒ่า
16	นายบุญส่ง กองแก	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 1 ต.วังยาว
17	นางเซอเอี้ยโซ่ เกียะเป้ง	ผู้นำชุมชนด้านพิธีกรรม/เจ้าวัด
18	นางแพ แสนเงิน	ปราชญ์ชุมชนละว้า บ้านกกเชียง
19	นายแสง รังสิมกุล	อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 10 ต.ห้วยขมิ้น
20	นายนवल คงนานดี	ปราชญ์ชุมชนกะเหรี่ยง อ.สังขละ
21	นายภัทรพงศ์ วงศ์กิจเกษม	ประธานคณะกรรมการตลาดโอ๊ะป่อย/ผู้ใหญ่บ้าน
22	พระครูวิสิฐสุวรรณคุณ	เจ้าอาวาสวัดพุน้ำร้อน
23	นายพิสิษฐ์ ช่างผาสุข	ประธานสภาการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี

24	นางพรพิมล แก้วศรีงาม	นายกสมาคมท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี
25	นายวิเชียร กัณห์รัตนชัย	ประธานชมรมท่องเที่ยวอำเภอด่านช้าง
25	พระครูประภัสสรสังคิคุณ	เจ้าคณะตำบลวังยาว
26	เจ้าหน้าที่วัฒนธรรมอำเภอด่านช้าง	
27	เจ้าหน้าที่วัฒนธรรมจังหวัด	
28	นางสาวอริษา สนสารี	ประธานวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวอนุรักษ์บ้านวังโหรา
29	นางพิรุณวัลย์ บ้านพลูลวง	นักอนุรักษ์/ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชน
30	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านกกเคียง	ต.ห้วยขมิ้น อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี
31	พระสุพรรณวชิราภรณ์, ดร.	หัวหน้าโครงการวิจัย
32	พระครูใบฎีกาศักดิ์ด้นัย สนต์จิตโต, ดร.	ผู้ร่วมวิจัย
33	พระครูภาวนาวารานุรักษ์ วิ. ดร. (ยาหอม)	ผู้ร่วมวิจัย
34	ดร.เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย	ผู้ร่วมวิจัย
35	นางสาวภัทรกุล ศิลปรัตน์	ผู้ร่วมวิจัย
36	ว่าที่ร้อยตรีสนธยา สิทธิเกรียงไกร	ทีมวิจัย
37	นางสาวดาวรินทร์ แก้ววิชิต	ทีมวิจัย
38	นางสาววิลาวัลย์ บุญสุทธิ์	ทีมวิจัย
39	นางสาวยูกิ ยามาเน่	ทีมวิจัย
40	นางสาววิกานดา ศรีศักดิ์	ทีมวิจัย

ภาคผนวก ง
จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

**ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและยินยอม**

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๙๙/๒๕๖๖

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: การพัฒนาอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี
(The Developing Identity and Creating Value for Cultural Tourism in the Community of Ethnic Groups in Suphan Buri province)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: MCU RS 800766044

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรี
ศรีสุพรรณภูมิ

ผู้วิจัยหลัก: พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์, ดร.

เอกสารที่พิจารณาพบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิโร, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖

หมายเลขใบรับรอง: ว.๙๙/๒๕๖๖

วันที่ให้การรับรอง: ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖

วันหมดอายุใบรับรอง: ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๗

ประวัตินักวิจัย

ชื่อพระสุพรรณวชิราภรณ์, ดร.

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการวิทยาลัย /อาจารย์

สังกัด มจร วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

วุฒิการศึกษา

ปริญญาเอก ปร.ด. (การบริหารการศึกษา)/ มหาวิทยาลัยศรีปทุม พ.ศ.2561

ปริญญาโท ค.ม.(หลักสูตรและการสอน) / มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี พ.ศ.2557

ปริญญาตรี พธ.บ. (พระพุทธศาสนา) / มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2553

งานวิจัย

1. พระครูวิบูลย์เจตยานุรักษ์,ดร. และคณะ (2563) “บทบาทหน้าที่กระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ
2. พระครูวิบูลเจตยานุรักษ์,ดร. และคณะ (2563) “กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของตำบลบางปลาหม้อ อำเภอบางปลาหม้อ จังหวัดสุพรรณบุรี” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ
3. พระครูวิบูลเจตยานุรักษ์,ดร. และคณะ (2564) “การส่งเสริมการนำนวัตกรรมในการพัฒนาความรู้สู่คุณภาพชีวิตชุมชน” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

ประวัตินักวิจัย

ชื่อพระครูใบฎีกาศักดิ์ดนัย สมนจิตโต ,ดร.

ตำแหน่ง รักษาการผู้อำนวยการวิชาการ

สังกัด มจร วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

วุฒิการศึกษา

ปริญญาเอก ปร.ด. (การบริหารการศึกษา)/ มหาวิทยาลัยปทุมธานี พ.ศ.2565

ปริญญาโท พธ.ม.(พระพุทธศาสนา) / มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ.2564

รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์) / วิทยาลัยนครราชสีมา พ.ศ. 2562

ปริญญาตรี ร.บ. (รัฐศาสตร์) / มหาวิทยาลัยแม่โจ้ พ.ศ. 2555

งานวิจัย

ประวัตินักวิจัย

ชื่อพระครูภาวนาวรานุรักษ์ วิ, ดร. (ยาหอม)

ตำแหน่ง อาจารย์พิเศษ

สังกัด มจร วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

วุฒิการศึกษา

ปริญญาเอก พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ.2560

ปริญญาโท พธ.ม.(วิปัสสนาภาวนา) / มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ.2552

ปริญญาตรี พธ.บ. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ.2549

งานวิจัย

ประวัตินักวิจัย

ชื่อดร.เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย

ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ /อาจารย์

สังกัด มจร วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

วุฒิการศึกษา

ปริญญาเอก พธ.ด. (ปรัชญา) / มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2559

ปริญญาโท บธ.ม.(การตลาดและการจัดการ) / มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น พ.ศ.2553

ปริญญาตรี ศ.บ. (เศรษฐศาสตร์การคลัง) / มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ.2537

งานวิจัย

1. ดร.เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย และคณะ (2559) “พุทธจริยธรรมกับแนวทางการแก้ปัญหาการอุ้มบุญในสังคมไทย” วิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ (IBSC) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2. ดร.เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย และคณะ (2560) “การศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน” บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

3. ดร.เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย และคณะ (2560) “ศึกษาบท 150 ข้อ ในสมณวรรค ดิกนิบาตรอังคุตตรนิกาย : ศึกษาวิเคราะห์และตีความ” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

4. เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย และคณะ (2563) “บทบาทหน้าที่กระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

5. เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย และคณะ (2564) “การส่งเสริมการนันทนาการในการพัฒนาความรู้สู่คุณภาพชีวิตชุมชน” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

6. เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย และคณะ (2565) “ทวารวดี : ประวัติศาสตร์ ความรู้ และการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในสังคมไทย” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

ประวัตินักวิจัย

ชื่อนางสาวภัทรกุล ศิลปรัตน์

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตร

สังกัด มจร วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

วุฒิการศึกษา

ปริญญาโท วท.ม. (ภูมิศาสตร์) / มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ.2556

ปริญญาตรี อ.บ. (ภูมิศาสตร์) / มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ.2553

งานวิจัย

1. ภัทรกุล ศิลปรัตน์ และคณะ (2555) “การวิเคราะห์เชิงพื้นที่ของโรคปอดอักเสบในผู้ป่วยสูงอายุในจังหวัดสุพรรณบุรี”, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. ภัทรกุล ศิลปรัตน์ และคณะ (2564) “การจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบมีส่วนร่วมเพื่อยกระดับชุมชนนวัตกรรม” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
3. ภัทรกุล ศิลปรัตน์ และคณะ (2565) “ทวารวดี : ประวัติศาสตร์ ความรู้ และการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในสังคมไทย” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

